Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT פרייז 35 גראָשען

הײנט 16 זײטען.

נייער פאָלקסבלאַט

אונפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

Nr. 249/1544 | Łódź, Piątek 26 października 1928 r. | זעקסטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פרייטאָג, יב מרחשון תרפ"ט | Nr. 249/1544

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּיעטריקאָווער 21, טעל. 24-71

Z intencji zaręczyn
p. SALI DZIAŁOWSKIEJ
z p. SALKIEM SILBERMANEM
życzę wiele szczęścia
i różowej przyszłości
Zygmunt Gliksman.

צו דער חתונה פון אונזער פריינד
ה' הילאַרי סאַדעק
מיט פרל. העלא פרענקעל
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען אַ גליקליך צוזאַמענלעבען.
יעקב זייץ
יוסף קאַמלאַרזש

אונזערע ליבע פריינד שלמה וואַרסקי און פרוי
צו דער חתונה פון זיין ליבען זוהן
אברהם מיט פרל. פעסל גאָלדע גאָלדענבערג
ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל טוב און דעם יונגען פּאָר אַ גליקליך צוזאַמענלעבען.
שלום וואַלבערג און פאַמיליע.

צו דער חתונה פון פרל.
חנה טאַרנאָווסקאַ מיט ה' שלמה שייניאַק
ווינשט פיל גליק און צופרידענהייט
חיה זאַקהיים און פאַמיליע.

צו דער פאַרלאָבונג פון אונזער חבר
איטשע אייזענקאָפּף
מיט פרל. רוזשע גרינבערג
ווינשען מיר זיי אַ גליקליכע צוקונפט.
די אַרבייטער פון דער ווערקשטעל
טוביה שאַץ זגערזשער 76.

מיידלעך מיט גוטע שטימען
אלס כאָריסטקעס
ווערט געזוכט אין יודישען טעאַטער
אין פילהאַרמאָניע.
מעלדען זיך פון 11 ביז 1 אין קאַנצעלאַריע.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער געעהרטען פערוואַלטונגס-מיטגליד ה' ישראל ראָטבאַרד צוליב'ן טויט פון זיין שוועסטער נ"ע
שיינע רבקה
המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים
די פערוואַלטונג פון „גמילת חסדים"
בושעזשינער 15
פרעזעס ש. פריזאַנט קאַסירער מ. קרימער
סעקרעטאַר: י. שוואַרץ, יעקב שטיין שוואַרץ
שמשון לימאַנאָוויטש א. שאַיעוויטש
מ. ימעש גבאים ש. זאַיאַנטשקאָווסקי יוסף ליפינסקי

30.000 par
kaloszy, śniegowców
i obuwia sportowego
produkują DZIENNIE zakłady
„PEPEGE"

Dlaczego
???

taki olbrzymi
popyt
na wyroby
„PEPEGE"

Dlatego, że są **najtańsze**
najtrwalsze
najwytworniejsze

Żądajcie
KALOSZY i ŚNIEGOWCÓW
tylko
„PEPEGE"

דער פערבאַנד פון די געוועזענע שילער אויף צו בעעהרען דעם אַנדענק פון דיר. אַ. שווייצער טיילט מיט, אַז זונטאָג, דעם 28 ה. ח. 7 אָוענד ווערט אין דעם 1-טען יאָהרצייט פון
דירעקטאָר אַ. שווייצער ז"ל
ווערט אין לאָקאַל פון גימנאַ-זיום פּאָמאַרסקאַ 48 פאָרקומען א טרויער-אַקאַדעמיע
אויף וועלכער מיר לאַדען איין די פאַמיליע, געוועזענע שילער, בעקאַנטע און די פערוואַלטונגס-מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט צו פערשפרייטען טעכנישע וויסענשאַפט צווישען יודען.
די ענטהילונג פון דער מצבה ווערט פאָרקומען דעמזעלבען טאָג 12 אַ זייגער בייטאָג אויפ'ן יודישען בית-עולם.

זונטאָג, דעם 28-טען ד. ח. 12 אַ זייגער מיטאָג קומט פאָר אויפ'ן בית-החיים די ענטהילונג פון דער מצבה פון אונזער נישט פערגעסענער פרוי, מוטער און שוועסטער
לאה שייניאַק ז"ל
וועגען וואָס עס ווערט מיטגעטיילט אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע
משה שייניאַק און פאַמיליע.

אַנאָנסען אין נייעם פאָלקסבלאַט האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג.

צו אלע גערער און אלעקסאנדערער חסידים בכלל און צו אלע יודען בפרט!

אלע מוזען דאס וויסען, אז נור די

איינציגע ווארשט-פאבריק

פון די **פעראייניגטע יודישע פליישער** אין לאדז

וועלכע בעזיצט א הכשר פון הרב הגאון ר' יוסעלע פיינער שליט"א והרב הגאון ר' מרדכי נתן קרול שליט"א, וועלכע האבען די אויפזיכט איבער דער פאבריק מיט די גרעסטע יראים ושלמים משגיחים ר' משה איטשע סטעמפקאווסקי אלעקסאנדערער בעל-מוסף זה עשרים שנה און ר' פנחס מארגענשטערן בן הרב החסיד ר' ישראל לייבעלע שליט"א נכד הרב מקאצק ז"ל, נכד בעל חדושי הרי"ם ז"ל ש"ב של ה"ה הצדיק מגור שליט"א, מעגען מיר אויפמערקזאם, אז יעדער יוד אפילו

מהדרין מן המהדרין מעג עסען די געראויכערטע פליישען אהן שום פקפוק בכלל פון דער

ווארשט = פאבריק פון די פעראייניגטע יודישע פליישער.

די געשעפטען געפינען זיך:

צענטראלע און פאבריק: קילינסקיעגא 60,

פיעטריקאווער 54, טעל. 37-66 : זגערזשער 2, טעלעפאן 49-82

פאלודניאווא 9 „ 37-67 : פיעטריקאווער 114.

מיט אכטונג **די פעראייניגטע יודישע פליישער.**

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דאס ג' פובליקום דאס מיר האבען איבערגענומען

די אפטייק אויף פלאץ-קאשטשעלני 8

די אפטייק איז פערזעהען מיט אין- און אויסלענדישע מעדיקאמענטען, מינע-ראל-וואסער און באנדאזשען.

מיר עמפפעהלען זיך מיט אכטונג

Kohn i Fajnerman Plac-Kościelny 8
telefon 75-99

מזל טוב!!!

לאסען

צו דער 1. קלאס 18. פוילישע מלוכה לאטעריע זענען שוין ביי אונז צו בעקומען

הויפט-געווינס 750.000 זלאטעם

די אלגעמיינע סומע פון געווינסען בעטרעפען 26,761,600 זל.

יעדער צווייטער לאס געווינט!

פאר געקויפטע און געוואונענע ביי אונז לאסען האבען מיר אויסגעצאהלט

עטליכע צעהנדליג מיליאנען זלאטעס.

דאס איז דער אויסצוג פון די לעצטע אונזערע געווינסען:

№ אויף	זל.	№ אויף	זל.	№ אויף	זל.	№ אויף	זל.
30722	10000	102895	15000	72883	50000	40223	275000
102981	10000	75071	15000	61282	50000	18690	250000
12486	10000	16725	10000	110793	40000	57918	200000
41330	10000	46052	10000	86444	40000	19602	150000
75978	10000	45027	10000	33368	35000	28583	100000
52015	10000	44350	10000	37235	25000	16436	100000
22152	5000	39582	10000	27700	25000	13994	100000
18415	5000	6876	10000	20045	25000	88858	100000
26770	5000	3342	10000	19223	25000	10551	75000
23812	5000	46101	10000	90882	25000	40947	50000
70050	5000	15056	10000	654	15000	47008	50000
44199	5000	95709	10000	105269	15000	26338	50000

א. ז. וו. א. ז. וו. א. ז. וו.

פרייזען	1/1	1/2	1/4
	40 זל.	20 זל.	10 זל.

דאס זענען אונזערע מזל'דיגע אדרעסען:

E. Lichtenstein

CENTRALA KOLEKTURY:
Warszawa, Marszałkowska 146
Łódź, Piotrkowska 72 w (gm. Gr. Hotelu).

די פירמע עקזיסטירט פון 1835 יאהר.

די בעשטעלונגען פון דער פראווינץ ווערען ערלעדיגט פונקטליך מיט דער ערשטער פאסט!

הכסף יענה את הכל!!!

האסטו געלד האסטו די וועלט!!

Dr. DOMCHIN

מאניושקי 1, טעלעפאן 9-97

ספעציאל ארצט פאר אויגענקראנקהייטען

צוריקגעקעהרט קיין פוילען.

נעמט אן טעגליך פון 10—1 מיטאג און פון 4—7 נ.מ.

זונטאג פון 10 ביז 1 בייטאג.

Dr. F. KLOZENBERG

נערווען-קראנקהייטען

שענקעוויטשא 3/5, טעל. 5-53

צוריקגעקעהרט.

Dr. med.

A. Witoński

אינערליכע קראנקהייטען, ספעצ. פאר הארץ און לונגען

צוריקגעקעהרט

און נעמט ווייטער אן אויף

פעטריקאווער 80, טעל. 71-90, פון 5—7 אוו.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען פריינד

ה' מאיר דוד גאנשער (גלאוונא)

מיט פרל. סאלא קראטאווסקא (לאדז)

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליק-ליכע צוקונפט

פאמיליע אלטמאן, פאמיליע ראפוך

Z intencji zaręczyn
p. W, KLEINA
z p. HELĄ CYSEMSKĄ
życzą wiele szczęścia
Bracia J. M. i Sz. Olszer

האנדווערקער-פעראיין אגראדאווא 9

סעקציע לוין-וועבער!

אלע לוין-וועבער פון אגראדאווא 9 און בושזשינער 7 ווערען אויפגעפאדערט צו קימען שבת, 7 אוונד אויף א וויכטיגע

פערזאמלונג

אין אונזער לאקאל אגראדאווא 9.

לוין-וועבער! ס'האנדעלט זיך וועגען אייער עקזיסטענץ

רומט צאהלרייך!

דרינגענדע אויפפאדערונג!

דערמיט פאדער איך אויף ה'ן

אברהם שווארצענבערג,

צעגעלניאנא 65,

אז ער זאל מיר ערלעדיגען דעם ענין ביז דעם 1-טען נאוועמבער ד. י. אין געגענפאל וועל איך געצוואונגען זיין די זאך איבערצוגעבען דער פראקוראטור.

מ. קאטליצקי,

לאדז, פיעטריקאווער 31.

באלעווקע-מאכער

ווערען געברויכט. צו מעלדען זיך:

Sp. Akc. „GENTLEMAN"
Aleksandrowska 156.

8-טע ונג הויזירער פון פויזען און פאמערן!

זונטאג, דעם 28/X ד. י., פינקטליך 10 א זייגער אין דערפריה וועט אין לאקאל פון קליינהענדלער-פעראיין (זאוואדזקא 5) פארקומען

די גענעראל-פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג:

1) בעריכט פון דער דעלעגאציע בנוגע דער אינטערווענץ אין ווארשא;
2) אריינגעבען אויף ביכלעך אין לאדזער מאגיסטראט אויפ'ן יאהר 1929;
3) וועגען ווייטערדיגער טעטיגקייט און פערשידענע פארשלאגען.

בעמערקונג: מ'בעט מיטצוברענגען די מיטגלידס-לעגיטימאציעס, ווי אויך די ליצענציעס פון 1928 יאהר.

די פערוואלטונג.

1992

בעקאנטמאכונג.

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג, אז צוליב'ן ווארעמען וועטער ווערט גע'שחט'ען זונטאג ביינאכט און יע-דען מאנטאג פריה וועט זיין פריש פלייש.

די פערוואלטונג

פון שעכטער-הרטאוויקעס-פעראיין

פאדזשעטשנא 10.

האנטווערקער-פאריין אגראדאווא 9

אכטונג, מיטגלידער פון אלע פאכן!

אין צוזאמענהאנג מיט די וואהלען צו דער קראנקען-קאסע, וואס וועלען פארקומען דעם 18 נאוועמבער, רופען מיר אייך צוקומען אויף דער

אלגעמיינע

מיטגלידער-פערזאמלונג

וואס קומט פאר שבת, ד. 27 אקטאבער פונקט 3 נאכמ. אין אייגענעם לאקאל

די פערוואלטונג.

Dr. med.

H. Gutsztadt

ספעצ.-ארצט פאר אקושער- און פרויען-קראנקהייטען

צעגעלניאנא 23

Zachodnia **62** tel. 29-52

נעמט-אן פון 4—7 אוונד.

אין לעטשניצע „סאניטאס" צעגעלניאנא 29 פון 6—8 אוו

האנדלס-אפמאך צווישען ליטע און אונגארן

קאָווּנע, 25 (אַטע) צווישען ליטע און אונגאַרן איז געשלאָסען געוואָרען אַ האַנדעלס־אָפּמאַך לויט וועלכען ליטע וועט בעשטימען פאַר אונגאַרישער סחורות אַ מיניטאַלען צאָל.

ערב די בודזשעט-וכוחים אין סיים.

וואַרשאַ, 25 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן דרוקען דעם פּרעלימינאַר־בודזשעט פאַר'ן יאָהר 1929־30, איז היינט פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער בודזשעט־קאָמיסיע אין סיים מיט'ן פּולקאָווניק סלאַוועק בראש.

עס איז בעטראַכט געוואָרען די פראַגע ווי אַזוי אַדורכצופיהרען די דיסקוסיע איבער'ן בודזשעט אין דער צייט פון דער סעסיע.

ווי מען גיט איבער וועט אויף איינע פון די ערשטע זיצונגען פון סיים, דער פינאַנץ־מיניסטער טשעכאָוויטש האַלטען אַ'ן עקספּאָזע איבער דער ווירטשאַפטליכער און פינאַנציעלער סיטואַציע פון דער מלוכה. די דאָזיגע עקספּאָזע וועט עפענען די בודזשעט־בעראַטונגען אויפ'ן פּלענום און אין דער קאָמיסיע.

דייטשע ראטגעבער אין כינע.

ניו־יאָרק, 25 אַ(טע) אָפיציעל ווערט פעסט געשטעלט די ידיעה פון שאַנכאַי, אַז עס זענען דאָרט אָנגעקומען די דייטשע ראַטגעבער ביי דער כינעזישער נאַציאָנאַליסטישער רעגירונג.

ארץ-ישראל-אויפבוי.

ניו־יאָרק, 25 (יט"א טעלעגראַפיש) אַ חוץ די פּרינציפּיעלע רעזאָלוציעס, וועלכע זענען אָנגענומען געוואָרען אויף דער אומפּאַרטייאישער קאָנפערענץ צו העלפען דעם ארץ־ישראל־אויפבוי, איז אויך בעשלאָסען געוואָרען צו בעשטימען אַן אָרגאַניזיר־קאָמיטעט פון 7 פּערזאָן, וועלכע דאַרפען פעסטשטעלען די קאָנדיראַטורען פון אַמעריקא אין דער פערברייטערטער יודישער אַגענץ.

קרעסטינסקי געפאהרען קיין בערלין.

מאָסקווע, 25 (אַטע) נעכטען האָט פערלאָזען מאָסקווע דער סאָוויעטישער אַמבאַסאַדאָר אין בערלין קרעסטינסקי, וועלכער איז געפאָהרען קיין בערלין.

ערמארדעט א יודישען סוחר און זיין פרוי.

ריגאַ, 25. (ספ. טעל.) אין שטעטעל אַני־דרופענע איז אויסגעפיהרט געוואָרען אַ שרעקליכער מאָרד, אַל סקרבנות פון די מערדער זענען געפאַלען דער סוחר משה פוגאָל און זיין פרוי לאה. דער מאָרד איז אויסגעפיהרט געוואָרען צוליב רויבּ־צוועקען, ווייל מ'האָט געהאַלטען סוגאָל'ן פאַר אַ פערמעגליכען מענש.

לויה פון 19 קרבנות.

פאַריז, 25 (אַטע) אין האַנסען איז פאָר־געקומען די לויה פון 19 קרבנות פון דער בוי־קאַטאַסטראָפע.

געגען הארטלייביגקייט און העמאראידען.

מאָגען און קישקע־פערדאַרבונג, לעבער־ און מילץ־אָנגעשוואָלענקייט, רוקען און קרייץ־שמערצען — איז דאָס נאַטירליכע ביטער־וואַסער

„FRANCISZKA JÓZEFA"

אַ העריליך מיטעל, וועלכעס מ'דאַרף טעגליך איינ־נעהמען. ערצטליכע פּרובען און פאָרשונגען ביי קראַנקהייטען פון היטערלייב־אָרגאַנען, האָבען פעסטגעשטעלט, אַז דאָס ביטער־וואַסער פראַנץ יאָזעף ווירקט שטענדיג אַמבעסטען. צו בעקו־מען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטעטשנעס.

לאטעריע-נאכריכטען.

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן דערנעהנטערען זיך פון דעם טערמין פון דער ציהונג הערשט אַ גרויסע פעראינטערעסירונג מיט לאָסען 1־ קלאַס 18 מלוכה־לאָטעריע, די נאָכפראַגע איז געווענדעט ספּעציעל אויף די לאָסען פון דער קאָלעקטור

ס. יאַטקאַ, פּיעטריקאָווער 22, פּיעטריקאָווער 66

און דאָס צוליב דער ריכטיגער סבה וואָס דאָרט פאַלען געוועהנליך די גרעסטע געווינסען. מען דאַרף בעצייכענען, דאָס אַלע גרעסערע געווינסען, וועלכע זענען געפאַלען אין דער 17־טער מלוכה־לאָטע־ריע אויף לאָדז — שטאַמען פון דער אויבענדער־מאָהנטער קאָלעקטור.

POSZUKIWANI AGENCI
(ew, agentki)
dla poważnego i wielkiego przedsiębiorstwa. Zarobek miesięczny przeszło 2,000 zł. przyjemna łatwa i wdzięczna praca. Ewentualne zabezpieczenie przyszłości. Zgłoszenia piśmienne
Łódź, Poczta Główna, skrzynka 501

CASINO

היינט פרעמיערע! **היינט פרעמיערע!**

גרויסער יום-טוב פון דער פּוילישער פילם-שאַפונג — נייעסטער און פּרעכטיגסטער פּוילישער סופּער-פילם

די געהיימניש פון אלטען דור

(Tajemnica starego Rodu) מעכטיגע דראַמע אין 12 אַקטען, אויפ'ן גרונד פון איבערנעה־מענדע ליבעס־איבערלעבנישען, לויט דער אָריגינעלער אינסצעניזאַציע פון **Stefan Kiedrzyński**

אין די הויפּט־ראָלען: די קעניגין פון די פּוילישע עקראַנען **Jadwiga Smosarska** און דער שענסטער פּוי־לישער פילם־אַמאַנט **Jerzy Marr**

ווי אויך אַ רייע אַנדערע בעדייטענדע אַרטיסטען פון די פּוילישע ביהנעס.

פּאָעזיע פון קרעסען־לאַנדשאַפטען | ס'לעבען פון די זעלנער אין דיקאַזאַרמעס | פלאַמענדע געפיהלען פון צוויי הערצער | פערברעכען און אָפּפערונג
אַ וועלט פון פּוילישער אַריסטאָקראַטיע | וויזיע פון פּראַכט פון צאַרישען הויף | פעררעס, מאָרד, ליבע | פלעכטען זיך אין איהם אין איין גאַנצעס

אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לעאָן קאַנטאָר. אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג.

די פערוואַלטונג פון דער מאַלער־סעקציע ביים צענטראַלען יודישען האַנדווערקער־פערבאַנד פּאָלודניאָווע 4 דריקט אויס איהר טיפסטען מיטגע־פיהל דער פאַמיליע פון פריהצייטיג פערשטאָרבענעם לאַנגיעהריגען מיטגליד און געשעצטען חבר

יעקב פאמעראנץ ז״ל

זייט געטרייסט!

אַלע מיטגלידער ווערען געבעטען אַנטיילצונעהמען אין דער לויה, וועלכע קומט פאָר היינט, פרייטאָג 12 בייטאָג פון טויער־הויז קאָנסטאַנטינער 42

מאַלער־סעקציע ביים צענטר. יוד. האַנדוו. פערב. פּאָלודניאָוואַ 4.

צו אַ פאָרבערייטונגס־קאָמפּלעט מיט דער העברעאישער שפּראַך געפיהרט פון אַ גימנאַזיע־לעה־רערין, ווערען אָנגענומען קינ־דער פון 6, 7 און 8 יאָהר. אינפאָרמאַציעס ווערען ערטיילט ביי **פרוי אונגער** פּיעטריק. 79 טעל. 29–20 פון 4—5 נאָכמ.

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al Kościuszki 27
tel. 51-78,
הויט און מענערישע קראַנקה־ רענמגען און ליכט־הייל אינסט. נעמט אָן פון 4—7 אין אָוונט
צוריקגעקעהרט

לעכער מאשינאווא

ווערען אָנגענומען אויסצו־נייהען צו ביליגע פּרייזען ביי **ג. נארדמאן** 29 צעגעלניאַנאַ 29

קאַליגראַף
ל. בערמאַן
(דער יונגער) וואוינט אויף זאַוואַדזקאַ 19. 1־טער שטאָק, און לערנט אויס שעהן און שנעל שרייבען

יודישער פראפ. מאגאזין-שניידער-מייסטער-פעראיין

אַלעע 1־טער מאַי 2. ——— (מענער־סעקציע).

אכטונג, מאר'נארקע־שניידער!

שבת, דעם 27 טען ה. ח. 7 אַ זייגער אָוועגד קומט פאָר אַ בעריכטס־פערזאַמלונג פון שטרייק און אַנדערע וויכטיגע פראַגען וועגען דער ווייטערדי־גער טעטיגקייט. קיינער טאָר נישט פעהלען.

פאַך־קאָמיסיע פון מענער־מאַגאַזין.

פארלעד־שניידער, אויפמערקזאם!

שבת, דעם 27 ה. ח. 7 אַ זייגער אָוועגד קומט פאָר אַ פאַך־פערזאַמ־לונג וועגען רעאָרגאַניזירען די סעקציע און וועגען די לאַגע אין פאַך.

פאַך־קאָמיסיע פון פארלעד.

דאנקזאגונג.

די פערוואַלטונג פון די לאָדזער יודישע גאַסען־פּרוכטען־הענדלער ביים צענטר. קליינהענדלער־פעראיין זאַוואַדזקאַ 5

דאַנקען דעם פּרעזעס פון דער לאָדזער יודישער גמינע

ר' לייבל מינצבערג און פרנס אדוו. יוסף ווייצמאן

פאַר זייער אינטערווענץ ביי דער מאַכט וועגען פערלענגערען די האַנדעלס־שעה'ן לטובת די לאָדזער יודישע גאַסען־פּרוכטען־הענדלער.

גלייכצייטיג מעלדען מיר אונזערע מיטגלידער, אַז דער האַנדעל איז פער־לענגערט געוואָרען ביז 9 אַ זייגער אָוועגד.

די פערוואַלטונג.

SZKOŁA RZEMIOSŁ dla DZIEWCZĄT
w Łodzi, przy ul. Szkolnej № 24

מאַכט בעקאַנט, אַז דער קורס פון

וועש־נייען, שניידעריי און שטיקעריי

האָט זיך שוין אָנגעהויבען ד. 1־טען וורזשעשען ד. י.

קאַנדידאַטקעס קענען זיך מעלדען טעגליך פון 8–12 פאַרמיטאָג אין דער שול־קאַנצעלאַריע.

אונבעמיטעלטע ווערען אָנגענומען אומזיסט.

שארפער פראטעסט פון אמעריקא

געגען די כוליגאנישע עקסצעסן אין אונגארן.

בודאפעשט, 25. (יט"א טעלעגראפיש) די אנטי־יורישע ארויסטרעטונגען פון די אנטיסעמיטישע סטודענטן האבן זיך נישט באגרענעצט אויף בודאפעשט און האבן זיך אריבערגעטראגן אויף אנדערע אוניווערזיטעטס־שטעט.

אין דעברעטשין האבן די אנטיסעמיטישע סטודענטן בלוטיג צושלאגן די יורישע סטודענטן און איינגעארדענט יודענפיינטליכע דעמאנסטראציעס, בעת די עקסצעסן איז פערוואונדעט געווארן דער אמעריקאנער מארטין ריינער.

צוליב דעם אנפאל האט די אמעריקאנישע אמבאסאדע אפגעגעבן א שארפן פראטעסט דער אונגארישער רעגירונג, די פאליציי האט אומעטום צו שפעט רעאגירט.

די יודנפיינדליכע דעמאנסטראציעס אין בודאפעשט ווערן שוואכער.

צווי געגנער

באלדווין און זיין זוהן.

לאנדאן, 25. (ספ. טעל.) דער ענגלישער פרעמיער באלדווין איז אנוועזנד געווען אין שטעטל רילע, אויף דער פייערליכער ענטהילונג פון א דענקמאל פאר די געפאלענע אין דער וועלט־מלחמה.

נאך די אפיציעלע רעדעס האט מען באלדווינען פארגעשטעלט די אנגעזעהענסטע פערזענליכקייטן פון שטאט. איינעם פון די ערשטע האט מען באלדווינען צו אלעמענס פערוואונדערונג פארגעשטעלט זיין אייגענעם זוהן, וועלכער איז קאנדידאט פון דער לייבאר־פארטיי פון רולע, צו די נאהענטסטע פארלאמענט־וואהלען.

דער פאטער און זוהן, צוויי פאליטישע געגנער, האבן זיך שטארק געדריקט די הענד, באלדווינס פרוי, וועלכע איז געווען דערביי, האט ארומגענומען איהר זוהן און איהם אויסגעקושט.

גאלדענע ווערטער

צי וועט נישט בלייבן בלויז ביי ווערטער.

בוקארעשט, 25. (אטע) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון פארלאמענט איז דיסקוסירט געווארן די מינדערהייטס־פראגע. דער פארלאמענט האט פעסטגעשטעלט, אז ער וועט אונטערשטיצן אלע שריט פון דער רעגירונג אנצוקניפן בעציהונגען מיט די מינדערהייטן, ווייל נאר דורך א הארמאנישן צוזאמענלעבן מיט די מינדערהייטן, קען קומען צו אן'אלגעמיינער קאנסאלידאציע לטובת רומעניע.

סאוויעטן אנערקענען די חובות בנוגע אמעריקא.

לאנדאן, 25. (ספ. טעל.) אויף דער לאנדאנער בערזע ווערן שטארק געזוכט רוסישע פאפירען. די האוזע האסע איז ארויסגערופן געווארן צוליב דער ידיעה, וואס האט זיך בעוויזען, אז די סאוויעטן אנערקענען זייערע חובות בנוגע דעם אמעריקאנער טרעסט „גענעראל עלעקטריק".

ערב א טעקסטיל שטרייק אין בילץ.

קראקא, 25. (אטע) די קומענדיגע וואך זאל אויסברעכן א שטרייק פון די טעקסטיל־ארבייטער אין בילץ. די ארבייטער פארערן 20 פראצענט הוספה.

פאר די הונגעריגע.

בוקארעשט, 25. (ספ. טעל.) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון פארלאמענט איז אויפ'ן פארשלאג פון איין מיניסטער בעשלאסן געווארן צו בעשטימען די רעפּוטאטען־דיעטעס דורך א געוויסער צייט פאר דער הונגערנדער בעפעלקערונג אין בעסאראביען.

גענומען אין געפאנגענשאפט

עטליכע אייראפעער אין מאראקא.

פאריז, 25. (ספ. טעל.) פון קאזאבלאנקא ווערט מיטגעטיילט, אז אין דעם פראנצויזישן טייל פון מאראקא ווענן די דארטיגע איינוואוינער אנגעפאלען אויף אן'אויטאבוס און האבן גענומען אין געפאנגענשאפט עטליכע אייראפעער. ביים נאכיאגען די באנדיטען איז דערהרגעט געווארן א פראנצויזישער בעאמטער. מצד די באנדיטען זענען געפאלען 2 טויטע און 4 פערוואונדעטע.

פאריז, 25. (ספ. טעל.) וועגן דעם באנדיטען־אנפאל אויף די אייראפעער מעלדעט מען, אז אין אויטא זענען אויסער שאפער געזעסן נאך 2 שפאנישע תבואה־הענדלער, וועלכע האבן געהאט ביי זיך א גרויסע סומע געלד. דער שאפער איז באלד דערשאסן געווארן און די צוויי סוחרים זענען גענומען געווארן אין געפאנגענשאפט. וועגן דעם אנפאל האט מען גלייך געמעלדעט דעם פראנצויזישן מיליטער־פאסטען, וועלכע האט ארויסגעשיקט א גרעסערע גרופע מיליטער. דערביי איז געשעהן א טראגישע מיספערשטענדניש, צוויי גרופען פון פראנצויזישן מיליטער האבן זיך געגענזייטיג אנגענומען פאר די באנדיטען און האבן צו זיך געשאסן, 2 זעלנער זענען דערביי דערהרגעט געווארן.

צוויי פוילישע מיידלער

אנטלאפן צו די מאריאוויטן.

רינא, 25. (ספ. טעל.) „סעווארניא" ברענגט פאלגענדע געשיכטע: די טאכטער פון געוועזענעם פוילישן פרעמיער־מיניסטער פאניקאווסקי, האט פערכאפט איהר ציהונג און צוזאמען מיט איהר פריינדין גרעפין ראטשינסקא אנטלאפן קיין פלאצק, כדי אריינצוטרעטן אין מאריאוויטישן קלויסטער. ביידע מיידלעך האבן שריפטליך מיטגעטיילט זייערע עלטערן, אז זיי האבן אונטערגענומען דעם שריט, כדי אויסצודרוקן פראטעסטירן געגען דער נישט־גערעכטער בעשולדיגונג, וועלכע איז געווארפן געווארן געגען די מאריאוויטן און בעזונדערס געגען ארכיבישוף קאוואלסקי.

אויב, שרייבן די מיידלעך, די בעשולדיגונג געגען קאוואלסקי וועט נישט בעוויזענט ווערן, וועלן זיי ביידע ווערן די מיסטישע פרויען פון קאוואלסקין אז נפון אנדערע מאריאוויטישע גייסטליכע.

פראפ. פאניקאווסקי און גראף ראטשינסקי האבן זיך געווענדעט צום אינערן־מיניסטער, אז מ'זאל די צוויי מיידלעך מיט גוואלד דערוייטערן פון קלויסטער. דער מיניסטער האט געענטפערט, אז ער האט נישט קיין רעכט דאס צו טון, ווייל די מיידלעך זענען שוין פולעהריג און דער מאריאוויטער קלויסטער איז געבליבן אנערקענט. דער חתן פון דער גרעפין ראטשינסקא ראטמיסטער וויעניאווסקי האט דאן ערקלערט, אז ער וועט בעפרייען זיין כלה פון קלויסטער מיט בעוואפענטער קראפט, צו דעם צוועק איז וויעניאווסקי ארויסגעטרעטן פון מיליטער און קלויבט זיך צוזאמען מענשען, כדי צו בעפרייען זיין כלה פון דער מאריאוויטישער געפאנגענשאפט. די מאריאוויטישע גייסטליכע האבן זיך דערשראקן און געבעטן די מיידלעך צו פערלאזן דעם קלויסטער, נעגען דעם האט זיך אבער ארויסגעזאגט דער ארכיבישוף קאוואלסקי, וועלכער האט ערקלערט, אז מ'טאר נישט ארויסטרייבן נעגען גאטס וואונדער.

ארעסטירט דעם מערדער פון מאטעאטי.

רוים, 25. (ספ, טעל.) ס'איז ארעסטירט געווארן דער בעוואוסטער פאשיסט רומיני, דער מערדער פון מאטעאטי. רומיני האט זיך אמאל געהאלטען פאר א העלד אין די פאשיסטישע קרייזן, דערנאך איז ער ארעסטירט געווארן, ווייל די מאכט האט מורא געהאט, אז ער וועט אויספלאפלען די איינצעלהייטן פון מארד, שפעטער איז ער אהועקגעשיקט געווארן אין א וויטער קאלאניע, איצט איז ער ווידער ארעסטירט געווארן צוליב דעם, וואס מ'האט איהם געכאפט ביים איבערשרייבן זיך מיט א געגנער פון פאשיזם.

א קאנפערענץ פון דער מיליטער-מאכט.

אונטער דעם פארזיץ פון מארשאל פילסודסקי

ווארשא, 25. (טעלעפאניש) מארשאל פילסודסקי האט אפגעהאלטען נעכטען א קאנפערענץ אין בנין פון קריגס־מיניסטעריום. אין דער קאנפערענץ האבען אנטייל גענומען די וויצע־מיניסטארן גענ. קאנאשעווסקי און גענ. פאבריצא, שעף פון גענ׳ נראל־שטאב פיסקאר און גענ. זאשוצקי.

נייע ערדציטערניש אין קארינט.

אטען, 25. (ספ. טעל.) אין קארינט פיהלט זיך זייט נעכטען ווידער אנ'ערדציטערניש. הייגט איז די ערד־ציטערניש געווען אזוי שטארק, אז די בעפעלקערונג האט אנגעהויבען צו אנטלויפען אויף די פעלדער. פיל הייזער זענען איינגעפאלען. קיין מענשליכע קרבנות זענען נישט פערהאן.

אונטערגעגאנגען א דאמפער

מיט 45 פאסאזשירען.

לאנדאן, 25. (ספ. טעל.) דער אמעריקאנער דאמפער „רעווי קריר", וועלכער האט פערלאזט דעם פארט סאמאראנג אויפ'ן יאוואר־אינזעל דעם 1. אקטאבער און איז אפגעשוואומען קיין פילאדעלפיא, איז בעת א שטורם אונטערגעגאנגען. דער דאמפער האט געפיהרט מיט זיך 45 פאסאזשירען.

זיי האבען זיך צוהוליעט...

נעשלאגען יודען און אויסגעהאקט שויבען אין יודישע געוועלבער.

סטאניסלאוואוו, 25. (א. וו.) אין האליטשער פאוויאט איז פארגעקומען א פערזאמלונג, וועלכע איז איינגעארדנעט געווארן דורך אוקראינער עטליכע אנגעשיכורטע אוקראינער האבען זיך אנגעהויבען שלאגען מיט יודישע יונגעלייט, וועלכע האבען זיך נעפונען אויף דער פערזאמלונג.

דאס געשלעג האט זיך אריבערגעטראגען אויף דער גאס, וואו די אוקראינער האבען זיך אנגעהויבען טשעפען צו די דורכגעהענדע יודען און זיי געשלאגען. עס זענען אויסגעהאקט געווארן די שויבען אין 13 יודישע געוועלבער, די פאליציי האט ארעסטירט 9 אוואנטוריסטען.

Dr. med. St. Heinrich
POMORSKA 10, TEL. 47-67
ספעצ. פון אינערליכע און קינדער - קראנקהייטען
בעהאנדלונג מיט קווארץ־לאמפען־שטראהלען
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 1—3 נאכמ. און פון 5—7 אווענד.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאנא 43, טעל. 41=32
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און מענער־שוואכע קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ־לאמפען (האר אויספאל)
נעהמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אווענד.

Dr. med. STUPEL
.12 Szkolna 12.
ספעציאליסט פאר הויט־, האר און וועגערישע קראנקהייטען מענער - שוואכע, ליזיי און ראק, רענטגען־שטראהלען און קווארץ־ ליכט, עלעקטרא־טעראפיע.
נעהמט אן פון 6 ביז 9 אין אווענד.

Dr. RÓŻANER
ספעציאליסט פאר הויט־, ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוואכע.
היילונג מיט קווארץ־שטראהלען און דיאטערמיע
Dzielna 9 (Narutowicza), tel. 28-98.
צוריקגעקעהרט
נעמט־אן פון 8—10 און 5—8, פרויען פון 3—4
הארטע־זאל פאר פרויען.

Dr. med. I. WAJNBERG
CEGIELNIANA 47, tel. 26-02
אינערליכע קראנקהייטען. ספעציעל פאר לונגען־און הארץ־קראנקהייטען, בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג־זון. אין דערהיים פון 3—5 נאכמיטאג.
צוריקגעקעהרט.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20.
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן און א. קאמפאניעץ.

גאסטראלן פון דעם אמעריקאנער סטאר **בעלא אדלער** מיט'ן אנטייל פון די לאדזשער ליבלינגע בארימאווא און ראבינאוויטש.

פרייטאג, דעם 26־טען, 9 א זייגער אווענד
די זעהר אויסגעצייכנטע פיעסע
דער ווילדער מענש
אין 4 אקטען מיט געזאנג פון י. גארדין.
הויפט־ראל „למך"—ב. אדלער. צום שלוס: א קאנצערט מיט'ן אנטייל פון בארימאווא, ראבינאוויטש, ראקאוו, באלבירסקי

שבת, ד. 27., זונטאג, ד. 28־טען, 9 אווענד
צום ערשטען מאל אין לאדז — פרעמיערע!
דער גרעסטער אמעריקאנער שלאגער!
דאס שענסטע! די דאס בעסטע!
לעבעדיגע יתומים
אין 4 אקטען פון זאלאטארעווסקי. די הויפט־ראל „ד"ר גראסמאן"—ב. אדלער.

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען
20 יאהר אונטערדערד
אין 4 אקטען פון פיינמאן. — די הויפט ראל „גרישא"—ב. אדלער.

מאנטאג, ד. 29 טען, 9 א זייגער אווענד
לעצטע פארשטעלונג פון ב. אדלער
צו פאפולערע פרייזען פון 1 ביז 2.50
דער שפיגעל פון לעבען
אין 4 אקטען מיט געזאנג פון קאלמאנאוויטש.
הויפט־ראל „מאריס"—ב. אדלער.

עס נעהמט אנטייל (לויט א. ב.) פרויען: בעזמאן, באריסאווא, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן, קאמפאניעץ. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, מאסקאוו, נייהויז, פאלאנסקי, ישראל קאמפאניעץ, ראבינאוויטש, ראקאוו.
אדמינ.: מ. ארנוואלד. מוזיק. לייטונג: ל. זעלמאן. בילעטען אין פילהארמאניע־קאסע.

קינא
ביים קאאפעראטיוו פון מלוכה קאמונאלע און געזעלשאפט־ליכע בעאמטע
40 שיענקעוויטשא 40
אנהויב אין געוו. טעג 3.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום־טוב 2 נאכמיטאג לעצטער סעאנס 9.30 א זייגער אווענד. אויפ'ן 1־טען סעאנס פרייזען פערקלענערט

פון דינסטאג דעם 23־טען ביז מאנטאג דעם 29־טען אקטאבער איינשליסליך.
גרויסער שלאגער־פראגראם! צום ערשטען מאל אין לאדז!
„יונגער וואהנזין"
דראמע רעזשיסירט — פון — **Manfred Noa**
אין די הויפט־ראלען: **Andreé la FAYETTE, Ewelina HOLT, Ernest VEREBES**
דער נעכסטער פראגראם: **„דאס טאג־בוך פון זיין עקסעלענץ"** אין די הויפטראלען **Olga Czechowa i Willy Fritsch**

קריזיסען אין יודישען לעבען.

אין די לעצטע פאר יאהר רעדט מען זעהר שטארק פון „קריזיסען" אין די פערשידענע בעוועגונגען אויף דער יודישער גאס. „די ציוניסטישע בעוועגונג לעבט איצט איבער א קריזיס" — קומט אויס גאנץ אפט צו הערען צווישען די נאציאנאל־געשטימטע עלעמענטען. „אזעלכע קריטישע מאמענטען האט די ארבייטער בעוועגונג קיינמאל נישט איבערגעלעבט", הערט מען פון די, וועלכע זענען מעהר גענייגט צו אינטערנאציאנאלע שטרעמונגען.

איבער דעם גורל פון פערשידענע אנדערע פרעסטעדע און קלענערע בעוועגונגען, וועלכע ריהרען נישט אזוי שטארק אן דעם לעבענס־נערוו פון יודישען פאלק, רעדט מען איבערהויפט זעהר ווייניג. וועגען זיי איז אפגעהערט. מען איז שוין געוואוינט צו דעם געדאנק, אז אין די מעהרסטע פאלען בלייבען זיי נישט מעהר ווי א פרומער וואונש. זיי שטארבען באלד אפ, איידער זיי ווערען געבוירען, זיי בלייבען שטענדיג אין עמבריאנישען צושטאנד און זעהען קיינמאל נישט די ליכטיגע וועלט, און טאמער ווערט א געוויסער פערזוך יא פערווירקליכט האט ער געוועהנליך כרת־יאהרען. בכלל האבען אלע אונזערע אויפטואונגען, מיט ווייניג אויסנאהמען, דעם מזל פון קנה׳ס קקין. זיי פערשווינדען איבער נאכט.

וואס איז די אורזאך הערפון?

געוועהנליך זוכט מען די סיבה פון די קריזיסען אין אונזער געזעלשאפטליכקייט אין די פיהרער און אין זייערע פראגראמען. דא טויגען נישט די פיהרער, דארטען טויגען נישט די פראגראמען.

די בטל־געווארענע אונטערנעהמונג אדער אינסטיטוציע גיט צו די הויפטיסודות פון אונזער געזעלשאפטליכען לעבען, פטר׳ט אלץ עס אפ מיט דעם בעוואוסטען ברוך שפטרני. דער ערגסטער מענש וועט געבען א זיפץ און מאכען דערביי די ברכה: ברוך דיין אמת, און יוצא. איז אבער די בעוועגונג א פונדאמענטאלע, א בעוועגונג, וואס האט צו טון מיט דעם מהות, מיט דעם תוך פון אונזער געזעלשאפטליכען און גייסטיגען לעבען, זוכט מען צו מאכען תקנות, ענדערונגען און מען קהל׳ט זיך, ווער מעהר, ווער ווייניגער, ביז דער גאנצער ענין ווערט וואכעדיג.

די כלל־טוער רעדען זיך ארום ווי אין א פער׳כשופ׳טען קרייז. עס קלאפען די מאשינען, עס דרעהען זיך די רעדער, עס ווערען צומאלען קערנער און קיין מעהל איז נישטא. עפעס איז נישטא קיין מזל ברכה אין אונזער געזעלשאפטליכער ארבייט.

אט האט מען אזוי לאנג גערעדט און זיך געטומלט איבער דער יודישער אגענטור. מען האט נאך פיל אסיפות און הינטערקוליסען דיפלאמאטישע פערהאנדלונגען דאכט זיך שוין בעשלאסען, אז די יודישע אגענטור איז נויטווענדיג פאר פאלעסטינא און זי איז סוף כל סוף געפשר׳ט געווארען אלס א טייל פון דער ציוניסטישער בעוועגונג, איז מיט אמאל אהיים לארד מעלשעט און האט דערקלערט, אז עקאנאמישע אויפבוי־ארבייט אין פאלעסטינא איז וויכטיגער פון דער יודישער אגענטור. צוריק א טומעל, ווידער א גערודער, אזוי ווי די גאנצע ציוניסטישע בעוועגונג האלט זיך האלטען אויף דער מיינונג פון איין מענשען.

צייטענווייז דוכט זיך, אז אלע אונזערע בעוועגונגען און אונטערנעהמונגען האלטען זיך אויף הינערישע פיסלעך, זענען געבויט אויף זאמד. איין געוועהנליכער ווינט — און אלע אונזערע אויפטואונגען האבען א פנים ווי קארטען־שטיבלעך. אדער ווי געצעלטער אויפגעשטעלט פון שפינוועבס.

פלאטפארמעס און פיהרערשאפט זענען געוויס וויכטיגע מאמענטען אין געזעלשאפטליכע אונטערנעהמונגען, אבער זייער לעבען, אז זיי זענען אליין מיט זיך שרייבען אויסשליסליך צו אט די מאמענטען.

עס זענען פערהאן טיפערע אורזאכען. דהיינו, די פונדאמענטען גופא, אויף וועלכע די געזעלשאפטליכע געביידע האלט זיך, זענען נישט די פאסיגע און אויב דער יסוד איז נישט דער פאסיגער, איז במילא דער גאנצער בנין שטענדיג אין סכנה איינגעפאלען צו ווערען.

נישט לאנג זענען מיר געוואויר געווארען פון דער סטאטיסטיק, אז אין אמעריקע זענען קיין עין־הרע פערהאן איבער 4.200,000 יודען. דאס איז דער גרעסטער יודישער קבוץ, וואס געפינט זיך אין איין לאנד, אויף איין טעריטאריע. ביז איצט האבען מיר אלע געוואוסט, אז אין די פעראייניגטע שטאטען געפינט זיך דער רוב בנין פון יודישען פאלק. איצט ווייסען מיר, אז אויך דער רוב מנין געפינט זיך דא. עס קומט במילא אויס, אז אלע אונזערע בעוועגונגען מוזען ציהען זייער יניקה פון די אמעריקאנער יודען. דאס איז גאנץ נאטירליך. זיי זענען שטארק אין צאהל און רייך אין מיטלען. די יודען אין אלע אנדערע לענדער זענען פעראָרעמט און האבען דורכגעמאכט אזא איבערברוך אין זייער לעבען דאס זיי זענען אליין מיט זייערע עקזיסטענצען אנגעוויזען אויף אמעריקע. וועגען אויסהאלטען בעוועגונגען, קאן גאר קיין רייד נישט זיין. איז אבער די צרה, וואס די יודען אין אמעריקע זענען ברוך השם גאנץ גוט איינגעארדענט און פיהלען נישט קיין לעבענס־נויטווענדיגקייט אין די בעוועגונגען, נישט אין די נאציאנאלע און נישט אין די סאציאלע.

עקאנאמיש לעבט זיך דעם אמעריקאנער יודען נישט שלעכט און פאליטיש אוודאי. ער האט אי פרנסה, אי פאליטישען איינפלוס, ער פיהלט פשוט נישט קיין בעדערפניש אין דער אדער יענער געזעלשאפטליכער שטרעמונג.

יעדע בעוועגונג מוז שטענדיג האבען א רעזערוו ארמעע, פ וועמען צו ציהען נייע רעקרוטען.

דער פאליטישער מאמענט

דער רעוואלווערען־און קינזשאלען־קאמף פון די מאקעדאנער.— אויף א וועג צו פערשטענדיגונג אין דער ענטשעדיגונגס־פראגע.— קאנפערענץ פון רוסלאנדס קרעדיטארען.

דער צוזאמענשטויס צווישען די פיינדליכע מאקעדאנישע גרופען אין סאפיא, וועלכער האט געבראכט זעהר פיל אומשולדיגע קרבנות, דערונטער אויך אין יוגאסלאווישען דיפלאמאט, האט ווידער צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט פון אייראפא צום באלקאנישען פולווער־פאס.

נאכן שלום־אפמאך אין נעיאי איז דער גרעסטער טייל פון מאקעדאניע איבערגעגאנגען צו סערביען, און דער אלטער פאשיטש האט אפטימיסטיש ערקלערט, אז קיין מאקעדאנישע פראגע עקזיסטירט מעהר נישט. דער ערפאהרענער סערבישער פאליטיקער האט אבער געהאט א טעות: פאר די לעצטע אכט יאהר האט זיך די מאקעדאנישע פראגע בעדייטענד פערשארפט. די מאקעדאנער, וועלכע האבען פריהער געקעמפט געגען די טערקען, האבען איצט אנגעהויבען א פארטיזאנערשען קריג געגען סערביען, מיט טעראריסטישע אקטען, באמבעס און הריגות.

די מאקעדאנער שטרעבען אויב נישט צו א פולער אפטיילונג פון יוגאסלאוויען און צו א פעראייניגונג מיט בולגאריען, איז לכל הפחות צו א ברייטער אויטאנאמיע, און אין דער ריכטונג פיהרען זיי א פראפאגאנדע איבער גאנץ אייראפא. זיי ברענגען זיך אבער אליין שאדען הערמיט, וואס זיי זענען צושטויסט אין בעזונדערע גרופען, וועלכע אונטערשיידען זיך בלויז מיט זייערע אנפיהרער און פיהרען צווישען זיך אן׳אכזריות׳דיגען קאמף מיט הילף פון רעוואלווערען און קינזשאלען. ווען עס ווערט ערמארדעט אין אנפיהרער פון א גרופע, ברענגט עס באלד א בלוטיגע נקמה, וועלכע פיהרט ווידער צו א נייעם נקמה־אקט און אזוי ווייטער אהן א סוף.

ווער דא איז גערעכט — איז אוממעגליך פעסטצושטעלען. לויט׳ן בעפעהל פון אן׳אנפיהרער פון דער „אינערליכער מאקעדאנישער ארגאניזאציע", נעמ. פראטאגעראוו, איז דערהרגעט געווארען דער אנדערער פיהרער טאדאר אלעקסאנדראוו. דאן האבען די אנהענגער פון דריטען פיהרער מיכאילאף דערהרגעט פראטאגעראוו׳ן און דער פערצווייפעלטער קאמף צווישען די פראטאגעראוויסטען מיט די מיכאילאוויסטען הערט נישט אויף אויף קיין מינוט. פון דאזיגען קאמף ליידט שטארק די פרידליכע בעפעלקערונג פון בולגאריען און די בולגארישע רעגירונג ווערט אריינגעצויגען אין שווערע אינטערנאציאנאלע קאמפליקאציעס.

אין בעלגראד (סערביען) איז מען איבערצייגט, אז די בולגארישע רעגירונג אונטערשטיצט די טעראריסטישע טעטיגקייט פון די מאקעדאנער און אונטער׳ן איינפלוס פון דער דאזיגער איבערצייגונג זענען אפילו ענגלאנד און פראנקרייך ארויסגעטראטען אויף א דיפלאמאטישען וועג אויך אין סאפיא.

אז די זאך איז נישט איננאנצען אזוי, קאן דינען אלס בעווייז דער פאקט, וואס איינער פון די אנגעזעהנסטע בולגארישע מלוכה־מענער פראף. צאנקאוו האט בעקומען פון די מאקעדאנער א בריף, אין וועלכען עס ווערט איהם געדראהט מיט טויט. די בולגארישע רעגירונג, וועלכע איז אפגעשוואכט דורך דעם קריג און שלום איז נישט בכוח אונטערצוהאלטען איהר אויטאריטעט און צוריקשטעלען דעם שלום. דער רעזולטאט איז, וואס די מהומה אויפ׳ן באלקאן פערשטארקט זיך, און צופרידען דערפון איז, דער עיקר איטאליען, וועלכע וויל איינשטעלען איהר איבערהאנד אין די באלקאנישע לענדער.

*

די פראגע וועגען די דייטשע ענטשעדיגונגען איז אריינגעטראטען אין א נייער פאזע. די דייטשע רעגירונג האט זיך דערווייל אפגעהאלטען פון שיקען צו די פעראייניגטע מלוכות אן׳אפיציעלע נאטע מיט קאנקרעטע פארשלאגען בנוגע די פראגע פון ענטשעדיגונג און זיכערהייטס־גאראנטיע, וואס פון זייער לעזונג איז אפהענגיג די פארטערמינירטע עוואקואציע פון רהיין־געביט. אבער גלייכצייטיג זענען די אונטערהאנדלונגען וועגען דער ענטשעדיגונגס־פראגע בעגאנגען פאראויס א דאנק דער איניציאטיוו פון רעפאראציאנס־אגענט פארקער גילבערט.

נאך בעראטונגען מיט פארשטעהער פון דער ענגלישער רעגירונג איז גילבערט אין דער בעגלייטונג פון טשערטשיל׳ן געקומען קיין פאריז, וואו ער האט געהאט א שמועס מיט פואנקארע׳ן. אויף וויפיל מ׳קאן אורטיילען לויט די ידיעות פון גוט־אינפארמירטע לאנדאנער און פאריזער בלעטער, זענען די גרונד־פונקטען פון דער פערשטענדיגונג שוין אנגעצייכענט געווארען.

עס האנדעלט זיך וועגען א נייער פעסטשטעלונג פון אלגעמיינעם דייטשען ענטשעדיגונגס־חוב. אין יאהר 1921 איז דער חוב פעסטגעשטעלט געווארען אין דער הויך פון 132 מיליארד גאלד־מארק. איצט רופט מען אן די סומע פון 30—35 מיליארד. א העלפט פון דער דאזיגער סומע דארף גיהן אויף צו דעקען די חובות פון די פערבינדעטע אין אמעריקע, דאס איבריגע אויף אויפצובויען די חרוב־געווארענע געגענדען פון פראנקרייך און בעלגיען.

עס ווערט בעהויפט, אז דער דאזיגער פראיעקט שטויסט זיך דערווייל נישט אן אויף קיין פרינציפיעלע מניעות נישט אין בערלין, נישט אין פאריז און אין לאנדאן. דער דאזיגער פראיעקט וועט, ווייזט אויס, געלעגט ווערען אלס יסוד פאר די ארבייטען פון דער קאמיסיע, וואס דארף געבילדעט ווערען, כדי ענטגילטיג צו רעגולירען די ענטשעדיגונגס־פראגע.

*

דער פראיעקט צו שאפען א געמיינזאמען פראנט פון אלע רוסלאנדס קרעדיטארען האט אנגענומען רעאלע פארמען. אין לאנדאן איז געעפענט געווארען דער צוזאמענפאהר פון „אינטערנאציאנאלען קאמיטעט אויף צו שיצען די אינטערעסען פון רוסלאנדס קרעדיטארען". אין קאמיטעט נעהמען אנטייל פארשטעהער פון ענגלישע, פראנצויזישע, דייטשע און רומענישע פינאנץ־גרופען. א גרויסע בעדייטונג האט דער פאקט, וואס צום קאמיטעט זענען אויך צוגעשטאנען א רייהע דייטשע בענק, ווייל צווישען דייטשלאנד און דעם סאוויעטען־פערבאנד הערשען דאך בעזונדערע בעציהונגען אויפ׳ן סמך פון טראקטאט אין ראפאלא.

די סאוויעטישע פרעסע איז ארויס מיט אן־אלארם צוליב׳ן שריט פון די דייטשע בענק, בעשולדיגענדיג דייטשלאנד אין פערלעצען דעם ראפאלא׳ער אפמאך. די דייטשע רעגירונג איז דעריבער ארויסגעטראטען מיט אן׳אפיציעלער אויפקלערונג, אז זי נעהמט אראפ פון זיך יעטוועדע אחריות פאר דער האנדלונג פון די דייטשע בענק וואס זענען צוגעשטאנען צום קאמיטעט פון רוסלאנדס קרעדיטארען און אז דער אפמאך אין ראפאלא פערהיטעט דייטשלאנד צו דערוועקן די פראגע וועגען די פארמלחמה׳דיגע חובות פון רוסלאנד.

אין דערזעלבער צייט, ווען עס קומט זיך צונויף דער „קאמיטעט צו שיצען די אינטערעסען פון רוסלאנדס קרעדיטארען", איז פארגעקומען א פאקט וואס בעווייזט, אז די סאוויעטען זענען גרייט אויף פערשידענע הנחות, כדי צו שטערען דעם געמיינזאמען פראנט. די אלגעמיינע עלעקטריציטעט־געזעלשאפט אין אמעריקע האט געשלאסען אן׳אפמאך מיט׳ן אמטארג (נישט אפיציעלע סאוויעטישע האנדעלס־פערטרעטונג אין די פעראייניגטע שטאטען) אויף צושטעלען פאר רוסלאנד עלעקטרישע מאשינען אויף א סומע פון 25 מיליאן דאלאר, די צאהלונגען זענען דערביי צולעגט אויף זעקס יאהר. די אלגעמיינע עלעקטריציטעט־געזעלשאפט, וועלכע איז אין א געוויסער הינזיכט אויך א קרעדיטאר פון רוסלאנד (איהרע פערמעגענס זענען קאנפיסקירט געווארען דורך די סאוויעטען) האט די ערטיילונג פון די קרעדיטען אפהענגיג געמאכט דערפון, וואס די סאוויעטען־רעגירונג וועט איהר אומקעהרען אנדערטהאלב מיליאן דאלאר אלס ענטשעדיגונג פאר׳ן קאנפיסקירטען פערמעגען. ס׳איז נאך נישט בעקאנט אין וואסער פארם די סאוויעטען האבען גענומען אויף זיך די לעצטע התחייבות. אויב די דאזיגע התחייבות פיגורירט אין אפמאך דירעקט, וועט דאס זיין דער ערשטער פאל, וואס די סאוויעטען וועלען אפען אנערקענען זייער פעראנטווארטליכקייט פאר נאציאנאליזירען אויסלענדישע פערמעגענס אין רוסלאנד.

פ. ב.

צום פוילישען יודענטום!

(אויפרוף.)

סוף אקטאבער ווערט אין פוילען פראקלאמירט א „קאמפיין" לטובת דעם „קרן היסוד", דעם פאנד פאר׳ן אויפבוי פון ארץ־ישראל.

עס וועט אייך בעזוכען א דעלעגאציע פון ארץ ישראל.

מיר קומען צו אייך מיט גרויסע האפנונגען און גרויסע ערווארטונגען. די גאנצע ציוניסטישע און יודישע וועלט ווארט מיט אומגעדולד אויף דעם גאנג און די רעזולטאטען פון די ארבייט אין פוילען. די רעזולטאטען פון אט דער ארבייט האבען נישט בלויז א מאטעריעלע בעדייטונג. אלץ, וואס קומט פאר אין דעם פוילישען יודענטום, האט א בעדייטונג אויך פאר׳ן יודענטום פון דער גאנצער וועלט; אין דעם פוילישען יודענטום — דעם נאציאנאל שטארקסטען טייל פון דער יודישער אומה — ליגען נאך בעהאלטען אונערשעפליכע קוואלען פון שאפונג פאר דער אויפלעבונג פון יודישען פאלק און פאר דעם אויפבוי פון יודישען לאנד.

די פוילישע יודען האבען מיט זייער ענערגיע אונטערנעהמונגס־גייסט און אפפערוויליגקייט פיל אויפגעטון אין ארץ ישראל. זיי האבען אין די לעצטע יאהרען פערמעהרט דעם יודישען ישוב מיט דרייסיג טויזענד יודען; זיי האבען פערגרעסערט דעם יודישען בארען־בעזיץ און ארויסגעבראכט נייע פאבריקען. אמת, זיי האבען אויך איבערגעלעבט שווערע ענטוישונגען, פיל פון די איינוואנדערער האבען געמוזט מיט צובראכענע הערצער פערלאזען דאס לאנד. ארץ ישראל איז נישט געווען צוגעגרייט פאר דער אומערווארטעטער גרויסער עליה; צוזאמען מיט דער גרויסער עמיגראציע זענען נישט געקומען די נויטיגע געלד־מיטלען פאר א ברייטער קאלאניזאציע און פאר נייע ארבייטס־מעגליכקייטען אין שטאדט און אין דארף.

אבער אויך אין דער צייט פון דעם שווערען קריזיס האט ארץ ישראל נישט אויפגעהערט צו ענטוויקלען זיך און וואקסען ווי א לעבעדיגער ארגאניזם; עס זענען ענטשטאנען נייע יודישע דערפער, עס זענען פערפעסטיגט געווארען די אלטע, עס זענען צוגעקומען טויזענדער דונאמען נייע פלאנצונגען; טויזענדער יודישע ארבייטער זענען אריינגעדרונגען אין אלטע קאלאניעס, וואו עס האבען פריהער געארבייט כמעט בלויז פרעמדע; ס׳זענען אויפגעבויט געווארען נייע שטאדטישע ישובים; עס איז פערברייטערט געווארען די נעץ פון יודישע שולען; עס איז געשטיגען די צאהל פון די יודישע ארבייטער אין דער פערפעסטיגטער אינדוסטריע; טויזענדער נייע מענשען האבען זיך איינגעווארצעלט אין בארען פון ארץ ישראל. עס איז ווייטער געגאנגען די ענטוויקלונג פון אן׳איינגעארטיגען, אינערליך־רייכען אומפערגלייכבארען יודישען לעבען.

עס האט אויפגעהערט די ארבייטסלאזיגקייט, וואס האט אזוי שווער געדריקט אויף ארץ ישראל און אויף אונזער גאנצער בעוועגונג.

די לאגע האט זיך אזוי פיל געענדערט, אז די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אין ארץ ישראל האט געפונען פאר מעגליך נאך א לאנגער הפסקה צו פאדערען פאר׳ן נאהענטסטען האלב־יאהר נייע 1.200 סערטיפיקאטען פאר חלוצים.

ארץ ישראל שטעהט איצט פאר נייע אומגעהויערע גרויסע פערספעקטיוון.

די רעאליזירונג פון דער רוטענבערג־אונטערנעהמונג, דער אנהויב פון דער האפען־ארבייט, די אינטענסיווע פלאנצונג פון נייע אראנזשען־פלאנטאציעס עפענען ברייטע פיל־פערשפרעכענדע אויסזיכטען. א צייט וועט קומען, ווען עס וועט זיך אנהויבען א נייע עליה, זי וועט נעהמען אין דער ערשטער רייה פון פוילען. די דאזיגע עליה מוז אבער שוין איצט צוגעגרייט ווערען. עס מוזען געשאפען ווערען די פארבעדינגונגען פאר א גרויסצוגיגער, שעפערישער אויפבוי־ארבייט, די נייע עולים מוזען אויפגענומען ווערען, זיי מוזען פערזארגט ווערען מיט ארבייט, מ׳דארף זיי ערמעגליכען בעזעצען זיך אויף בארען, געבען זיי ביליגע קרעדיט אויף בויען הייזער, אויף גרינדען אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, עפענען שולען פאר די קינדער, געבען ביליגע מעדיצינישע הילף א. אז. וו. דאס שאפט און קאן נאר שאפען דער „קרן היסוד", דער צענטראלער פאנד פונ׳ם אויפבוי פאר ארץ ישראל.

עס לאסטען אויף אונז שווערע און דרינגענדע נאציאנאלע אויפגאבען; כדי זיי צו רעאליזירען מוזען בעדייטענד פערגרעסערט ווערען די מיטלען פון „קרן היסוד", און אין דער דאזיגער ארבייט מוז דאס פוילישע יודענטום, אלס צווייטגרעסטער קבוץ פון דער וועלט, פערנעהמען איינעם פון די ערשטע ערטער.

מיר ווענדען זיך צו די ציוניסטען אין פוילען צו מאביליזירען אויף דער צייט פון דעם „קאמפיין" אלע אהן אויסנאהם בלעבעדיגע ציוניסטישע כחות, אין דעם דאזיגען ערנסטען פעראנטווארטליכען מאמענט מוזען אלע ציוניסטישע פארטייען און גרופירונגען אין פוילען מיט געמיינזאמע פעראייניגטע כחות זיך שטעלען אין דינסט פון „קרן היסוד" און מיט זייערע לייסטונגען ווידער אויפהויבען דעם כבוד און ווירדע פון דעם פוילישען ציוניזם. מיט זייער בעשטייערונג און ארבייט מוזען די ציוניסטען דינען א מוסטער פאר אנדערע.

די „קרן היסוד"־ארבייט מוז אויף א בעשטימטער צייט געשטעלט ווערען אין צענטער פון די יודישע געזעלשאפטליכע און ציוניסטישע אינטערעסען. —

מיר ווענדען זיך צו די פוילישע יודען מיט אונזער רוף:

העלפט אונז בויען ארץ־ישראל פאר׳ן כבוד און דער צוקונפט פונ׳ם יודישען פאלק און פאר אייער אייגענער צוקונפט.

דאס פוילישע יודענטום מוז אין דעם אויפבוי פון ארץ־ישראל פערנעהמען דעם פלאץ, וואס עס פערדינט נאך זיין צאהל און בעדייטונג.

(—) ח. ווייצמאן
פרעזידענט פון דער ציוניסטישער וועלט־ארגאניזאציע.

(—) נ. סאקאלאוו
פרעזידענט פון דער עקזעקוטיווע פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאַציע.

(—) ז. בראדעצקי, (—) פ. ה. קיש, (—) ל. ליפסקי
(—) ה. סאלד, (—) ח. סאקער, (—) פ. רוזנבליט

לאנדאן־ירושלים,
ה׳ חשון, תרפ״ט (19[10. 1928)

א. ש. ז.

דער יודישער ישוב אין בראַזיליע

פון וואָס יודען לעבען און ווי זיי לעבען אין ריאָ־דע־זשאַנעיראָ.

פון דר. מ. קריינין.

בראַזיליען איז נאָך גאַנץ יונג. אמת דעמאָ־קראַטיש לאַנד ,מיט זעהר אַ גרויסע צוקונפט. מען קאָן זאָגן, אַז בראַזיליע איז איינע פון די רייכ־סטע דרום־אַמעריקאַנישע לענדער. די אינדוסטריע אין לאַנד איז נאָך אַ סך ווייניגער ענטוויקעלט ווי אַרגענטינע. עס איז דאָ אַ גרויס פעלד פאַר איינ־פיהרען פערשידענע קליינע און גרויסע אינדוסטריעס. דער אמת'ער בראַזיליאַנער איז זעהר אַ סימפּאַטי־שער מענש. אַביסעל פויל און סענטימענטאַל; אפשר האָט דאָס צו טון מיט'ן קלימאַט. די היצען זענען דאָ זעהר גרויסע און די טעמפּעראַטור ווינ־טער־צייט דערגרייכט פון 25 ביז 30 גראַד איבער'ן נול. אַן אַרבייטער געהט דאָ אַרום באָרוויס אָדער אין סאַנדאַלען. זיין גאַנצע קליידונג בעשטעהט פון איין העמד און אַ פּאָר לייכטע הויזן. קיין וואַרימע וואוינונג דאַרף ער נישט. זיין הויפּט־עסען בע־שטעהט פון באַנאַנעס, וואָס ער בעקומט כמעט בחינם. באַנאַנעס זענען דאָ זעהר ביליג. אָבער מען קאָן זיי אויך בעקומען גאַנץ אומזיסט אין די פּלאַנ־טאַציעס, וואָס געפינט זיך הינטער דער שטאָט. זיי וואַקסען אומעטום און מען מעג זיי רייסען ווי־פיל מען וויל.

עס פערשטעהט זיך, אַז נישט מיט באַנאַנעס אַליין קען מען ווערען זאַט ,אָבער דאָס פערביליגט בעדייטענד דאָס לעבען. אַפילו אין דער הויפּטשטאָט פון בראַזיליע, אין ריאָ־דע־זשאַנעיראָ, איז אַ סך ביליגער ווי אין בערלין, שוין נישט רעדענדיג פון בוענאָס איירעס. אַ יחיד קאָן פאַר סך הכּל 200 מילרייז אַ חודש (אַנ'ערך 25 דאָלאַר) זיך גוט דערנעהרען, זיך קליידען און פערמאָגען אַ גאַנץ גוטען צימער. (אגב זענען אין בראַזיליען די צימערן און וואוינונגען געבויט דוקא אויפ'ן אייראָפּעאישען שטייגער, הגם דאָ האָט מען טאַקע געמעגט וואוי־נען אויפ'ן גאַס.)

אַ פאַמיליע פון נאָ אַ פּאָר פאָלק מיט אַ קינד דאַרפען ביז 200 מילרייז אַ חודש. וואוינונגען קען מען דאָ בעקומען זעהר גרינג. אין בראַזיליע איז דאָס קיין פּראָבלעם נישט, ווי דאָס איז אין בוענאָס איירעס אָדער אין די גרויסע שטעדט פון אייראָפּע.

ווי געזאָגט, איז די אינדוסטריע פון בראַזיליע כמעט ווי נאָך נישט ענטוויקעלט .ערשט אין די לעצטע יאָהרען האָבען יודען דאָ איינגעפיהרט כמעט אַלע יענע אינדוסטריעס, וואָס זענען איינגעפיהרט געוואָרען דורך די יודען אין אַרגענטינע, נאָר אין אַ קלענערען מאַסשטאַב. עס איז כאַראַקטעריסטיש, וואָס נישט געקוקט אויף די גרויסע היצען אין לאַנד, האָבען עטליכע יודען איינגעפיהרט פעלץ־אויסאַרבייטונגען און זיי מאַכען דערביי גאַרנישט שלעכט. איינער איז אַפילו פון דעם רייך געוואָרען. איהר וועט פאַרנאַכט אויף די גאַסען פון ריאָ־דע־זשאַנעיראָ טרעפען דאַמען אין ריין־זומערדיגע קליי־דער און אין אַ מאַנטעל ,וואָס האָט אַ פעלץ־קאָל־נער אָדער אַ באָאַ. עס קאָן זיין, אַז ווען די פעלץ־מאָדע זאָל זיין פערביי, וועט די פעלץ־אויס־אַרבייטונג אויפהערען צו עקזיסטירען; אָבער דער־ווייל גיט די מלאכה פאַר אַ געוויסער צאָהל איינ־וואַנדערער אַ גוט־בעצאָהלטע בעשעפטיגונג.

בכלל קאָן זיך אַ יודישער איינוואַנדערער אין בראַזיליע אַ סך לייכטער איינאָרדנען ווי אין אַר־גענטינע ,אָבער קיין בראַזיליע קומען אָן אַ סך ווייניגער פּראָדוקטיווע עלעמענטען איידער קיין אַר־גענטינע; אפשר שטעהט דאָס אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס די איינוואַנדערונג קיין בראַזיליע טראָגט מעהר דעם כאַראַקטער פון אַ קרובים־אימיגראַציע. — איין קרוב רופט אַרויס דעם צווייטען און אָרדענט איהם איין אויף אַ היימישען שטייגער — ער גיט איהם אַ פּעקעל אויף די פּלייצעס און לערנט איהם אויס די מלאכה פון „קלאַפּען“, ד. ה. ווערען אַ פּעדלער. די פּעדלערײַ אין בראַזיליען טראָגט נאָך אַ גאַנץ פּרימיטיווען כאַראַקטער. מען געהט פון טיר צו טיר און מען זוכט קליענטען.

ווען אַזאַ „קלאַפּער“ קלאַפּט זיך אַרויף אויף אַ געוויסען קאַפּיטאַל, וואַרפט ער אַוועק די קלאַ־פּערײַ און ווערט אַ סוחר, עפענט אַ קרעמעל אָ־דער אַפילו — אַ וואַרשטאַט, ווי דאָס האָט שוין נישט איין מאָל פּאַסירט.

אייגענטליך איז דעם „קלאַפּער“ זעהר שווער צוצוקומען צו אַ געוויסער סומע געלד מזומן, ווייל זיין קאַפּיטאַל ליגט שטענדיג אין חובות ביי זיינע קונים, וועלכע צאָהלען איהם אויס וועכענטליך. איבעררייסען אין מיטען זיין געשעפט קען ער נישט, ווייל אויב ער וועט אויפהערען ליפערען סחורה צו זיינע קונים, וועט מען אויפהערען איהם אויסצוצאָה־לען די חובות .דעריבער פערקויפט ער זיין „קליי־ענטאַל“ צו אַ ניי־איינגעוואַנדערטען. ער גיט איהם איבער זיינע קונים, ווי אויך די חובות, וואָס מ'איז איהם שולדיג. דער אָפּטרעט־געלד פאַר'ן איבער־געבען דאָס „געשעפט“ איז שוין דאָ איינגערעכ־נעט. דערפון איז צו זעהן, אַז נישט קיין קליינע סומע ווערט דערביי פערפאַלען. זעהר אָפט באַנ־קראָטירען קלאַפּערס און דאַן ליידען די געשעפטען, וואָס גיבען זיי סחורה אויף קרעדיט. איהר וועט אָפטמאָל זעהן אין די צייטונגען אַנאָנסען, וואָס לייגען פאָר סחורה צו די קלאַפּערס און אויך ווענ־דעס, אַז קלאַפּערס ווילען פערקויפען זייער קליענ־טאַל. דאָס נעהט צו אויף אַ ריין־סוחרישען שטיי־גער. אָבער אין אַלגעמיין גענומען איז די קלאַפּערײַ אין בראַזיליע נישט פון די אָנגענעהמסטע פּרנסות, שוין נישט גערעדט פון דעם, וואָס די קלאַפּערס קאָנען זעהר לייכט רואינירט ווערען. קעגען דעם דאַרף מען אַגיטירען און טאַקע אין אייראָפּע גופא, ווייל ווען דער עמיגראַנט קומט קיין בראַזיליע איז שוין צו שפּעט; דער ניי־אַנגעקומענער האָט אָפטמאָל נישט קיין אַנדער אויסוועג וויבאַלד ער האָט נישט קיין פאַך אין דער האַנד אָדער ער איז צו שוואַך זיך צו בעשעפטיגען מיט שוואַרץ־אַרבייט.

יודישע אַרבייטער און בעלי־מלאכות פון פער־שידענע פאַכען קאָנען זיך אין בראַזיליע שטענדיג גוט איינאָרדנען .עס איז דאָ אַ גרויסע פאָרדע־רונג אויף יודישע אַרבייטער אין די אַלע פאַכען אויך אין אַרגענטינע: מעבעל־אַרבייט, טריקאָטאַזש, שניידערײַ, היטעל־מאַכער א. אַ. וו., די אַלע אויס־אַרבייטונגען ליגען דורכאויס אין יודישע הענד. בעלי־מלאכות פערדינען דאָ גענוג אויף חיונה, דער מינימאַלער טאָג־לוין איז 10—12 מילרייז אַ טאָג און אַ גוטער אַרבייטער פערדינט נאָך מעהר. אַפילו אַ פאַכלאָזער, וואָס געהט אויף שוואַרץ־אַרבייט, בעקומט צעהן מילרייז אַ טאָג. בעקומען אַרבייט איז דאָ נישט שווער. מען דאַרף נאָר וועלען אַרבייטען. אמת, די ערשטע צייט איז פאַר דעם ניי־אַנגע־קומענעם שווער זיך צוצוגעוואוינען צום קלימאַט, עס איז צו־היים, בעזונדערס אין די זומער־חדשים, ווען אין ריאָ דערגרייכט די היץ ביז 40 גראַד צעלזיוס. מען זאָגט אָבער ,אַז עס איז נישט שווער זיך צוצוגעוואוינען ,אַזוי יעדענפאַלס זאָגען עס די, וועלכע וואוינען שוין דאָרט עטליכע יאָהר. דערביי איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, אַז וואָס ווייטער צו דרום ווערט אַלץ קיהלער. אין סאַן פּאַולאָ, למשל, איז די היץ אַ סך קלענער, ווייל די שטאָט ליגט 800 מעטער איבער'ן ים־פלאַך. אין סאַן פּאַולאָ, אגב, איז אַ סך לייכטער זיך איינצואָרדנען ווייל דאָרט זענען פאַראַן ביז אַכציג פערשידענע פאַבריקען.

וואָס איז נוגע ספּעציעל דעם יודישען ישוב אין בראַזיליע ,ווערט ער אָפּגעשאַצט אין אַנ'ערך דרייסיג טויזענד נפשות (זעה בראָשור פון דר. י. ראַפאַלאָוויטש, „בראַזיליע, אַ צוקונפט־לאַנד פאַר יודישער אימיגראַציע“). די צאָהל פון דער אַלגע־מיינער איינוואַנדערונג ,ווי אויך פון דער יודישער, איז נאָך פאָרלויפיג נישט גענוג גרויס. אַזוי, למשל, זעהען מיר, אַז פאַר'ן יאָהר 1927 זענען אָנגעקומען אין לאַנד:

דורך ריאָ דע זשאַנעיראָ — 50,430, פּער־זאָן, פון זיי 2,940 יודען; דורך סאַנטאָ זענען אַ־ריינגעקומען — 59,593 פּערזאָן, פון זיי 2,227 יודען, — ס"ה זענען אַריינגעקומען 120,027 אי־מיגראַנטען און פון זיי 5,167 יודען.

פון דער דאָזיגער צאָהל יודישע איינוואַנדערער זענען פערעכענט פאַר טיפּישע אימיגראַנטען, וואָס זענען אָנגעקומען מיט דער דריטער קלאַס — 3,175 פּערזאָן.

די איבעריגע, וואָס זענען אָנגעקומען מיט'ן ערשטען אָדער מיט'ן צווייטען קלאַס, ווערען פער־רעכענט פאַר נישט־אימיגראַנטען ,ווייל אַ טייל קומט צייטווייליג און אַ טייל זענען אָרטיגע איינוואוינער, וואָס קעהרען זיך אום אַהיים. יעדענפאַלס קאָן מען רעכענען, אַז פאַר'ן יאָהר 1927 זענען אָנגעקומען קיין בראַזיליען אַנ'ערך פיר טויזענד יודישע אימי־גראַנטען. פאַר דעם ערשטען האַלבען יאָהר 1928 רעכענט מען, זענען אָנגעקומען אומגעפעהר אויך אַזוי פיל ,אָבער גענוי קאָן מען נאָך נישט וויסען, ווייל עס זענען נאָך דערווייל נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען די גענויע ציפערן. ווייל ווי עס איז צו זעהן פון די דערמאָנטע ציפערן, איז די יודישע איינ־וואַנדערונג אין בראַזיליע נאָך גאַנץ קליין און זי וואָלט געקאָנט אויף אַ סך פערגרעסערט ווערען, ווען עס זאָלען אַריינקומען אין לאַנד פּראָדוקטי־ווע עלעמענטען.

דער גרעסטער טייל איז אין לאַנד נישט מעהר פון עטליכע יאָהר. זעלטען טרעפט איהר אַזעלכע, וואָס וואוינען דאָרט פון פאַר דער מלחמה. דערי־בער זענען דאָ די יודישע אינסטיטוציעס נאָך נישט אַזוי ענטוויקעלט ווי אין אַרגענטינע. דאָס יודישע גע־זעלשאַפטליכע לעבען הויבט זיך דאָ ערשט אָן, אָ־בער עס געהט מעהר־ווייניגער אויפ'ן ריכטיגען וועג. מען האָט שוין יודישע קלובען, ביבליאָטעקען און עס זענען שוין אויך דאָ געוויסע פּאַרטייאישע אינ־טערעסען, אויך אַפילו מחלוקת. אין ריאָ אַליין דערשיינען 2 יודישע צייטונגען צו צוויי מאָל אַ וואָך.

דער הויפּט־עלעמענט פון'ם בראַזיליאַנישען יודענטום זענען די יודען פון פּוילען און בעסאַראַביע. די לעצטע צייט האָבען אויך אָנגעהויבען אַריינקומען יודען פון רוסלאַנד. אין דער ענטוויקלונג פון'ם דאָר־טיגען יודישען ישוב שפּילט אַ גרויסע ראָלע דער זעהר בעליבטער דר. ראַפאַלאָוויטש. עס איז שווער אָפּצושאַצען זיין ראָלע אַלס אַנ'אמת'ער קולטור־טרעגער און פערטרעטער פון אַלע אָרטיגע יודישע אינטערעסען.

אין אַלגעמיין מאַכט דער גאַנצער יודישער ישוב אין בראַזיליע אַ גינסטיגען איינדרוק. עס בע־מערקט זיך אַ בעוואוסטזיניג שטרעבען צו געזעל־שאַפטליכקייט און צום קולטורעלען אויפבוי. עס איז דאָ אַ שטאַרקער דראַנג צו פערבינדען זיך מיט די אַלגעמיינע אינטערעסען פון'ם יודענטום אין אַלע וועלט־טיילען.

איך האָף, אַז מיט דער צייט, וועט אין בראַ־זיליע אויסוואַקסען אַ גרויסער און פערצווייגטער יודישער ישוב אַזוי ווי ער איז שוין טיילוויז אויס־געוואַקסען אין אַרגענטינע.

2

א בריף פון ווארשא.

גראָסבאַרט.— „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“.— קולבאַק.

אין דער אַטמאָספערע פון אונזער קולטורלאָ־זיגקייט און הפקרות האָבען אַ טריף געטון אַ פּאָר טראָפּענס קולטור.

זיי האָבען אַ ביסעלע אָפּגעפרישט און גע־שאַפען אַ בענקעניש. ווער קען זיך בעפרידיגען מיט אַ עוף־פליגעלע, אַ פּיפּיקעל, אַ פּאָמעראַנץ נאָך אַ גרויסען, אַנגע־אָרפענעם תענית?

דער ערשטער טראָפּען איז הערר גראָסבאַרד.*)

זיין פּנים אַליין איז שוין אַ נחת־רוח אין אונזער סביבה. מיר האָבען שוין לאַנג נישט גע־זעהן צווישען זיך אַזאַ לעבעדיג שטיק גייסט, וואָס אָטעמט אַרויס פון די פערטרוימטע אויגען, פון קאָנצענטרירטען מאָגערען פּנים — קולטור, דיכטונג, ערנסט און איידעלער חן.

זיינע רעציטאַציע־אָוונטען זענען אומפער־געסליך, ער טראָגט אין זיין געזיכט אַ וועלט מיט געשטאַלטען און אין זיין שטימע — אַ רייכע, כמעט אומאויסשעפּליכע סקאַלע געפיהלען. ער בעהערשט דעם צוהערער מיטאַמאָל, גלייך און אויף לאַנג. ווער עס האָט איהם איינמאָל געהערט וועט זיכער קומען אַ צווייטען מאָל. נישט אָפט קומט אונז אויס צו בעקומען אַזאַ קינסטלערישען גענוס.

אָבער זיינע אָוונטען זענען אַ סך מעהר ווי בלויז אַ קינסטלערישער גענוס. זיי זענען אַ גרוי־סער קולטור־פאַקטאָר, די בעסטע פּראָפּאַגאַנדע פאַר דער יודישער ליטעראַטור.

כ'האָב גאָר נישט געוואוסט, אַז די יודישע ליטעראַטור האָט אַזעלכע שעהנע זאַכען, האָב איך געהערט ווי מענשען זאָגען נאָך גראָסבאַרטס רע־ציטאַציעס. און דאָס האָבען געזאָגט מענשען, וואָס שטעהען נישט ווייט פון דער יודישער ליטעראַטור, גאָר פּשוט: גראָסבאַרטס קינסטלערישע פערזענליכ־קייט פאַרעמט אַרויס די אינטימסטע שיינקייטען פון נאַדיר, פּינטשעווסקי און אַפילו פון דעם אַזוי באַקאַנטען שלום עליכם. און חוץ דעם, איז טאַקע משה־לייב האַלפּערן מתגבר ווען ער קומט צו אונז פּלוס גראָסבאַרד. און ס'איז ביי מיר קיין שום ספק נישטאָ, אַז ווען גראָסבאַרד פאָהרט אַרום אי־בער דער יודישער פּראָווינץ מיט זיינע רעציטאַ־ציעס, וואָלטען משה־לייב האַלפּערן און קולבאַק אַ סך מעהר געלייענט געוואָרען. און מ'וואָלט זיי ערשט רעכט גוט פערשטאַנען. גוטע רעציטאַציעס, ווי גוטער טעאַטער, זענען נישט נאָר אַ קינסטלע־רישער גענוס, נאָר קולטור־פערשפּרייטונג, דער־נעהנטערונג פון דער ליטעראַטור צו די מאַסען, פערטיפונג פון דער ליטעראַטור פאַר די מאַסען.

ס'וואָלט געווען אַ יושר, אַז גראָסבאַרט זאָל אַ ביסעל אַרומפאָהרען איבער דער פּראָווינץ און אַרויסטרייבען דעם דיבוק (ער איז דאָך נאָהענט צו די „ווילנער“ און קען דאָך במילא גוט דעם „דיבוק“) פון די פּראָווינצער אָוונטען, וועלכע האָבען שוין פערשפּאַרט דעם וועג צום פאַר'ן יודישען בוך.

אַך, צעהן גראָסבאַרטס, און אין אַ יאָהר צייט עפענען זיך די אויגען פון טויזענדער אויף דער יודישער ליטעראַטור און נישט נאָר די אויגען, נאָר אויך די הערצער.

און דער צווייטער טראָפּען — „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“ ביי די ווילנער.

צום גליק בין איך נישט קיין געשוואָרענער טעאַטער־קריטיקער און נישט געשוואָרענער ליטעראַטור־קריטיקער און במילא בין איך נישט מחויב שטרענג נאָכצוקאָנטראָלירען צי האָט דוד הערמאַן נישט דורכגעלאָזט עפּיס פון פּרצ'ן און צי זענען נישטאָ עפּיס קיין פּגימות אין דער רעזשי און אין שפּילען, און אַזוי ווי איך בין פּטור פון די דאָזיגע צוויי „חובות“, בין איך געזעסען אין טעאַטער אָן קאָפּדרייעניש און פעסט געזעסען, זיך נישט גע־וואָלט ריהרען פון אָרט און צוגעשמידט געווען צו דער סצענע. שוין לאַנג האָבען מיר נישט געהאַט אַזאַ פאָרשטעלונג, וואָס זאָל פעראייניגען קונסט מיט קולטור, מיט מאַסען־דערציהונג, וואָס דאָס איז דאָך אייגענטליך די אמת'ע אויפגאַבע פון טעאַ־טער, וועלכער וויל נישט דעגראַדירט ווערען צו אַ פערוויילונגס־אָרט.

וויינטרויבס דעקאָראַציעס זענען שיין, מעהר ווי שיין: ביז גאָר צוועקמעסיג פאַר דער גאַנצער פאָרשטעלונג, דער שפּיל פון די אַרטיסטען בע־זונדערס פון לץ (סאַמבערג) און פון בדחן (ווייס־ליך), אין אַלגעמיינעם אויסגעצייכענט. אָבער אי־בער דעם אַלעם שטייט דאָס, וואָס הערמאַן האָט זיך איינגעגעבען צו שאַפען אַנ'איינהייטליכע פאָר־שטעלונג פון פּרצעס פיבער־נאַכט און אויסטיילען בולט דעם קערן פון פּרצעס גרויס ווערק. איצט פערשטיי איך „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“ האָב איך געהערט זאָגען מענשען, וואָס האָבען זיך שוין מ'אש געווען (לויט זייערע אייגענע ווערטער) צו פערשטיין די דאָזיגע פיבער־נאַכט. כ'מיין, אַז דאָס איז דער גרעכטער אויפריכטיגער (ווייל פאַר עפענטליכקייט נישט בעשטימט געוועזענער) לויב פאַר אַ רעזשיסאָר און אינסצעניזאַטאָר פון אַ גרויס ליטעראַריש ווערק. און דעם דאָזיגען לויב פון די צושויער האָט דוד הערמאַן פערדינט אין דער גרעסטער מאָס: ער האָט פאַר דער פערשטענדניש פון „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“ אויפגעטון מעהר ווי אַלע אונזערע ליטעראַטור־קריטיקער צו־זאַמען. ער האָט עס פּלאַסטיש אַוועקגעשטעלט פאַר די מאַסען צושויער און זיי קעגענזייטיג דערנעהנ־טערט — נישט צו דערווייטערען. און ס'איז נישט קיין צופאַל, וואָס מענשען האָבען געקויפט נאָך דער פאָרשטעלונג פּרצעס ביכעל: מ'האָט מיטגע־נומען אינדערהיים אַ בעקאַנטען, וועלכער האָט איך דערשיטערט, איך אַריינגעקוקט גלייך אין די אויגען און איהר — איהם.

און דער דריטער טראָפּען — קולבאַק.*)

קיין אָוונטען אין יודישען וואַרשעווער לי־טעראַטען־פעראיין זענען נישט קיין נייעס, אָבער אַזעלכע אָוונטען זענען זעלטען. נישט געקוקט אויף די פּילע און גאַנץ פאַרבלאָזע, איינהאַלטלאָזע רעדעס וועגען קולבאַקען (אַ חוץ אַ רעדע פון אַ. קאַציזנע, וואָס איז געווען אינהאַלטסרייך און איז ווערט געווען אויסגעהערט צו ווערען) איז דער אָוונט אדורך ביי אַ פייערליכער שטימונג אַ דאַנק צוויי מענשען: קולבאַק און גראָסבאַרט (אינטערע־סאַנט, אַז זיי כאַפּען אַ גאַנץ גרויסע ענליכקייט איינער אין־צווייטען). הכלל גראָסבאַרט האָט רע־ציטירט קולבאַקען און קולבאַק האָט זיך אַליין רעציטירט. די דאָזיגע צוויי רעציטאַטאָרס האָבען פאַר'ן עולם אַנטפּלעקט אַ דיכטערישע געשטאַלט, וואָס איז זיי ביז איצט געווען בעקאַנט בלויז דורכ'ן ווייטען נאָמען־נעפּל: משה קולבאַק. אַפילו די, וואָס האָבען יאָ געוואוסט ווער קולבאַק איז האָבען איהם דערזעהען פונסניי דורך גראָסבאַרטס רעציטירען דעם פראַגמענט שמחה פּלאַכטע פון „משיח בן אפרים“, און דורך קולבאַקס פאָרליי־ענען „בוניע און בערע“, די דאָזיגע אומפערגלייכ־ליכע פּאָעמע אין אונזער יודישער דיכטונג, וואָס איז פאַר'ן ברייטען עולם נישט בעקאַנט (געדרוקט געווען אין אַמעריקאַנער „צוקונפט“, וואָס נאָר יחידים זענען זי זוכה צו לייענען).

ראַוויטש האָט אין זיין וואָרט וועגען קולבאַ־קען געזאָגט זייער אַ פיינע זאַך: ווען ער לייענט שעהנע זאַכען פון אַ סך דיכטער, ווערט ער נישט אַראָפּגעפאַלען ביי זיך, ווייל עס פיהלט זיך, אַז מ'קען ביי אַ גוטען ווילען אויך מאַכען דאָסזעלבע, אָבער בוים לייענען קולבאַק'ן פיהלט ער, אַז ניין, אַזוי קען קיין אַנדערער נישט שרייבען, ווי מ'זאָל זיך נישט אָנשטרענגען. און דאָס איז זעהר ריכטיג: כ'האָב געזעהן ווי ראַוויטש (און אַ סך אַנדערע) האָט בעקוקט אויף קולבאַק'ן, ווען ער האָט גע־לייענט „בוניע און בערע“ און איהם בעוואונדערט. ער האָט טאַקי געפיהלט (ער האָט אמת געזאָגט אין זיין רעדע) די אויפריכטיגע, דערהויבענדיגע, לייטערענדיגע קנאת־סופרים, די קליינליכע שריי־בער־קנאה איז ביי אַלעמען צעשמאָלצען געוואָרען אין פייערדיגען אָטעם פון קולבאַקס פּראַכטיגער פּאָעמע.

י. ראַפּאַפּאָרט.

*) ווי באַקאַנט, איז הערר גראָסבאַרט אַ לאָדזשער קינד. איצט שפּילט ער ביי די „ווילנער“ אין ווארשא.

*) דער יונגער יודישער דיכטער, משה קולבאַק איז איצט אָפּגעפאָהרען קיין רוסלאַנד.

Dr. MED. J. BETTE
ספּעציאַל־אַרצט פאַר אינערליכע־און קינדער־קראַנקה.
פּיעטריקאַווער 6. טעל. 44־95.
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אָוונט

א צער אדער א געלעכטער

***** פון *****

ש. ראָזענפעלד

אַמאָל איז עס אַ צער און אַמאָל איז עס אַ געלעכטער, ווען מ'זעהט אַ מענשען, וואָס נעהמט אונטער זאַכען, וואָס זענען נישט נאָך זיינע כּוחות. עס איז אַ צער — ווייל אַ רחמנות אויף אַ מענשען, וואָס פערשווענרט מיה און צייט אויף זאַכען, וואָס זענען איבער זייערע כּוחות. און עס איז אַ געלעכטער — ווייל עס איז דאָך קאָמיש צו זעהן, ווי איינער שטרענגט זיך אָן צו שפּרינגען אויפ'ן דאַך און בעגרייפט נישט, אַז עס איז אויסגעשלאָסען יעדע מעגליכקייט דערצו...

און גרעסער נאָך איז דער צער, ווען ער איז נוגע אַ גאַנצער גרופּע: ווען אין דער קאָמישער לאַגע געפינען זיך געוועזענע מאַכטהאָבער, וואָס פּרובען אַלץ נאָך צו בעפעהלען, און בעגרייפען נישט, אַז זייער מאַכט איז אויסגעוועפּט און נישטאָ מעהר קיינער, וואָס זאָל זיי פאָלגען.

מיר זעהען עס אָפט אויף פערשידענע געביטען, מיר זעהען עס אויך אויף דעם רעליגיעזען געביט. פון צייט צו צייט הערט איהר: דאָ און דאָרט האָבען די רבנים, אָדער די רביים, גוזר געווען דאָס און דאָס, האָבען בעפוילען אַזוי און אַזוי — און איהר הערט, און איהר זעהט, אַז די מענשען געפינען זיך אין דער לאַגע פון געוועזענע איז אויסגעוועפּט און אַז נישטאָ מעהר קיינער, מאַכטהאָבער, וואָס פיהלען נישט, אַז זייער מאַכט וואָס זאָל גרייט זיין זיך אונטערצוואַרפען זייערע גזירות און זייערע פערבאָטען.

איז עס אי קאָמיש אי טרויעריג!

פיל געדענקען נאָך מסתמא, ווי עהנליכס האָט ביי אונז דאָ אויסגעזעהען מיט אַ קורצער צייט צוריק. בעלנים האָבען זיך געפונען, וואָס האָבען גענומען דעם סלוצקער רב און אין אַ מיטען הייסען זומער־טאָג האָבען זיי איהם געבראַכט קיין קוני אײלאַנד*) צום ברעג ים, וואָס דער געהרטער חכם האָט דאָרט געזעהן, — דאָס איז ביז היינטיגען טאָג געבליבען אַ סוד, נאָר אַראָפּקומענדיג פון דאָרט, האָט ער באַלד פונאַנדערגעשיקט אַן אויפרוף אין דער יודישער פּרעסע מיט דער האַרבער און שטרענגער פאָדערונג, אַז מ'זאָל זיך נישט פערלאָזען אויף די באָד־קאָסטיומען, וואָס פערשטעלען די פרויען פון די מענער און די מענער פון די פרויען, נאָר מ'זאָל בעסער מאַכען מחיצות אין ים, וואָס זאָלען די צוויי געפעהרליכע מינים אָפּשיידען פון אַנאַנדער — ווייל אַזוי וועט עס זיין זיכערער...

ווייסען מיר דאָך, וואָס פון דער שטרענגער פאָדערונג איז אַרויסגעקומען, האָט דען עמיצער געוואַגט אָפּצולייקענען דעם רב'ס בעהויפּטונג, אַז מיט „מחיצות איז זיכערער"? חלילה! קיינער האָט עס נישט אָפּגעלייקענט. און פונדעסטוועגען איז עס געווען אַ צער צו זעהן דעם סלוצקער רב אין דער ראָלע פון אַ בעפעהלער איבער קוני־אײלענד... און נאָר שונאים זיינע האָבען איהם געקענט ראַטען אַרויסצוקומען מיט אַזאַ אויפרוף...

אָבער אויך אויף יענער זייט ים, אויך דאָרט קעמפען רביים און רבנים מיט'ן סלוצקער רב'ס ווינד־מיהלען. שוין הונדערט מיט איין מאָל האָבען מיר עס געלייענט, און די לעצטע טעג האָבען מיר עס געלייענט נאָך אַמאָל, נעמליך:

„די יודישע מיידלעך אין דער טשעכאָ־סלאָוואַקישער שטאָט בראַטיסלאַווא, וואָס טראָגען צו־קורצע קליידלעך, מוזען בעשטראָפט ווערען. לויט אַ רעזאָלוציע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף אַ קאָנפערענץ פון רבנים, וואָס איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין פּראָג.

„אין דער רעזאָלוציע ווערט געזאָגט:

„אויב יודישע מיידלעך און יונגעלייט ווילען זיך קליידען לויט דער לעצטער מאָדע, וואָס איז נישט בהסכם מיט'ן יודישען דין, מוזען זיי בעשטראָפט ווערען. די רבנים פאָדערן אויך, אַז יודישע מיידלעך און יונגעלייט זאָלען געזעצליך בעשטראָפט ווערען — אויב זייער אויפפיהרונג איז נישט אין איינקלאַנג מיט די יודישע דינים".

פרעגט זיך, ווער פון די רבנים וועט עס קענען בעשטימען דעם חילוק צווישען אַ קורץ קליידעל און צווישען אַ צו־קורץ קליידעל? און ווער וועט עס נעהמען אויף זיך פעסטצושטעלען, וואו דער „מאָדע־זשורנאַל" שטימט יאָ מיט'ן „שלחן־ערוך"? און וואו ער שטימט נישט מיט'ן „שלחן־ערוך"? און פאַר וואָס איז די לעצטע מאָדע פערבאָטען, און די פאָר־לעצטע ערלויבט? און ווי וועט זיין, אַז די היינטיגע „לעצטע מאָדע", וועט מאָרגען ווערען אויס מאָדע, וועט זי שוין דערמיט גופא געכשר'ט ווערען פאַר יונגלעך מיט מיידלעך, אָדער זי וועט אויך, אַלס נעכטיגע מאָדע, בלייבען טריף?

אַזוינע שאלות וואָלטען זיכער אָנגעוואַקסען ביז הויכע בערג, ווען די טשעכאָסלאָוואַקישע עקס־הערשער פון דער יודישער גאַס וואָלטען נאָך געהאַט טרייע אונטערטאַנען, ווי פערצייטען.

אָבער, אַז די אונטערטאַנען, אַפילו אין די רבּיישע הויפען און היימען, האָבען זיך לאַנג שוין בעפרייט פון זייער אונטערטאַנשאַפט און איהר זעהט בעשיינפערליך, אַז די עקס־הערשער בעגרייפען דאָס נישט, און גיבען אַרויס בעפעהלען, האָפען נאָך אויף געזעצליכע שטראָפען פאַר קורצע קליידלעך א. ד. גל. אין דען דאָס נישט אי אַ צער, אי אַ געלעכטער?

אָדער פוילען, שוין עטליכע מאָל, און אין פערשידענע נוסחאות, איז געבראַכט געוואָרען דער פאַקט, אַז די דאָרטיגע גאַטס־פאָרכטיגע האָבען פערבאָטען די מוהלים מל צו זיין קינדער פון אַזוינע יודען, וואָס האַלטען, למשל, אָפען זייערע געשעפטען אום שבּת.

אָנגענומען, אַז אַזוי איז דער דין: אָנגענומען, אַז די גאָטס־פאָרכטיגע האָבען רעכט צו שטראָפען יודען פאַר אַן'עבירה דערמיט, וואָס זיי צווינגען איהם צו טון נאָך אַ גרעסערע עבירה... אָבער דאָך זעהט עס אויס לעכערליך...

וואָרום מיר ווייסען, אַז אין וואַרשא ווערט געקעמפט דערפאַר, אַז יודישע נישט־גע'מל'טע קינדער, זאָלען פערשריבען ווערען אַלס אָנגעהעריגע צו דער יודישער געמיינדע.

און מיר ווייסען אויך, אַז פיל פאַלט גאָרנישט איין אַפילו צו קעמפען אין דעם פּרט פאַר זייערע קינדער — ווייל עס קימערט זיי נישט, אַז זייערע נישט־גע'מל'טע קינדער וועלען נישט אָנגעהערען צו דער יודישער געמיינדע... און פונקט אַזוי ווייניג וועט עס אַרען די מחלל־שבּת'ניקעס, למשל, ווען זייערע קינדער וועלען בלייבען נישט גע'מל'ט. אָדער, אין בעסטען, פאַל, וועלען זיי ביז איבער'ן ברית אָפּנאַרען די געטליכע רעטעקטיווען און אויף מאָרגען נאָכ'ן ברית ווידער עפענען זייער שבּת'דיגע קראָם...

אָבער די דאָזיגע עקס־הערשער און עקס־בעפעהלער, בעגרייפען נישט, אַז זייערע אונטערטעניגע זענען צולאָפען. גיבען זיי אַרויס פערבאָטען, בעשטימען זיי שטראָפען —

איז עס פאַר איינע אַ צער, פאַר די אַנדערע אַ געלעכטער...

רערבּיי בעגרייפען זיי נישט נאָך עפּעס אַנדערש אויך:

געוועזען אין קוטנא, אַ שטעטעל אין פּוילען, אַ גרויסער רב, „רבּי יהושע'לע קוטנער" האָט מען איהם גערופען. איז ער געוועזען מקורב צום פּשוט'ען פאָלק, און זיין וואָרט איז ביים פאָלק הייליג געוועזען. האָט אַ קוטנער אָרימע פרוי געראַפט אָפּשיקען איהרען אַ מינדריעהריגען זוהן „אין דער הייסטער אַמעריקע", איז זי מיט איהם געקומען צום רב, אַז ער זאָל איהם בענשען, האָט איהם דער רב געבענשט. פאַר'ן אַוועקגעהן, ווענדט זיך די מאַמע מיט אַ בקשה צום רב, אַז ער זאָל ביים זוהן איהרען נעהמען אַ תּקיעת־כּף, אַז ער וועט נישט מחלל־שבּת זיין. רבּי יהושע'לע האָט זיך געמאַכט נישט־הערענדיג, און דאָס בחור'ל איז אַוועקגעפאָהרען. מיט אַ צייט שפּעטער, בעקומט זי אַ בריף פון איהר זוהן, אַז ער מוז אַרבייטען אום שבּת און ער אַרבייט. איז די מאַמע געקומען צולויפען צום רב מיט אַ געוואַלד:

— זעהט איהר רבּי, ווען ער וואָלט אייך אָבער געגעבען אַ תּקיעת־כּף, וואָלט ער דאָך איצט נישט געאַרבייט אום שבּת!

— נאַרישע יודענע, — האָט איהר רבּי יהושע'לע געענטפערט — און אַז ער וואָלט צום חלול־שבּת, נעהאַט אויף זיך די עבירה פון עובר זיין אויף אַ תּקיעת־כּף אויך, וואָלט דיר גרינגער געווען?...

די געטליכע רעטעקטיווען אין פּוילען קענען אָבער אַזוינע זאַכען נישט בעגרייפען.

איז טאַקע פאַר איינעם אַ צער, פאַר'ן אַנדערען אַ געלעכטער דאָס צו זעהן און צו הערען...

נ י ו ־ י אָ ר ק.

אלע
האבען זיך שוין איבערציוגט, אז די
בליגסטע און רעעלסטע
פערפומעריע
— איז נאר ביי —
י. דרוקער
11 זאוואדזקא 11
טעלעפאן 92־75.
בעמערקונג: יעדער קויפער בעקומט גראַטיס א פלעשעל פערפום
פון דער וועלט־בעריהמטער פירמע „Fascinatto" Berlin

אין פאריז

רייזע איינדרוקען

†††††††† פון ††††††††

סאַראַ ב. סמיט

פּאַריז — אַ כאַאָס פון טומעל, שעהנקייט, קונסט און יאָגעניש נאָך לעבען — אַך, ס'אַראַ יאָגעניש!...

איך בין אַ גרויס שטאָטישער מענש. אַפילו מיינע קינדער יאָהרען האָב איך פערבראַכט אין אַ הויפּט־שטאָט. און אַז מען לעבט אָפּ אין ניו־יאָרק די גרעסטע טייל פון לעבען, וואָס פאַר אַ איבערראַשונגען קען שוין אַ גרויסע שטאָט האָבען פאַר אַזאַ מענשען?

פונדעסטוועגען פיהל איך זיך ווי אין אַ כאַאָס, עס איז שווער אָנצוווייזען מיט פינגער אויף עפּעס און זאָגען, אַז דערמיט איז פּאַריז אַנדערש. איך וועל עס גאָרנישט פּרובירען צו טון. ווען איך וועל רעדען פון פּאַריז, וועל איך גאָרנישט רעדען אין דעם טאָן פון אַן'ערפאַהרענעם עקספּערט, וועלכער וויל און זוכט צו מאַכען אונטערשיידונגען. איך וועל רעדען וועגען פּאַריז אין מיין אייגענעם טאָן — לויט מיינע פערזענליכע איינדרוקען און געפיהלען.

אָט, צום ביישפּיל, זענען מיר אַ גאַנצע גרופּע אַמעריקאַנער רייזענדע, און יעדער פון אונז האָט זיך גאַנץ אַנדערע אינטערעסען אין פּאַריז.

איין דאַמע איז שטאַרק פעראינטערעסירט אין דעם פּראָצעס פון „איבערמאַכונג", די בענייאונג פון איהר יוגענד, וועלכע זי האָפט דאָ אין פּאַריז צו קויפען.

אַן'אַנדער דאַמע וויל גאָרנישט זעהען נאָר די נייעסטע מאָדעס, זי האָט נאָך אויף דער באַהן אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן ווי אַזוי זי וועט אין פּאַריז „אַרבייטען" צעהן, צוועלף שעה אַ טאָג, כּדי צו זעהען און צו קויפען אַלץ, וואָס איז ניי און ווערט.

און זי „אַרבייט" — פון פריהמאָרגען ביז אין אָווענד איז זי פערנומען אַרומלויפענדיג אין די הייזער, וואָס שאַפען די מאָדעס פאַר דער גאַנצער וועלט. זי וויל האָבען די שענסטע, די מאָדערנסטע קליידער, ווען זי וועט צוריקקומען אין ניו־יאָרק.

און אַז איך פרעג זי מיט אַ ציניש שמייכעל: „וואָס וועט איהר דערמיט אויפטון"? קוקט זי אויף מיר מיט גרויסע, ערשטוינטע אויגען און פרעגט מיך: „איהר זענט נאָר נישט קיין פרוי? איהר ווילט גאָרנישט, אַז מען זאָל שטוינען איבער די זאַכען, וועלכע איהר ברענגט פון פּאַריז?"

עס טוט מיר וועה דאָס האַרץ פאַר איהר, איך ווייס וואָס פאַר אַן'איינזאַם און „אויסגעטרייקענט" לעבען אָט די דאַמע פיהרט אין ניו־יאָרק. איך ווייס, אַז איהר מאַן האָט שוין לאַנג פערלוירען יעדעם ביסעל אינטערעס אין איהר און אַז וואָס זי זאָל נישט טון, וועט קיינער נישט שטוינען.

איין הער פון דער גרופּע איז זעהר פערנומען מיט דעם „אויספּראָבירען" די פערשידענע געטראַנקען, וועלכע ווערען פערקויפט אין פּאַריז — און גאָט ווייסט, אַז פאַר איהם איז דאָ פערהאַן גענוג „אַרבייט"...

איין יונגע פרוי געהט ככדר אַרום זיך סור'ענדיג. זי וויל צונויפקויפענדיג אַלע פערבאָטענע ביכלעך, אַלע פּאָרנאָגראַפישע בילדלעך און איבערהויפּט האָט זי אַן'אויסערגעוועהנליכען גענוס פון יענע טעאַטער־פאָרשטעלונגען, וועגען וועלכע מען קען גאָרנישט שרייבען.

אָט אַזוי צוטיילט זענען די געשמאַקען פון די מענשען, וועלכע קומען אין פּאַריז.

מיין געשמאַק איז איצט גאַנץ אַנדערש — פאַר מיר איז ליב און טייער יעדער פלאַץ, כּמעט יעדער בולוואַר, וואָס איך זעה אין אָט דער היסטאָריש וויכטיגער אַלערשענסטער שטאָט פון דער וועלט. איך ווייס נישט, אפשר וועט זיך אויך מיין געשמאַק בייטען.

דערווייל, אין די ערשטע טעג פון מיין וויזיט, קוויק איך זיך מיט דעם אויסבליק, וואָס דער מענש בעקומט, ווען ער שטעלט זיך אַוועק נעבען דעם „אַרק דע טריאומף" — דאָרט איז פאַרהאַן אַן־אומפערגעסליכער אויסבליק. דאָרט קען מען זיך פערליבען אין פּאַריז.

דעם צווייטען טאָג פון מיין אָנקומען, האָב איך בעגעגענט אַ גרופּע בעקאַנטע און מיין ערשטער פערלאַנג פון זיי איז געווען: „קינדער, איך וויל פאָהרען אין מאַפּאַסאַנ'ס ווערלעל".

מאַפּאַסאַנ'ס ווערלעל, — ווי הערליך ער האָט וועגען דעם געשריבען! וויפיל בענקשאַפט אָט דאָס ווערלעל פלעגט אין מיר אַמאָל אַרויסרופען!

עס איז שעהן, הערליך שעהן, אָבער די קאַסינאָ, וועגען וועלכער מאַפּאַסאַן פלעגט שרייבען— אין דער קאַסינאָ שפּילט אַ דזשעז־אָרקעסטער, אַמעריקאַנער שטיקער און די פּאַריזערינס איז שווער צו אונטערשיידען פון די רייכע ניו־יאָרקער.

מיר זענען דאָרט אָפּגעזעסען א גאַנצען נאָכמיטאָג, געטרונקען שלעכטע קאַווע, זיך צוגעהערט צו דעם „בלעק באָטאָם", געזעהן ווי פּאָרלעך טאַנצען דעם „טאַנגאָ" און ווען נישט די אינטערעסאַנטע רייזע פון אַ זעהר בערייזטער און העכסט אינטערעסאַנטער דאַמע, וואָלט איך זיך זעהר געלאַנגווייליגט אין מאַפּאַסאַנ'ס ווערלעל.

אַנדערש איז דער פּאַרק איצט. מען זעהט נישט מעהר יענע ריטערישע מענער און יענע געהיימניספולע דאַמען, וועלכע קומען אַהין פאַר אַ ראַנדעוואו. אַלץ זעהט אויס אַזוי פּראָזאַאיש, די לינקע ליבעס זענען רעכטע און די רעכטע—לינקע.

אָט זיצט מען אין קאַפע „דע לאַ פּעי". עס הייסט אין קאַפע זיצט מען נישט, מען זיצט אויף דער גאַס. דער גאַנצער טראָטואַר איז בעשטעלט מיט פרעהליך־פאַרביגע בענקלעך. אַמעריקאַנער געהען אין קאַפע „דע לאַ פּעי", ווייל פון דאָרט קען מען זעהן „די גאַנצע וועלט" פערבייגעהן. און ווער איז עס „די וועלט"? די פערבענקטע אַמעריקאַנער טוריסטען, וועלכע יאָגען זיך נאָך בריף פון דער היים. ווען מ'יז בעטראַכט די קאַפע־הייזער אין פּאַריז, נעהמט אָן אַ טיפע בענקעניש נאָך די קאַפע־הייזער אין ווין. דאָרט זיצט מען אויך כּמעט אויף דער גאַס. אָבער די אַטמאָספערע איז אַ גאַנץ אַנדערע. דאָס „זיצען" איז אַנדערש, די בענעהמונג איז אַנדערש און איבערהויפּט די מוזיק, וואָס מען הערט אין אַלע וויענער קאַפע־הייזער, מאַכט פון דעם דאָרטיגען לעבען אַן'עסטעטישען גענוס.

אין פּאַריז הערט מען נישט קיין „מוזיק" אין די גאַסען — די איינציגע „מוזיק" זענען די מאָרגענבלאָזער, וועלכע הערען זיך פון פערשידענע אויטאָמאָבילען.

דאָ זיצט מען און מען קוקט. עס דאַכט זיך מיר אויס, אַז מען קיבעצט זיך גאָרנישט — מענשען רעדען גאָרנישט איינער מיט דעם אַנדערען — מען זיצט און מען קוקט.

איך ווייס, אַז איך וועל אין פּאַריז זעהען אַ סך, און אפשר אַ סך איבערראַשענדעס — איך האָב דאָ פריינד און בעקאַנטע, וועלכע זענען גרייט מיר צו ציינען יענע פּאַריז, נאָך וועלכער די אַמאַריקאַנער יאָגען זיך — אָבער איך אייל זיך נישט — איך וויל דערווייל אייגענע איינדרוקען. איך בעטראַכט פּאַריז אויסערליך און דעם צווייטען, דעם דריטען טאָג, פערליב איך זיך אין איהר... דער אייפעל־טורם, דער „אַרק דער טריאומף", דער וואונדערבאַרער גאָרטען פון לובר מיט די פערשידענע אויסערגעוועהנליכע סטאַטועען, וועלכע גרייבלען זיך אַריין אַפילו אין דער נשמה פון אַ קינד — אַך, מיט וויפיל מען דאַרף זיך בעקענען און אין וויפיל מען קען זיך פערליבען אין פּאַריז!...

א מאדערנער בליק אויף ליבע

אין הייראט

און געדאנקען וועגען די בעציהונגען צווישען די געשלעכטער.

פון **האנס זודערמאן**

איך שעהם זיך נישט צו זאגען, וואס אנדערע שעהמען זיך יא צו זאגען, אז די היינטיגע וועלט איז א מענערישע וועלט. עס קען זיין, אז עס וועגען ד' אפרויען, וואס פיהרען די מענער ביי די נעז, אבער דער געבוי פון דער געזעלשאפט איז אזא, אז דער מאן איז דער הערשער.

די פרוי זוכט מעהר צו געפעלען דעם מאן, ווי דער מאן די פרוי. דער מאן דארף ווינציגער צו געפעלען טאקע דערפאר, וואס ער איז א מאן. עס איז זיין וועלט. רעדט מען וועגען דער נייער מאראל, האט מען די פרוי אין זינען. רעדט מען וועגען אויסגעלאסענקייט, נאקעטקייט, מיינט מען ווידעראמאל די פרוי. וויל מען דערגעהן דעם סוד פון ליבע, די מיסטעריע פון געשלעכט, נישטערט מען עס אין דער נשמה פון דער פרוי.

און וואס איז דער מאן? וואס טוט זיך אין זיין נשמה? איז ער אליין נישט קיין מיסטעריע?

דער מאן מעג זיך גראבען אין הארץ פון דער פרוי, אבער די פרוי טאר נישט זוכען אריינצודרינגען אין דער נשמה פון מאן. ווארום ער איז דער הערשער.

מיר אמוזירט אפט צו לייענען די ראמאנען, געשריבען פון פרויען־שרייבערינס. זיי האבען שוין יא געמעגט אריינדרינגען אין דער מענערשער פסיכאלאגיע ווען עס איז שוין דצו ליבע — פאלגען זיי נאך די מענער־שרייבער און אויך זיי טוליען זיך נאר צו דער פרוי.

עס קען זיין, אז עס וועט אמאל קומען א צייט, ווען די פרוי וועט זיך אויסגלייכען מיט'ן מאן, דעמאלט וועט דער מאן ווערען א מיסטעריע, א סוד. פונקט אזא ווילדע געהיימניש ווי ד' יפרוי איז היינט צו טאג.

דעמאלט וועט די פרוי איינזעהן, אז צווישען ליבע און הייראט הענגט א טיפער תהום און עס האט קיין זין נישט צ' ופרובירען דעם תהום אריבערשפרינגען.

פארוואס וויל די פרוי היינט פעראייניגען ליבע מיט הייראט?

ווייל זי איז נישט זיכער מיט זיך אליין. זי ווייס, אז איהר כישוף ליגט אין איהר ליבע און איהר ליבע וועט אייביג נישט אנהאלטען. מאכט זי איהר ליבע א מין אינוועסטמענט אין הייראט:

דו ווילסט מיך, ווען איך בין יונג און רייצענד? מא, האלט זיך מיט מיר דערפאר פאר'ן גאנצען לעבען.

מיר זענען נאך היינט צו־טאג נישט ווייט אוועק פון דעם ווילדען געדאנק, אז די גאנצע ווערט פון דער פרוי ליגט אין איהר אומשולד, און ווי נאר די פרוי האט געלעבט מיט א מאן, איז שוין איהר ווערט געפאלען אויף א העלפט פון זיין קראפט.

דאס קומט ווידעראמאל פון דעם רעשים פון מענער־הערשאפט: נישט נאר האט דער מאן געהערשט איבער דער פרוי, ווען זי איז שוין געווא־[illegible] איבער איהר פון קינדהייט אן. אומבעמערקט. פאר־האן ווילדע פעלקער, וואס פערנייהען זייערע מיידלעך, כדי צו זיין זיכער, אז זיי וועלען נישט גערירט ווערען, ביז וואנען דער מאן וועט זי קויפען פאר א ווייב.

אבער דא איז געשעהן א פאקט, וואס צופיל הערשאפט טוט אמאל מעהר שאדען דעם הערשער, ווי די בעהערשטע. פון דער דאזיגער איבערהאנד איבער דער פרוי האט דער מאן מעהר פערלוירען ווי געוואונען. דער רייץ פון אומשולד קאן ריינען בלויז איינמאל, בעת דער רייץ פון דער קונסט פון ליבע בלייבט שטענדיג.

און עס זענען טאקע פאראן פעלקער, וואס לייגען א קנאפען געוויכט אויף דער אומשולד פון דער פרוי און זיי זוכען אין דער פרוי מעהר ערפאהרענקייט. ווען א ווילדע מיידעל האט זיך אנגעבאטען צו א פראנצויזישען מיסיאנער אין אויסטראליע, האט זי געזאגט:

„נעהמט מיך, איך האב שוין געהאט זיבעצען מענער!"

און איך האב קיין מורא נישט צו זאגען, אז אין דער צוקונפט וועט די וועלט אוועקגעהן פונ'ם אידעאל פון אומשולד צום בעגריף פון ליבע אלס א קונסט.

וואס ווייטער דער אידעאל פון אומשולד ווערט צעטראטען — און עס זענען שוין היינט פאראן גאר ווייניג מענער אין די הויפט־שטעדט פון אייראפא, וואס ערווארטען צו געפינען זייערע פרויען אומשולדיג אין דער ברוט־נאכט — אלץ מעהר וועט די פרוי ווערען אומאפהענגיג אין ליבע און אלץ גיכער וועט זי קומען צום זעלבען שטאנדפונקט, וואס דער מאן בנוגע הייראט.

די פרוי וועט איינזעהן, אז נישט אין אומבעריהרטקייט ליגט איהר אנציהונג. נאר אין איהר ריהרעוודיגקייט, אין איהר אלגעמיינעם צויבער אלס פרוי. און עס זענען דא פרויען, וואס זענען צו דרייסיג יאהר מעהר אינטערעסאנט, ווי צו אכצעהן. עס זענען היינט פאראן אין די קינסטלערישע קווארטאלען פון די גרויסע שטעדט פרויען מיט גרויע האר וואס ווערען מעהר געזוכט פון מענער, ווי די „באקפיש".

דערצו דארף מען האבען אין זינען, אז עס זענען דא נישט נאר פרויען אין די מיטעלע יאהרען און אלטע, נאר אויך מענער פון די יאהרען. און ווען מען וואלט די צוויי געשלעכטער לאזען אינגאנצען פריי, וועלען זיי שוין אויף א נאטירליכען אופן אפקלייבען פאר זיך דעם פאסיגסטען.

שעהנקייט און רייץ זענען בכלל רעלאטיווע בעגריפען. וואס איז שעהן אין איין דור, קאן זיין נישט שעהן פאר א צווייטען דור. אט היינט ווערט אומעטום אנגענומען דער אמעריקאנער אידעאל פון פרויען־שעהנקייט: — בחור'ישקייט.

דער אמעריקאנער געשמאק איז, אז דאס מיידעל זאל האבען א בחור'ישע פיגור. נישטא מעהר די הויכע בויסטען, וועלכע אמאליגע מיידלעך פלעגען קינסטליך אויפהויבען מיט קארסעטען און יאקען און אמאל אויספיהלען מיט וואטע, נישטא מעהר די פולע, רונדע היפטען, און אויך נישט די קליינע פיסעלעך מיט'ן קליינעם גאנג, ווי א פויגעלע. דאס היינטיגע אמעריקאנער מיידעל האט ברייטערע הענט און גרעסערע פיס ווי איהר באבע האט געהאט און זי איז מעהר ביינערדיג ווי איהר מאמע איז געווען אין איהרע יאהרען. און ריזעלפיגע פיגורען וועלען מיט דער צייט קומען אויך אין אייראפא.

דאס פארבען זיך מאכט אויך א גרויסען אונטערשיד אין פרויענגעשמאק. היינט פארבען זיך כמעט אלע פרויען אי זאמעריקא או זאלע גרויס־שטעדטישע פרויען אין אייראפא. דאס צעשטערט במילא דעם אמאליגען געשמאק פון א דעליקאטער, צארטער הויט. א מלאך קאן היינט נישט וויסען, פאר א הויט עס דעקט צו דעם פנים פון א פרוי. היינט איז אויך א קבייטש ווייניגער געפאר פאר א פרוי. היינט זוכט מען דעם אלגעמיינעם איינדרוק, וואס די פרוי מאכט אויפ'ן מאן.

און די אלע ענדערונגען אין דעם געשמאק העלפען דער פרוי אנצוהאלטען איהר רייץ פאר'ן מאן נאך דעם, ווי זי איז אריבער די יאהרען פון איהר פריהער יוגענט.

אויסערדעם זענען פאראן צווייערליי פרויען: עס זענען דא פרויען מוטערס און פרויען — געליבטע. פאראן פרויען, וואס ווי נאר זיי האבען א קינד, אדער צוויי, ווערען זיי באלד פערשלונגען אין דער ליבע צו די קינדער. דער מאן ווערט פאר זיי דער פאטער פון זייערע קינדער, אפילו דער געשלעכט־אימפולס ווערט ווי אפגעטעמפט און זיי קאנען, לייכט לעבען אהן דעם.

פאראן אנדערע פרויען, וואס ווי זיי זאלען נישט ליב האבען זייערע קינדער, האבען זיי די ליבע נאך מעהר ליב. אט די פרויען וועלען אוועקווארפען זייערע קינדער שלאפענדיגע אין די וויגען און אליין אנטלויפען מיט א געליבטען. אט די פרויען זענען שטענדיג אדער אייפערזיכטיג אויף זייער מאן און הונגעריג פערליבט אין איהם. אדער זיי געהען ארום מיט דארשטיגע אויגען און א זוכענדיגען בליק פאר א יונגנמאן, וואס זאל צוקומען צו זיי און זיי נעהמען.

זיי זענען די ליבע־הונגעריגע דאמען פון דעם מיטעל־קלאס.

דער פרויען־מוטער קלאס וועט זיך נעהמען פאר דער הייראט, און די פרויען־געליבטע וועלען געהן אין דער ליבע.

די וועלט איז גרויס און פריי פאר אלע סארטען מענשען.

—:o:—

רבי אליעזר בן הורקנוס

דער תנא, וואס איז געווען א בערידמטער עקשן

פון **חיים שויס.**

3.

אויך דער נשיא פון סנהדרין, רבן גמליאל, איז געווען אין געפאהר. ער איז גראד געפאהרען דעמאלט אויף א שיף. האט זיך אויפגעהויבען א שטורם אויפ'ן ים איהם צו דערטרונקען. האט בן גמליאל געזאגט: „מיר דוכט, אז דאס איז נאר צוליב ר' אליעזר בן־הורקנוס". האט ער זיך אויפגעשטעלט און אויסגערופען: „רבונו של עולם, פאר דיר איז עס דאך אנטפלעקט און בעוואוסט, אז נישט צוליב מיין כבוד האב איך עס געטון און נישט צוליב דעם כבוד פון מיין פאטערס הויז, נאר צוליב דיין כבוד, כדי עס זאלען זיך נישט מעהרען קיין מחלוקת ביי יודען". האט דער ים זיך גלייך בערוהיגט.

אמא־שלום, רבי אליעזר'ס ווייב, וועלכע איז, ווי שוין אויבען דערמאנט, געווען רבן גמליאל'ס א שוועסטער, האט פון דעמאלט אן געהיט רבי אליעזר'ן, ער זאל נישט פאלען אויפ'ן פנים (אין דער תפילה פון „תחנון", וועלכע בעשטעהט פון תהילים, קאפ. ו'. אין דער דאזיגער תפילה בעט מען ביי גאט, ער זאל בעשיצען פון פיינט און זיי בעשטראפען. האט רבי אליעזר'ס ווייב דערפאר מורא געהאט, אז דער אויבערשטער זאל נישט צוהערען זיין תפילה און שטראפען איהר ברודער). איינמאל האט זיך געמאכט, אז זי האט ארויסגעטראגען א שטיקעל ברויט פאר אנ'ארימאן. אז זי איז אריינגעקומען צוריק, האט זי געטראפען רבי אליעזר'ן, ווי ער ליגט אויפ'ן פנים. האט זי געזאגט צו איהם: „שטעה אויף, דו האסט שוין דערהרגעט מיין ברודער!" אין דעם האט א קול פון א שופר פון רב גמליאל'ס הויז געלאזט וויסען אלעמען, אז דער נשיא איז געשטארבען.

— פון וואנען האסטו עס געוואוסט? — האט רבי אליעזר זי געפרעגט.

— מיר האבען עס א טראדיציע פון זיידענ'ס הויז — האט זי איהם געענטפערט — אז אלע טויערען פון הימעל זענען פערשלאסען געווארען, א חוץ די טויערען, דורך וועלכער איינער קלאגט זיך פאר גאט, ווייל מענשען האבען איהם געקריוודעט און וועה געטון.

רבי אליעזר'ס טויט.

כאטש מ'האט אריינגעווארפען רבי אליעזר'ן אין חרם, או זאלע האבען זיך געהאלטען פון איהם פון דערווייטענס, פונדעסטוועגען, אז ער איז קראנק געווען, זענען זיינע חברים געקומען איהם מבקר חולה זיין.

איינמאל, ווערט דערציילט אין דער אגדתא, ווען רבי אליעזר איז שטארק קראנק געווען, זענען רבי עקיבא און זיינע חברים געקומען בעזוכען זייער קראנקען רבי'ן, וועלכער האט שוין געהאלטען ביים שטארבען. ער איז געזעסען אויף זיין הימעל־בעט, און זיי זענען געזעסען אין פארדערשטען צימער. גראד איז עס געווען פרייטאג פארנאכט. און רבי אליעזר'ס זוהן הורקנוס, איז אריינגעגאנגען צום פאטער אין צימער איהם אויסצוטון די תפילין. האט דער פאטער אנגעשריען אויף איהם. און ער איז ארויס פון דארטען א פערשעמטער. האט ער געזאגט צו זיינע חברים, די תנאים: „מיר דוכט, אז דער טאטע איז שוין מעהר נישט ביים פולען זינען". האט רבי אליעזר זיך אפגערופען פון זיין צימער: „ער און זיין מאמע זענען נישט ביים פולען זינען, ווארים זיי פערנאכלעסיגען א פערבאט פאר וועלכען עס קומט „סקילה" (פערשטיינען, די שטראף פאר אנצונדען ליכט, ווען עס איז שוין שבת) און גיבען זיך אפ מיט אן „איסור שבות" (מיט עפעס, וואס איז פערבאטען בלויז, ווייל דאס הארמאנירט נישט מיט דעם פייערליכען כאראקטער פון דעם טאג, ווי למשל, לעגען שבת תפילין).

האבען רבי עקיבא און זיינע חברים געזעהען, אז עס זענען איהם נאך קלאר די געדאנקען, זענען זיי אריינגעגאנגען צו איהם און זיך פאר איהם אוועקגעזעצט פיר איילען פון ווייטען.

— צוליב וואס זייט איהר געקומען? — האט ער זיי געפרעגט.

— לערנען תורה — האבען זיי געענטפערט.

— מאו זייט איהר ביז איצט געווען?

— מיר האבען קיין צייט נישט געהאט.

האט רבי אליעזר זיך אפגערופען: „איך גלויב נישט, אז אט די, וואס זיצען דא, וועלען שטארבען מיט'ן אייגענעם טויט".

— און מיין טויט ווי וועט זיין? — האט רבי עקיבא געפרעגט.

— דער ערגסטער פון זייער אלעמענס — האט רבי אליעזר געענטפערט.

דערנאך האט רבי אליעזר אויפגעהויבען זיינע ביידע ארעמס און זיי אראפגעלאזען אויפ'ן הארצען „וועה אייך, מיינע צוויי ארעמס, — האט ער אויסגעשריען — איהר זייט דאך ווי צוויי ספר תורה'ס, וואס בלייבען ליגען צוזאמענגעראלטערהייד! (רבי אליעזר בעקלאגט זיך דא, הייסט עס, אז די וועלט האט זיך נישט בענוצט מיט זיין תורה). א סך תורה האב איך אליין געלערנט. א סך האב איך מיט אנדערע געלערנט. א סך האב איך אליין געלערנט און נישט אפגעשעפט פון מיינע לעהרער אפילו וויפיל א הונד לעקט אפ פון ים. איך האב א סך מיט אנדערע געלערנט, און מיינע תלמידים האבען אפגעשעפט פון מיר נישט מעהר וויפיל א פינצעלע פון דעם רעהרעל פון שמינקע. נאך מעהר, איך האב געלערנט דריי הונדערט „הלכות" (דינים) וועגען פלאנצען אוגערקעס, און קיינער האט מיך וועגען דעם גארנישט נישט געפרעגט, א חוץ עקיבא בן יוסף. איינמאל בין איך און ער געגאנגען אין וועג, האט ער מיר געזאגט: רבי, לערן מיך עפעס וועגען פלאנצען אוגערקעס. האב איך ארויסגערעדט א ווארט, איז גלייך די גאנצע פעלד פול געווארען מיט אוגערקעס. האט ער מיר געזאגט: רבי, דו האסט מיך געלערנט וועגען פלאנצען אוגערקעס, לערן מיך אויך וועגען אויסרייסען זיי. האב איך ארויסגערעדט א ווארט, און זיי האבען זיך גלייך צוזאמענגעקליבען אלע אויף איין ארט.

האבען זיי איהם אנגעהויבען פרעגען וועגען פערשידענע זאכען, וואס איז „טמא" און וואס איז „טהור", און ער האט געענטפערט אויף אלע זייערע פראגען, ביז זיין נשמה איז אויסגעגאנגען מיט דעם ווארט „טהור" (ריין).

דא איז רבי יהושע אויפגעשטאנען און אויסגערופען: „אראפגענומען דער חרם! אראפגענומען דער חרם!"

שבת־צו־נאכט, ווען מען האט געפיהרט דעם ארון מיט'ן מת צווישען צעזאריא און לוד, איז רבי עקיבא איהם ארויס אנטקעגען און האט זיך געקלאפט אין קאפ און געריסען דאס פלייש פון זיך, ביז עס איז איהם געלאפען בלוט פון די וואונדען.

האבען אלע בעגלייטער זיך ארומגעשטעלט ארום דעם ארון, און רבי עקיבא האט אויסגעבראכען מיט א געוויין: „פאטער, פאטער, רייטוואגען און רייטער פון ישראל! (דער בעשיצער פון יודישען פאלק, א מליצה פון תנ"ך). א סך קליינע מטבעות זענען דא ביי מיר, אבער איך האב נישט קיין וועקסלער, ביי וועמען זיי אויסצובייטען" (איך האב א סך פראגען, אבער איך האב נישט ביי וועמען צו פרעגען).

הגם רבי אליעזר בן־הורקנוס איז ביי זיין לעבען געווען אין חרם, פונדעסטוועגען ווערט ער ציטירט אין תלמוד אפטער ווי אלע זיינע חברים.

——:§:——

יודישע אנעקדאטען וועגען קלויסטערס און גלחים

פון דער סעריע: העלדען פון יודישען הומאר.

פון **א. ליטווין**

דער אונטערגעווארפענער גאט.

דער דאזיגער אנעקדאט האט אויך אהן א שיער וואריאנטען. לויט איין נוסח, דערצעהלט זיך וועגען א גלח און א רב; לויט א צווייטען, קומט עס פאר צווישען א גלח און דעם קרעטשמער; לויט א דריטען, איז דער יוד טאקע דעם גלח'ס א לייבליכער ברודער; לויט א פערטען, האנדעלט עס זיך נישט וועגען א פשוט'ן גלח, נאר וועגען סאמע פויפסט.

מיר נעהמען דעם לעצטען נוסח, ווייל ער איז קורצער און שארפער.

עס זענען אמאל געווען צוויי ברידער. ביידע האבען געהאט שארפע קעפ, זענען געווען עלוים, און מיט זייערע גרויסע לומדות און חריפות האט די וועלט געקלונגען... איינער איז געווארען א רב, דער צווייטער אבער איז ארויס לתרבות רעה, האט זיך געשמד'ט און איז געווארען א גלח.

דער רב איז נאך זיין ברודער געזעסען שבעה און האט נאהנישט געוואלט פון איהם וויסען.

מיט יאהרען שפעטער, איז דער געשמדטער גלח אין זיין נייער אמונה נתעלה געווארען אלץ העכער און העכער, ביז ער איז געווארען פויפסט. דער ברודער זיינער אבער איז געווען רב אין אנ־ארים שטעדטעל און כל ימיו געווען א גרויסער ארימאן.

מיט אמאל קומט אן אין שטעדטעל א שטאפעט, אז דער פויפסט פאהרט דורך. גאנץ שטאדט מסתמא איז ארויסגעגאנגען איהם, דעם פויפסט, מקבל פנים זיין מיט גרויס פאראד. יודען זענען אויך ארויס מיט'ן רב בראש און דער רב איז אנטקעגענגעגאנגען לכבוד דעם פויפסט מיט א ספר תורה.

דער רב האט נישט געוואוסט, אז דער פויפסט איז זיין ברודער. דער פויפסט אבער האט יא דערקענט זיין ברודער, דעם רב, און געבענטשט איהם די האנד, האט ער איהם געזאגט אין דער שטיל, אז ער וויל קומען צו איהם אויף וועטשערע און נעכטיגען ביי איהם.

ביינאכט האט דער פויפסט זיך געלאזט דערקענען צום רב און האט איהם געוואלט געבען א סך געלד צו העלפען איהם. דער רב אבער האט געזאגט צום פויפסט: „איך וויל פון דיין געלד קיין הנאה נישט האבען".

אויף מארגען, אז דער פויפסט איז געווען שוין אוועקגעפאהרען, האט די רביצין געפונען אונטער דעם קישען, אויף דעם געלעגער, וואו דער פויפסט איז געשלאפען, א גאלדענעם אפגאט מיט דימענטענע אויגען. דער רב מיט דער רביצין האבען ארויסגענומען פונ'ם גאט די אויגען און פערקויפט, אפגעווענט די הענד און פיס און געמאכט א סך געלד. מיט איין ווארט, זיי זענען רייך געווארען.

אין א צייט ארום איז דער פויפסט ווידער געקומען צוגאסט צום רב. ער האט שוין געפונען אין א נייער שעהנער דירה, אויסגעפוצט מיט פיינע מעבעל. דער רב, די רביצין און זייערע קינדער — אין לייטישע מלבושים. ווענדט זיך דער פויפסט מיט נצחון צום רב: „אהא, וואס זאגסטו איצט? וועמעס גאט העלפט גיכער? דער יודישער, צי דער גוי'אישער?"

דער רב האט איהם געענטפערט:

„דעם יודישען גאט דארף מען בעטען—העלפט ער. דעם גוי'אישען אבער דארף מען צוברעכען די ביינער — דעמאלט העלפט ער"...

דער וכוח אויף שטום-לשון.

דער העלד פון דער מעשה'לע איז אויך [illegible], דער וואסערטרעגער, דער שניידער, דער בעל־עגלה, בכלל — דער פשוטער פאלקסמענש, דער [illegible], פערגרעבטער יוד, וואס זיצט אויף אנ'עק באנק ביי דער סאמע טיר פון שוהל, אדער אפילו גאר אין פאלוש, איז אפט ביי יודען, ווי ביי אלע פעלקער, דער העלד פו[illegible]

שיער זיך אפגעבריהט מיט דער אייגענער קויר־הל

(פון אומאויסשעפּליכען קוואל) פון ישׂראל אסמאז

(סוף *)

אז ער איז געפאהרען פון שטאט צו שטאט ביז ער איז אנגעקומען קיין פראג צום נוֹדע־ביהודה אין דער ישיבה אריין, דארט האט ער זיך אנגעגעבען פאר אַנ׳אָרימען יתום ווענעם עלטערע׳ זענען דער׳הרגעט געוואָרען אין אַ גזירת שמד רחמנא לצלן און פערלייקענט זיין שטאָרט. דער נוֹדע־ביהודה האָט איהם פערהערט און איז פון איהם שטאַרק נתפעל געוואָרען. ער האָט ליב געקראָגען דאָס יונגעל, אַריינגענומען צו זיך און געווען צו איהם ווי אַ פאָטער.

און זיין נאָמען האָט זיך באַלד צוטראָגען איבער דער גאַנצער סביבה, און אַלע האָבען גערעדט וועגען דעם יתום, דעם עלוי, דער יונגסטער און בעסטער פון דער גאַנצער ישיבה, וואָס וואַקסט אַ גאון־עולם.

פיל בעלי־בתים האָבען געוואָרפען אַנ׳אויג אויף איהם, אָבער דער נוֹדע־ביהודה האָט נישט געוואָלט הערען און ער האָט זיך געטראַכט: גאָט האָט מיר צוגעשיקט אַ זווג פאַר מיין טעכטערל תחיה.

און ווען דאָס יונגעל איז אַלט געוואָרען צעהן יאָהר, האָט דער נוֹדע־ביהודה געשריבען תנאים, און האָט אָפּגעלייגט דעם זמן־החתונה אויפ׳ן טאָג פון דער בר־מצוה.

און פון הימעל האָט מען עס פערהוילען פון נוֹדע־ביהודה און נישט צוגעלאָזט, אַז דאָס איז דאָס קינד, וועלכעס ער אַליין האָט פערשאָלטען.

דריי טעג פאַר דער חתונה האָט מען געמאַכט אַ גרויס אָרים־מאָלצייט, מען האָט פריהער מודיע געווען אין אַלע שטעדט פון דער גאַנצער סביבה און געבעטען אַלע אָרימעלייט זיי זאָלען קומען צום אָרים־מאָהלצייט, וואָס די שטאָדט פּראָג מאַכט לכבוד דער חתונה פון׳ם נוֹדע־ביהודה׳ס טאָכטער מיט דעם גאון־עולם. און אָרימעלייט זענען זיך צוזאַמענגעקומען פון נאָהענט און פון ווייט און צווישען זיי אויך דער יורד, וועמען דער נוֹדע־ביהודה האָט רעמאָלט פערשאָלטען, וואָרים ער האָט געמיינט, אפשר וועט דער נוֹדע־ביהודה אין דעם טאָג פון דער שמחה רחמנות האָבען אויף איהם און וועט איהם מוחל זיין און אַראָפּנעהמען פון איהם די קללה.

און ער איז בסדר אַרומגעגאַנגען אין נוֹדע־ביהודה׳ס הויף, געוואַרט אויף אַנ׳עת רצון. און ווי ער האָט זיך אַרומגעדרעהט האָט ער דער־זעהן דעם חתן און ער האָט איהם דערקענט. האָט זיך ביי איהם אין האַרצען גענומען טון אַ גאַנצע מלחמה: דער נחש, דער יצר־הרע האָט גענומען אָנ־רעדען, ער זאָל שווייגען און דערלעבען אַ נקמה אָן זיין גרעסטען שונא; דער יצר־טוב איז אָבער שטאַרקער געווען, האָט איהם נישט געלאָזט ברענגען צו אַזאַ חלול־השם. און ער איז אַריינגעגאַנגען צום נוֹדע־ביהודה און האָט איהם איינגערוימט אין אויער אַריין דעם סוד.

אז אַזוי ווי דער נוֹדע־ביהודה האָט עס דער־הערט, איז ער געוואָרען בלייך און האָט נישט גע־קענט אַרויסריידען קיין וואָרט. דערנאָך האָט ער אַ קלאַפּ געטון איין האַנד אָן דער צווייטער און געזאָגט:

— איך זעה בעשיינפערלעך, אַז עס איז מן השמים, דאַרף מען נישט שווייגען!

און ער האָט געפאַסט דעם טאָג און ביינאַכט האָט ער געמאַכט אַ שאלת־חלום, און מ׳האָט איהם מגלה געווען פון הימעל וואָס צו טון.

און ער האָט אויסגעקליבען דריי יודען גבורים און האָט זיי אַריינגערופען אין אַ בעזונדער חדר און אָנגעזאָגט, אַז זיי זאָלען נאָכגעהן דעם חתן און היטען זיינע טריט, און אין דעם טאָג פון דער חופּה זאָלען זיי קיין אויג פון איהם נישט אַראָפּלאָזען, און ווען זיי וועלען זעהן, אַז ער לאָזט זיך לויפען, זאָלען זיי כאַפּען איהם און בינדען מיט שווערע קייטען, אַריינוואַרפען אין קעלער, פערשליסען די אייזערנע טיר, און אַוועקשטעלען זיך היטען טיר און פענסטער. היטען אַ גאַנצע נאַכט, און נישט אַראָפּלאָזען קיין אויג. עס זאָל זייער האַרץ נישט ווייך ווערען פון זיין געבעט און געוויין, און זייערע אויערען זאָלען פערשטאָפּט ווערען צו די ווערטער וואָס זיי וועלען הערען.

און די חתונה האָט מען פלוצלונג אָפּגעלייגט אויף אַ שטיקעל צייט.

ווען עס איז געקומען דער טאָג פון דער חתונה, וואָס איז געווען דער טאָג, אין וועלכען דער חתן איז געוואָרען בר־מצוה, האָבען די שומרים דערזעהען, ווי דער חתן דרעהט זיך אַרום אַ צר מישטער און ער לאָזט זיך פלוצלונג לויפען. זיי האָבען איהם געכאַפּט און געטון מיט איהם ווי דער נוֹדע־ביהודה האָט זיי אָנגעזאָגט און אַריינגעוואָרפען איהם אין קעלער אַריין אַ געבונדענעם און פערשלאָסען די טירען.

און זיי האָבען דערהערט קולות פון קעלער: לאָזט מיך אַרויס, איך מוז געהן און טון ווי דער נוֹדע־ביהודה האָט מיך פערשאָלטען איידער איך בין געבוירען געוואָרען! און די קולות האָבען גע־ריסען אין די אויערען מיט חירוף וגידוף. האָבען זיי אָבער געטון ווי מ׳האָט זיי אָנגעזאָגט, געהיט און גאָרנישט געענטפערט.

3

ביינאַכט איז געוואָרען שטיל. האָבען די שומרים געמיינט, אַז אַלץ איז שוין אַריבער. פלוצלונג, אַרום האַלבער נאַכט, האָבען זיי דערפיהלט אַ שטאַרקע ציטערניש און אַ פחד איז אויף זיי אָנגעפאַלען. האָבען זיי דערזעהען ווי דער נוֹדע־ביהודה שטעהט פאַר זיי און שרייט:

— נעשווינד קומט, איידער עס ווערט שפּעט!

און זיי זענען צוגעלאָפען און דערזעהען, ווי עס ברעכען זיך די אייזערנע קראַטעס פון אַ קליין פענסטערל און דער חתן שטופּט זיך און קריכט אַרויס פון דאָרט, אָט איז שוין דער קאָפּ אַרויס און ער רייסט זיך ווייטער. האָבען זיי איהם געכאַפּט און האָבען איהם אָהן רחמנות געשלאָגען און אַראָפּגעשטויסען, אַראָפּגעוואָרפען צוריק, און זיך איינגעהערט צום קלאַפּ און געשריי.

און שטיל איז געוואָרען. מעהר האָבען זיך נישט געהערט קיין קולות פון קעלער. און אַ שרעקליכע אימה איז אָנגעפאַלען אויף זיי. דער נוֹדע־ביהודה האָט געשטאַרקט זייערע הערצער. געזאָגט זיי, זיי זאָלען קיין מורא נישט האָבען, עס וועט זיך אַלץ אויסלאָזען צום גוטען מיט זיין ליבען נאָמען׳ס הילף. אָנגעזאָגט, זיי זאָלען צואַמען ביים איהם שטעהן און היטען אַ גאַנצע נאַכט.

און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אין אַ ווינקעלע און האָט געזאָגט שטיל:

— רבונו־של־עולם. עס איז ראַך גלוי וידוע פאַר דיר, אַז איך האָב עס נישט געטון נישט לכבודי און נישט לכבוד בית־אבא, נאָר פאַר׳ן כבוד־התורה. זעה, אַ דור־רכרעס, זאָל חלילה נישט פערשוועכט ווערען דער כבוד־התורה. טו עס פאַר דיין תורה וועגען און נעהם אַראָפּ פון דעם אָרימען קינד די קללה!

און גלייך איז אַרויסגעקומען דער מאָרגען־שטערן און אַ קול פון תורה האָט זיך דערהערט פון קעלער.

און דער נוֹדע־ביהודה האָט געוואַרט ביז די זון האָט אויפגעשיינט און ער איז אַריינגעגאַנגען אין קעלער און האָט אַרויסגעפיהרט פון דאָרט דעם חתן, אַ מידען, און אַ צע׳הרגעטען און האָט איהם אַרומגעוואַשען און איבערגעביטען זיינע קליידער, און איהם סנעבענשט און געזאָגט צו איהם:

— מיין קינד, די קללה איז אַראָפּ פון דיר. איצט שיק איך נאָך דיינע עלטערען און מ׳וועט געהן צו דער חופּה אין דעם טאָג, ווען זיי וועלען אָנקומען!

פאַר דער צייט האָט דער חתן געפאַסט תע־ניתים און שטאַרק תשובה געטון.

און אַ חתונה איז געווען אַ גרויסע, אַ שמחה אַ פרייד, וואָס פּראָג האָט נאָך נישט געזעהען.

און דער יורד איז אויך אויפגעריכט געוואָרען: בשעת׳ן מצוה־טענצעל האָט דער נוֹדע־ביהודה איהם צוגערופען, דערלאַנגט איהם אַ בייטעל רענדלעך און געזאָגט:

— אָט האָסטו שדכנות, זאָל דיר דער רבונו של עולם צושיקען הצלחה בזכות תפלת רבים!

—:§:—

*) זעה „נייער פאָלקסבלאט“ נומער 243.

Dr. H. WOLKOWYSKI
צוריקגעקומען
— און איבערגעצויגען אויף —
צעגעלניאנא 25, טעל. 26-87
ספּעציעל ארצט פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע, אַלע אַרט אַנאַ־ליזען, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8–10 פריה, 12–2 נ.מ. און פון 4–8 אָוו.

Dr. med. B. ROBINZON
אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען.
וואוינט יעצט
פּיעטריקאָווער 10, טעלעפאָן 31 86.
נעהמט אָן פון 8–$9\frac{1}{2}$ פריה און פון $3\frac{1}{2}$–$4\frac{1}{2}$ נאָכ

דער פאָלקס־מעשה, ער קומט אין שווערע צייטען, בשעת גזירות, בלבולים און אַנדערע צרות, וואָס שטעהען אָן אויף יודען. ער קומט אין לעצטען מאָמענט, ווען עס איז ממש „באו מים עד נפש“; ווען תעניתים, תפילות, יללות קאָנען נישט עפענען די פערשלאָסענע טויערען פון רחמים. ער קומט און העלפט מיט זיין תמימות בעסער, ווי דער חכם מיט זיין חכמה און דער למדן מיט זיין לומדות.

דערצעהלט זיך, אַז אַמאָל האָט אַ גלח אויך גוזר געווען אַ גזירה, אַז דער רב זאָל זיך שטעלען מיט איהם האָבען אַ ויכוח און דוקא אויף שטום־לשון, אויפ׳ן וואונק. דער וואָס וועט וויסען צו ענטפערען, וועט קריגען אַ מתנה הונדערט דו־קאַטען, און דער וואָס וועט נישט טרעפען קריגט הונדערט שמיץ.

אין שטעדטעל, ווי דער שטייגער, איז געוואָרען אַ יללה. מ׳האָט גוזר תענית געווען, געזאָגט תהילים, מכריז געווען (אויסגערופען) און געשיקט שליחים אין אַנדערע שטעדטלעך פרעגען: אפשר וועט זיך עמיצער מרחם זיין. דער רב איז גע־ווען אַ גרויסער חריף און דרשן. מיט׳ן מויל וואָלט ער געווים מנצח געזען דעם רשע, דעם גלח; אָבער אויפ׳ן וואונק, אויף שטום־לשון, ווי קאָן מען דאָ אויפווייזען?

הערט דער וואַסערטרעגער אין פּאַליש, און וועהט צו דעם גאַנצען טרויער און דעם יאוש פון די שטעדטעלדיגע יודען, און ער קלערט זיך: ווי־באַלד, אַז קיין לומדות דאַרף מען דאָ נישט און דעם ויכוח דאַרף מען פיהרען בלויז אויפ׳ן וואונק אפשר וועט זיך גאָט מרחם זיין און צושיקען די ישועה דורך איהם, דורך אַ פּראָסטען יודען.

ער קומט צום שמש און זאָגט, אַז ער איז גרייט צו געהן פיהרען דעם ויכוח מיט׳ן גלח אויף שטום־לשון. דער שמש פיהרט איהם צום פרנס, דער פרנס צום רב. עס איז קיין אַנדער ברירה נישט געווען. מ׳ריכט אויס דעם וואַסערטרעגער אויף אַ שטומען ויכוח מיט׳ן גלח, און דער עולם יודען וועט זיך אַוועק אין שוהל זאָגען תהילים.

מ׳פיהרט אַריין דעם וואַסערטרעגער אין זאַל, וואו עס האָבען זיך צונויפגעקליבען די פריצים, שררות און גלחים פון אַנדערע קלויסטערס. עס ברענט אויס אין זאַל אַ געלעכטער, ווי נאָר דער עולם גיט אַ קוק אויף דעם אָפּגעריסענעם וואַסער־טרעגער. דער גלח פיהלט זיך בעליידיגט, וואָס מען האָט אויסגעקליבען צו פיהרען מיט איהם אַ ויכוח דעם אָרימסטען און גרעבסטען יודען פון דער געמיינדע.

מ׳האָט געפרעגט דעם וואַסערטרעגער, ווי אַ־זוי דערלויבט ער זיך, אַ פּראָסטער יונג, אַרויס־צוטרעטען אויף אַ ויכוח מיט דעם געלערנטען גלח.

דער וואַסערטרעגער האָט געענטפערט דורך דעם יוד, וואָס האָט איהם געבראַכט, אַז אויב מיט לשון, דאַרף מען האָבען אַ למדן, אַ רב, אָבער אויפ׳ן וואונק קאָן ביי אונז אַ פּראָסטער יוד אויך ענטפערען.

מ׳האָט איהם געהייסען זיך שטעלען צום ויכוח.

דער גלח האָט אָנטקעגען דעם וואַסערטרעגער אויפגעהויבען צוויי פינגער. דער וואַסערטרעגער האָט אויף דעם געענטפערט, אַרויסשטעלענדיג איין פינ־גער. דערנאָך האָט דער גלח צושפּרייט זיינע פינ־גער. דערויף האָט דער וואַסערטרעגער געענטפערט אויסשטעלענדיג אַנטקעגען גלח אַ שטייף־צונויפגע־דריקטען פויסט. צולעצט האָט דער גלח געהייסען אויסשיטען אויף דער פּאָדלאָגע אַ טאָפּ אַרבעס. דער וואַסערטרעגער האָט זיך גלייך אַ וואָרף געטון אויף דער פּאָדלאָגע און אויפגעקליבען אַלע אַרבעס ביז איינעם צו זיך אין די קעשענעס.

„בראַוואָ!“ — האָט דער גלח אויסגעשריען — ער האָט געטראָפען! גיט איהם די הונדערט דו־קאַטען!“ אַליין האָט ער געכאַפּט דעם וואַסער־טרעגער פאַר דער האַנד און שטאַרק געטרייסעלט זי און געקלאַפּט איהם אין פּלייצע:

„בראַוואָ! מאָלאָדיעץ!“

דער וואַסערטרעגער איז אַוועק צוריק אין שטעדטעל מיט די הונדערט רוקאַטען און מיט גרויס שמחה.

די פריצים און שררות האָבען זיך געפרעגט ביים גלח, וואָס האָט ער געמיינט מיט די פינגער־וואונקען און מיט די אַרבעס און פון וואַנען ווייסט ער, אַז דער וואַסערטרעגער האָט געטראָפען.

„גאָר פשוט“, האָט דער גלח טיפזיניג ער־קלערט. „איך האָב איהם געוויזען צוויי פינגער, מיי־נענדיג דערמיט, אַז עס זענען דאָ צוויי געטער, דער טאַטע און דער זוהן, האָט ער מיר בעוויזען איין פינגער, ס׳הייסט: ס׳איז דאָ נאָר איין גאָט.

„האָב איך צעשפּרייט מיינע פינגער צו ווייזען איהם, אַז יודען זענען צעשפּרייט. נישטאָ צווישען זיי קיין אחדות, האָט ער מיר געוויזען אַ פעסט־אויס־געדריקטען פויסט און דערמיט געמיינט צו זאָגען, אַז ס׳איז נישט אמת, ביי יודען איז יאָ דאָ אחדות.

„צום סוף האָב איך געהייסען אויסשיטען אויף דער פּאָדלאָגע אַרבעס, געמיינט האָב איך דערמיט, אַז יודען זענען צעשפּרייט און צעזייט צווישען די אומות. נאָט האָט זיך פון זיי אָפּגעקעהרט, האָט ער זיך אַ וואָרף געטון זיי אויפקלייבען און דערמיט געוואָלט זאָגען, אַז גאָט וועט זיי, די יודען, ווידער אויפקלייבען פון אַרבע פינות עולם און זיי ברענ־גען צוזאַמען אין זייער לאַנד ווי אַמאָל“.

אַז מ׳האָט ביים וואַסערטרעגער געפרעגט אין שוהל, וואו די יודען האָבען זיך אויפגעקליבען מיט גרויס שמחה פון דער ישועה, וואָס נאָט האָט זיי צוגעשיקט: וואָס האָט ער געמיינט מיט זיינע ענט־פערס בשעת דער גלח האָט איהם אויסגעשטעלט צוויי פינגער, דערנאָך צעשפּרייט אַלע פינגער, און צום סוף אויסגעשאָטען אויף דער ערד אַרבעס?

„גאָר פשוט“, האָט דער וואַסערטרעגער דער־קלערט, „ער האָט אוראי געמיינט, דער רשע, אַז ער וועט מיך אַנידערלייגען בלויז מיט צוויי פינגער, האָב איך איהם געענטפערט, אַז איך בין שטאַר־קער און וועל איהם אַ׳עקליינען מיט איין פינגער, ווען ער האָט צעשפּרייט די האַנד און געוויזען דער־מיט, אַז ער וועט מיר געבען אַ פּראַסק, האָב איך איהם בעוויזען, אַז איך וועל איהם מיט׳ן קולאַק גע־בען אַזאַ טראַסק, אַז די צייהנער וועלען איהם אַרויס“.

„און וואָס איז מיט די אַרבעס? האָט מען איהם געפרעגט.

„ביי די אַרבעס“, זאָגט ער, „בין איך שוין גוט אין כעס געוואָרען: סטייטש, מ׳נעהמט און מ׳צעשיט אומזיסט און אומנישט אַ טאָפּ אַרבעס! האָב איך זיי צונויפגעקליבען און וועל זיי ברענ־גען מיין ווייב זי זאָל עס קאָכען אויף וועטשערע“.

—:§:—

פערקויפט צום טייוועל.

56) (ראמאן).

— דריי טעג! — האָט קליין בעמערקט — דאָס איז גענוג צייט אויף אַרויסצוקריגען זיך הייט אין אויסלאַנד, אַזוי אַז איהר וועט זיין אויסער יעדער געפאַהר.

— פולשטענדיג ריכטיג! — האָט זאַרעמבא צוגעשטימט, אָפּגעהענדיג פון טיש, און אַוועקשטע־לענדיג זיך ענטקעגען קליינ׳ען. — ווי איהר זעהט געהט עס אונז נישט אין דעם, מיר זאָלען אייך דוקא אַריבערפעקלען אויף יענער וועלט. סיי פאַר אונז סיי פאַר אייך וואָלט עס געווען אָנגענעהמער, ווען איהר וואָלט זיך צוריקגעקעהרט אין אויספאָר־שונגס־אַמט און זיך פערנומען כיט׳ן צוזאַמענשטעלען אַ בעשולדיגונגס־אַקט געגען פּאַרמאַנען, מיר זע־נען גרייט צו בעצאָהלען אייך דערפאַר, הער קליין, וואָס וועט איהר אַ שטיינער זאָגען ווענען אַ סומע פון פינף־און־צוואַנציג טויזענד דאָלאַר? — האָט ער צוגעגעבען מיט אַ שמייכעל — ס׳איז נישט קיין קליינער דרשה־געשאַנק, פּאַניע־לעבען!

— זעלבסטפערשטענדליך — האָט קליין טמ־כים געווען, איינהאַלטענדיג דעם כעס — זאָגט מיר, אָבער, וואָס וועלען טון אייערע איבריגע מיטאַר־בייטער, ווי די פרוי טשיזשעווסקאַ, אַרנאַ שוואַרץ און די איבריגע, ווי זיי הייסען דאָרט?

זאַרעמבא האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— אָ, גענוג זיי האָט איהר נישט קיין שום ממשות׳דיגע בעווייזען! איהר ווייסט אַפילו נישט, וואו דער ראָזינער אַרנאָ שוואַרץ איז, און איך בין איבערצייגט, אַז איהר וועט זיך דאָס קיינמאָל נישט דערוויסען!

ווידער די פרוי טשיזשעווסקאַ קאָנט איהר גאָרנישט פאָרוואַרפען. לאָמיר זי איינגאַנצען לאָ־זען אין דער זייט. און איצט זאָגט מיר אָקאָרשט, וואָס טראַכט איהר מכּוח מיין פאָרשלאַג?

קליין האָט פערקלעהרטערהייט, געריבען זיך ביים שטערען, און דורכדרינגליך אַ קוק געטון דעם נאָכאַר אין די אויגען.

— איך מיין, פּאַניע זאַרעמבא, אַז איהר קאָנט אייך געהן מיט אייער פאָרשלאַג צו אַלדי שוואַרצע יאָהר!

דער דאָזיגער ענטפער איז געווען אַזוי אונער־וואַרטעט, אַז זאַרעמבא האָט אַ ציטער געטון.

זיינע גנילע ברעמען האָבען זיך אַראָפּגעלאָזט און אין משך פון אַ לענגערער ווייל־ע איז זיין פּנים געווען ווי פערגליווערט.

דערנאָך איז ער פּאַמעליך אַרומגעגאַנגען אַ־רום דעם טיש און אויפּסניי פערבונדען קליינען מיט די שטריק.

— איצט, האָף איך, בין איך שוין פטור פון מיין עהרענוואָרט! — האָט דער אינספּעקטאָר בעמערקט.

נישט־ענטפערענדיג גאָרנישט, איז קליין צו־ריקגעגאַנגען צום טיש, און אָנגעהויבען איבער איהם צו פויקען מיט די פינגער.

— איך זעה, אַז איהר זענט נישט ביים פולען זינען, הער קליין, — האָט ער זיך ענדליך אָפּגע־רופען — אויב איהר מיינט, אַז מיר האָבען מורא דורכצופיהרען אונזער דראָהונג, האָט איהר, במחילה, אַ גרויסען טעות.

— הער זאַרעמבא, איצט איז פאַר מיר פול־שטענדיג קלאָהר, אַז אייער פּלאַן פון ענטלויפען איז נישט אַזוי נעראָטען און דורכפיהרבאַר, ווי איהר ווילט עס בעווייזען! — האָט קליין אַ זאָג געטון — ווען ס׳וואָלט געזען אַנדערש, וואָלט איהר ראַך מיר נישט פאָרגעלעגט פאַר׳ן שווייגען אַזעל־כע גרויסע געלדער. איהר וועט מיך אָבער נישט איי־בערקויפען, און איך פערזיכער אייך, אַז דער׳הרגענען מיך איז אַ גרויסע שטות׳עריי. אין אַ שעה, אָדער שפּעטסטענס אין צוויי שעה אַרום וועט מען אין דעם אויספאָרשונגס־אַמט בעמערקען מיין אָפּוועזענ־הייט און מען וועט אַוועקשטעלען אויף די פיס אַלע קאָנפירענטען, כדי צו געפינען אייך, און שטערען אייך צו ענטלויפען. מען וועט תיכף אַוועקשטעלען שמירות אויף אַלע וואָקזאַלען און אויף אַלע גרענ־צען. די קעבין, טשיזשעווסקא וועט מען אַרעסטירען און אייער הויז וועט מען רעווידירען פון אויבען ביז אַראָפּ. עס וועט אייך נישט געלונגען אַרויסצודרעהען זיך, ווי כיטרע איהר זאָלט נישט זיין.

זאַרעמבא האָט ווידער אַ קרומען שמייכעל געטון.

— איהר זענט אַליין געקומען אויף מיין שפּור שוין מיט עטליכע טעג צוריק, און איך האָב ראָך נעהאַט די געלעגענהייט דערווייל צו ענטלויפען.

— יאָ, איהר זענט דערווייל אויף דער פריי, הייל לעת־עתה האָט נאָך דער אויספאָרשונגס־אַמט נישט געהאַט געגען אייך קיין שום בעווייזען! איצ מאיז אָבער די לאַגע אַנדערש. איך בין אַוועק צו אייך ביינאַכט, און בין נאָך נישט ביז איצט צו־ריקגעקומען. איהר פערשטעהט וואָס דאָס בעדייט? דער אויספאָרשונגס־אַמט וועט זיך תיכף כאַפּען, וואָס דאָ איז געשעהן.

זאַרעמבא האָט ביין אַ קוק געטון אויף קליי־נען, און אָנגעהויבען צו שפּרייזען איבער׳ן צימער.

(פאָרטזעצונג קומט)

דער קונדס

הומאָר — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

פּאָליטיק פון דער וואָך.

עס איז ביטער, עס איז שלעכט — הערבסטינ!

די פּאָליטיק לעבט איבער אַ קריזיס. געלפערוועלקט און עס פאַלען בלעטער פון די ביימער אין פּאָליטישען וואַלד.

וואָס איז געוואָרען מיט אונזערע פּאָליטיקער? מען הערט דאָך נישט פון זיי קיין לעבענס־שאָרך!

אין אַנדערע יאָהרען, הערבסט־צייט, פלעגט זיך דאָך שוין קאָכע נאַ וועלט אויפ'ן פּאָליטישען וועלט־דיריר און איצט איז נישט פאַרהאַן וועגען וואָס צו שרייבען אַ פּאָליטישען לייט־אַרטיקעל פאַר'ן „קונדס“.

העי, איהר בריאַנס, טשעמבערליינס, שטרעזעמאַנס, זאַלעסקיס און ווי איהר הייסט דאָרט, וואָס שלאָפט איהר? צי גערן אייך גאָר נישט אָן די אינטערעסען פון „קונדס“? דער „קונדס“ דאַרף דאָך יעדע וואָך שרייבען איבער דער פּאָליטיק פון דער וואָך און איהר כראַפּעט גאָר ערגיץ!

מיר שטעלען אייך אולטימאַטיוו די פאָדערונג:

מאַכט פּאָליטיק, אַנדערש וועלען מיר איבעררייסען מיט אייך אַלע בעציהונגען. נעהמט דאָס גוט אין אַכט. ווייל אין אַזאַ פאַל איז אַ מלחמה אונפערמיידליך!

נידער מיט'ן הערבסט אין דער פּאָליטיק!

אַ ווייך האַרץ.

אַ קאַרגער לאָדזער גביר פלעגט קיין איינמאָל קיין נדבה נישט געבען.

איינמאָל קומט צו איהם אַנ'אָרימאַן, פיהרט ער איהם אַריין אין זאַל און הייסט איהם וואַרטען. קומט אַ צווייטער אָרימאַן, טוט ער דאָסזעלבע און הייסט איהם וואַרטען. אַזוי אַ דריטען, אַ פערטען, און נאָך עטליכע, ביז עס האָט זיך אָנגעקליבען אַ היבשע צאָהל אָרימעלייט.

דאַן ערשט קומט צו זיי אַריין דער גביר און טרייבט זיי אַלע אויף אַמאָל אַרויס.

פרעגט איהם איינער פון זיי:

— צוליב דעם האָסטו אונז געהאַלטען היסען וואַרטען?

ענטפערט דער גביר:

— איך בין אַ שוואַכער מענש און עס קאָן מיר נאָך שאַטען צום געזונט זיך צופיל אויפצורעגען מיט יעדען בעזונדער. דעריבער האָב איך אייך אַלע צוזאַמען אויפגעקליבען און צוזאַמען אַרויסגעטריבען...

ווער האָט פערדינט?

פון דער אינטערנאַציאָנאַלער פרעסע־אויסשטעלונג האָבען פיל געלד פערדינט די קעלנער.

— וואָס עפּעס די קעלנער?

— אוראי נישט די האַמבורגער נאָר די קעלנ'ער... שאַ.

שפּאַס פון פאַמיליען־ווינקעל

טאַקי דערפאַר!

— דיר איז וועניג וואָס דו האָסט אַ הויקער, האָסטו דיר נאָך גענומען אַ בלינדע ווייב?

— אַט דערפאַר האָב איך גענומען אַ בלינדע ווייב, זי זאָל מיין הויקער נישט זעהן...

די אורזאַך

ערשטער: זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָרום דערשרעקט איהר זיך אַזוי שטאַרק, ווען אַנ'אויטאָמאָביל פייפט פון דערווייטענס?

צווייטער: מיין פריינד איז אַנטלאָפען מיט מיין ווייב אין אַנ'אויטאָמאָביל, און יעדען מאָל וואָס איך דערהער אַ פייפען פון אַנ'אויטאָמאָביל, דערשרעק איך זיך, טאָמער ברענגט ער זי מיר צוריק!..

עס איז יאָ דאָ איינע

דוד: משה, איך מיין נישט אויב עס איז דאָ איין פרוי אויף דער וועלט וואָס קאָן האַלטען אַ סוד.

משה: ס'איז יאָ דאָ איינע, און דאָס איז מיין ווייב, וואָס קאָן האַלטען אַ סוד!

דוד: מיט וואָס האָסטו זיך איבערצייגט?

משה: מיט דעם וואָס מיר זענען שוין שפּעהנע עטליכע יאָהר פערהייראַט און איך קאָן זי נישט מאַכען, אַז זי זאָל מיר אויסזאָגען פאַרוואָס זי דאַרף אַזוי פיל געלד פון מיר אַלע מאָל!..

אַ בעסערער געשמאַק

— מיין חתן האָט מיר געזאָגט, אַז איך בין דאָס שענסטע מיידעל אין לאָדז.

— מיט אַ יאָהר צוריק האָט ער דאָס זעלבע צו מיר געזאָגט.

— נו, יאָ, זינט דעמאָלט, האָט זיך זיין געשמאַק פיל פערבעסערט.

נאָכ'ן שטרייק.

(אינטערוויוען פאַר'ן „קונדס“).

רומפעל.

מיר זענען שלעכט אַרויס פון שטרייק. מיר זענען קלוג און קלוג און זיך דאָך בענאַרישט.

צו וואָס האָבען מיר זיך געאיילט מיט'ן דערלענגען פינף פּראָצענט? אויב אַרבייטער קאָנען זיך ערלויבען צו שטרייקען קנאַפּע דריי וואָכען, איז אַ סימן, אַז זייער מאַטעריעלער צושטאַנד איז נישט שלעכט, דערפון איז געדרינגען, אַז די לוינען זענען נישט קיין קליינע. ווען מיר וואָלטען פריהער געוואוסט, אַז די אַרבייטער קאָנען שטרייקען אַזוי לאַנג, וואָלטען מיר אין די ערשטע טעג פון שטרייק נישט געווען באַלד דערלעגט די פינף פּראָצענט. אַ צווייט מאָל וועלען מיר ערשט פעסטשטעלען די לוינען נאָכדעם, ווי מען וועט שטרייקען אַ האַלב יאָהר. דאַן וועלען מיר וויסען וויפיל פּראָצענט מען דאַרף רייסען.

שטשערקאָווסקי.

קאַרל מאַרקס איז אַנ'עדות, אַז מיר האָבען דעם שטרייק נישט געוואָלט. אין אַלעם זענען שולדיג די קאָמוניסטען. זיי האָבען אונז אונטערגעשטעלט דאָס פיסעל! אַ שטרייק גאָר אויף אונזער קאָפּ! די פינף פּראָצענט זענען אַ גרויסער נצחון. ווען דער שטרייק וועט נישט אַזוי געשווינד ליקווידירט, וואָלט מען פערשפּילט אין דער קראַנקען־קאַסע. מיר געהען פון נצחון צו נצחון.

בימנער.

מיר האָבען זיך אויף אַזאַ מפּלה נישט גערעכט. די פינף פּראָצענט וועלען שאַפען אַ בורזשואַזע פּסיכאָלאָגיע ביי די אַרבייטער. די ליקווידאַציע פון שטרייק איז געקומען אַביסעל צופריה. ווען דער שטרייק פערציהט זיך, וואָלטען מיר אַרויס מיט נצחון — די פאַבריקאַנטען וואָלטען צוריקגעצויגען די פינף פּראָצענט. עס זענען געווען צו וויניג געשלעגען. פאַר וואָס האָבען זיך די אַרבייטער אַזוי וויניג געשלאָגען? ווען די אַרבייטער וואָלטען זיך נישט געקאַרגט קיין קלעפּ, וואָלט נעווען אויס מיט די בורזשואַזע פינף פּראָצענט.

קאַזשמיערטשאַק.

אַ שוואַרצען כּוח האָבען די פּ.פּ.ס.! שוין ליקווידירט דעם שטרייק! די פּאָר פּראָצענט שפּילען קיין שום ראָלע נישט. מיר טרעטען נישט אַרויס ואין אַ שטרייק צוליב דערגרייכען אַ פּאָר פּראָצענט הוספה. דאָס איז פאַר אונז צו קליינליך, צו פּראָזאַאיש. מיר האָבען פאַר זיך ווייטערע צילען — אַרויסצוטרייבען די פּ.פּ.ס. פון מאַגיסטראַט. אַזוי אַז ווען די טעקסטיל־אַרבייטער שטרייקען נאָך אַ האַלב יאָהר כאָטש, האָבען מיר מנצח געווען — וואָלטען אונזערע לייט ווידער געזעסען אין מאַגיסטראַט.

מילמאַן.

די אַרבייטער־אינטערעסען ווערען פערראַטען נאָר דורך די פּעצעקעס און קאָמוניסטען. נישט מיר האָבען אָנגעהויבען שלאָגען, נאָר זיי, די פּעצעקעס און קאָמוניסטען. זיי רופען אונזער טעקסטיל־פעראיין: „די 7־טע אָפּטיילונג פון גהינום“. דאָס בעווייזט זייער קלעריקאַליסטישען גערעאַנקען־גאַנג. די פּעצעקעס און קאָמוניסטען זענען דער קלער אויף דער יידישער אַרבייטער־גאַס. ווען נישט זיי, די פּעצעקעס און קאָמוניסטען, וואָלטען די טעקסטיל־אַרבייטער דערגרייכט 1000־1 פּראָצענט הוספה. אַ כּוויט די פּעצעקעס און קאָמוניסטען!

ציטר־נאָווסקי.

מיר האָבען פאָראויסגעזעהן דעם טרויעריגען סוף פון שטרייק. מיר זאָגען אַלץ פאָראויס. פאַר אונז איז קלאָר, אַז דאָרט וואו עס שטעהען די בונדיסטען און קאָמוניסטען, קאָן דער אַרבייטער־קלאַס נאָר פערשפּילען, זיי בעשולדיגען אונז, אַז מיר האָבען אָנגעהויבען שלאָגען. זאָל מען אַ קוקטון קיין ארץ־ישראל, אַפילו דאָרט זענען מיר די געשלאָגענע! דער אַרבייטער־קלאַס האָט נאָר איין זאָרג: אַראָפּוואַרפען פון זיך דעם בונדיסטישען יאָך. מיט'ן זיג איבער די בונדיסטען, וועט אויך קומען דער זיג פאַר'ן טעקסטיל־אַרבייטער!

באַמבעטינו.

(וואָכעדיגע אויפרייס־קלאַנגען).

ס'איז אַ נייס פערהאַן אין שטעטעל —
באַמבעס אין דעם מאַגיסטראַט,
באַמבעס מאַקי, נישט קיין כניידלעך
אָפיציעל און נישט פּריוואַט.

איז משמעות — זמן דבאַמבעס:
באַמבעס ווען איך איצט אַרום,
וואו מען קעהרט זיך, וואו מען ווענדט זיך,
באַמבעס, באַמבעס אומעטום!

באַמבעס — אויפרייס־מטעריאַלען
אין דער גאַנצער פּאָליטיק —
אויסערליכער, אינערליכער,
אָדער הינטיש־פוילע שטיק..

ס'איז נישטאָ קיין שטילע זאַכען,
נאָר עקספּלאָזיעס איבעראַל:
יעדער קשיא איז — סענסאַציע,
יעדע נייעס איז אַ קנאַל...

קנאַלט מען באַמבעס, רייסען באַמבעס,
פּליקט מען, רייסט מען זיך ביי נס —
אויך ביי אונז געפינט מען באַמבעס
אָנגעפילט מכּתּם מיט כּעס..

אויך ביי אונז אין מאַגיסטראַטער
האָט מען דאָך געפונען פייער —
באַמבעס פייער, ווי ציטעס־קוילען,
וועמען מיינט מען? — ווייס איז מיר!

אויב די דאַטמעגער מען מיינט עס —
בנים פייער פון מאַגיסטראַט,
וועט דאָך זיי קיין באַמבע טרעפען,
נישט קיין קויל פון אַ האַרמאַט!

גיכער וואָלט מען זיי צו פיהרען
אין אַ באָד בעדאַרפט, אוי גאָט!
היינט צו וואָס זשע דען — די באַמבעס?
כ'וויים נישט אמור — ס'איז אַ סוד.

יאָקעל בן פּלעכער.

ווער דען?

צו ר' ישראל סאַלאַנטעראיז אַמאָל געקומען אַ יוּ"ן, אַ גרויסער למדן און אַ גרויסער ירא שמים זיך שואל עצה זיין.

עס מאַכט זיך איהם צו נעהמען אַ שטעלע פון רבנות. נאָר, אַזוי ווי רבנות איז פערבונדען מיט גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט האָט ער מורא צו נעהמען אויף זיך די אחריות פון אַ רב.

— ווער דען זאָל ווערען אַ רב, דער וואָס האָט נישט קיין מורא פאַר פעראַנטוואָרטליכקייט? — האָט איהם ר' ישראל קורץ געענטפערט.

פון אויסלענדישען מאַרק

אימפּאָרטירטער הומאָר מיט וואַלאָריזירטען צאָל

אַנ'אונטאַקטישע פראַגע.

ער: זאָג מיר, מיין טייערס, בין איך דער ערשטער, וואָס האַלט דיך אין די אָרעמס?

זי: נאַטירליך, מיין אוצר, אָבער פאַרוואָס האָט איהר, מענער, אַ טבע שטענדיג צו שטעלען דיזעלבע פראַגע?

אַ סימן.

ריכטער: פאַרוואָס נעהמט איהר, אַז דער אָנגעקלאָגטער איז געווען שיכור?

עדות: ווייל ר'האָט זיך געקריגט מיט'ן שאָפער.

ריכטער: נו, דאָס איז נאָך נישט קיין בעווייז, אַז ר'איז געווען שיכור.

עדות: אָבער די מעשה איז די, וואָס ס'איז קיין שום שאָפער גאָר נישט געווען דערביי!

אַ טעות

— דאָס הייסט אויפגערוימט? אָט איז דאָך אין שאַנק אַ גרויס שטיק שפּינוועבס!

— פאָרזיכטיג, מיין טייערער, דאָס איז דאָך מיין ניי אייגעני־קלייד!

אַנ'אידעאַליסטקע

— מערי לייזט זעהר פיל צוליב איהרע איבערצייגונגען.

— ווי אַזוי?

— זי האָט אַ גרויסען פוס און איז איבערצייגט, אַז זי דאַרף טראָגען שמאָלע פאַנטאָפּעלעך.

די אומגליקליכע צאָהל.

— דאָס פאַטאַלע „דרייצעהנטע“ האָט מיך געמאַכט פאַר אַנ'אומגליקליכען מענש.

— ?

— אוודאי: 12 געשוואוירענע און איין ריכטער!

„מאָדערן מעבעל“.

אָפּגעשטרייקט און געבליבען ביי אַ „ריינער“ דירה.

פּים.

איהר קענט דאָך די מיידלעך,
די לאָדזער די שיינע,
זיי דרעהען זיך שטאָלץ
מיט די פּנים,
אַך וואָלט זיי שוין לאַנג נאָך
געשיקט אויף „ויסטאַווקעס“
אפשר וועלען זיי קריגען אַ...פּריז.

דער פּוס איז היינט טייערער
ביי זיי, ווי דאָס פּנים;
מען שמירט, מען פּוצט
איהם אָרום
ער טעג שוין זיין לאַנג אָדער
גראָב
ווי אַ קלעצעל
דערצו נאָך אַביסעלע... קרום.

אין היינטיגע צייטען
איז דער רגל דער עיקר
דער קאָפּ, ווער דאַרף איהם
דען דאָרט?

ווען נאָר זאָל געהען ווייסען,
אויף וויפיל ער איז איבעריג,
בעשאַפען וואָלט ער אַ פּוס —
אויף זיין אָרט

ס'וואָלט געהען זאָקען
פון אונטען
און זאָקען פון אויבען
אַנשטאָט די קרעמער,
גאָר, גאָר, אַ וועלט,
די מיידלעך, זיי וואָלטען
געדרייט מיט די פּיסלעך,
די יונגעלעך פון נחת געקוועלט.

ווער שמועסט פון די פּרנסות
וואָס ווילען זיך לערנען,
זיי דאַרפען דען אויך האָבען קעפּ?
אָט קאָנען זיי שוין ווערען
גלייך קהלשע טועים
און בחורים זאָלען
שטיין ביי די טעפּ.

אונזער באַגריסונג.

(צום 1. יאָהריגער יובל פון „אררט“).

שטעהענדיג אויפ'ן קאָפּ מיט צוגעקלעפּטע בלויע און גרינע בערד מיט קרומע העוויות און גרימאַסען — באַגריסען מיר די איינ־יאָהריגע עקזיסטענץ פון „אררט“.

דער „קונדס“ האַלט אָבער נישט פון אַזאַ טעאַטער, וואָס גיט נישט קיין שטאָף אויף אָפּצוחוזק'ן. פונדעסטוועגען ווינשען מיר דעם „אררט“ אויך אויף ווייטער צו געהן אין דעם וועג, נישט אַריינצופאַלען אין די מיילער פון אונזער כּת קונדסים.

די רעדאַקציע „דער קונדס“.

אַ פערקעהרטע וועלט.

— לעולם איז אַ נאָרעל זיס און האָניג איז שפּיציג.

— אפשר פערקעהרט?

— זאָג איך דאָך, אַז עס איז אַ פערקעהרטע וועלט...

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26 ביים פלאץ קאשטשעלני

פון דינסטאג, דעם 23=טען ביז מאנטאג, דעם 29=טען אקטאבער איינשליסליך
גרויס פילם-מייסטערווערק אין 12 אקטען
אויפ'ן גרונד פון דער ערצעהלונג א. נ.:

סטודענט=ליבע

אין די הויפט-ראָלען. — די גרויסע פילם שטערנס: Hr. AGNES ESTERHAZY און דער ליבלינג פון אלע HARRY LIEDTKE אלס סטודענט, ווי אויך MARJA PAUDLER און HANS JUNKERMAN אלס פאליציי-מייסטער.

די מוזיק איז צוגעפּאסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה' ד. שימקעוויטש. פרייזען פון די פלעצער: I פלאץ — 1.20 זל.; II פלאץ—1 זל.; III פלאץ — 57 גר.; באלקאן — 1.20 זל.
אויפ'ן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר. אנהויב אין געווענהליכע טעג 5 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג—2 א זייגער.

קינא „ERA"
פרי־הער „פלארא" זאווישא 22 (בעלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען אין געוו. טעג 5.30 נאכמ. שבת און זונטאג 2 א זייגער נאכמ.
פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' עסטרייכער.

גרויסע פרעמיערע! פון דינסטאג, דעם 23 אקטאבער און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

„די דאמע אין שלאף=וואגאן"

אונגעוועהנליכע פאסירונגען פון א אריסטאקראט אין באלשעוויסטישען רוסלאנד.
אין די הויפטראלען:
Claude France i Boris de Fast

קינא „סירענא"
KINO TEATR „SYRENA"
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48
אלעקסאנדראווסקא 37, טעל. 48=49.

פון דינסטאג, דעם 23 אקטאבער ד. י. און ווייטערע טעג! די צוויי עקראן-שטערנס
NORMAN KERRY און LILIANA GISH אין דעם שענעם פילם א. נ.:

„פאר די ברידער'ס בלוט"

„פאר די ברידער'ס בלוט" האט געהאט דעם גרעסטען ביישפיל אויף אלע וועלט-עקראנען.
די געהייטע קינא-צוּשויער וועלען NORMAN KERRY און LILIANA GISH זעהן אין בעסטע קרעאציעס, ווייזען זיכער קומען זעהען די קינסטלער אין זייערע בעסטע קרעאציעס. אויסערן פראגראם א פרעכטיגע קאמעדיע. פערגרעסערטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' פיינער.
קורצליך א שלאגער: „דער ווז=אויפגאנג". קורצליך א שלאגער: „דער ווז=אויפגאנג".

Dr. med.
L. Pikielny
אוראָלאָג
ספּעציעל ארצט פאר נירען בלאזען- און הארן-קרענק.
NAWROT 8
tel. 19-90
עמפפאנגט פון 4 — 7 אוו.

די העכסטע אויסצייכנונגען האט דערגרייכט

Alboril

די פארנעהמסטע אראמאטישע הויזליכע זייף.

אויף גינסטיגע בעדינגונגען סטאָל-בעטען, שפּאציר-וועגלעך, מאטראצען געבעטע, דראטענע ווי אויך צו האלץ. בעטען „Patent" דורך טאג-טישען און וועזמאשקעס אבגעלונגען.
אין פאבריקט-לאגער
"DOBROPOL" Łódź
Piotrkowska 73 w podwórzu

לעבער מאשינאוועו ווערען אויסגעניים צו ביליגע פרייזען
ג. גארדמאן ציגעלנא 29

פעלד=בעטען

לעזשאקעס, קינדער-שטיהלען
פון דער פירמע „OMEGA"
מיט פיל יעהריגע גאראנטיע
פאבריק לאדז, יוליוש-גאס 4
צו בעקומען אין אלע מעבעל-געשעפטען

שפּארט-געלד!

קויפט
שירמס,
שטעקענס
נור אין דער ווערקשטעל פון
ס. שיינגנבוים, נארוטאוויטשא 19
ווייל איהר קענט דארט קויפען מיט 25% ביליגער ווי איבעראל.
אכטונג! עס ווערען אנגענומען אלערליי רעפּאראטורען און דעקונג.

פעלץ=אויסארבייטונגען

לויט די נייעסטע מאדעלען אין א רייכען אויסוואהל ווי אויך ענגעלנע פעלכעלעך אלערליי רעפּעראטורען אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפּפעהלט
I. SZWARCMAN
Narutowicza 42 tel. 66-31

פעלץ=ווארעו

קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען נאר ביי דער לאנג-יעהריגער פירמע
ל. ב. פעפער, ווסכאדניא 42 טעל. 78-04
בעמערקונג: די קירזשנער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט. די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעעל.

וויכטיג פאר מחותנים!

זאל קאלאסעאום, וושכאדניא 53
איז צו פערדינגען אויף חתונות מיט די בעסטע געזעצען, פראכטען טיש-צוגרייטונג, מיט אלערליי בעקוועמליכקייטען אויף גינסטיגע בעדינגונגען. אינפארמאציע פון 12 — 2 נאכמ. און פון 7 — 10 אוו.
פריוואטע אינפארמאציעס ערטיילען:
מ. קורעק, זשערומסקא 9 און י. דעמבינסקי, קילינסקי 15.

Przyjmuję **przenoszone**
pluszowe kotikowe płaszcze
do przeprasowania na najnowsze desenia.
Cena zł. 15.—
wykonywa się w przeciągu 24 godzin.
Ida Przybysz, Łódź--Chojny,
ul, DOLNA 13 (przy Rzgowskiej)
3-cia ulica od stacji krańcowej. 7721

Dr. med. J. HERSZFINKIEL
15 Zawadzka 15, telefon 11-87
קינדער=קראנקהייטען
נעמט אן פון 8—10 פארמיטאג און פון 3—5 נאכמיטאג

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od dnia 24 do dnia 29 października 1928 r.
Dla dorosłych: Dla dorosłych:

Student z Pragi

Dramat w 12 akt. W roli głównej: Konrad Veidt
Następny program: **„WSCHÓD SŁOŃCA"**

Dla młodzieży:
BOHATEROWIE SAHARY
Niesamowite przygody odważnych podróżników.
W poczekalniach kina codz. do g.22 audycje radjofonicz

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים=ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט=קראנקהייטען און מענער-שוועכע. אנאליזען פון בלוט און אויסמלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ=לאמפ. עלעקטרישער הייל=קאבינעט קאסמעטיק.
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נ"מ. בעזונדערע ווארטע צי ער פאר פרויען.
וויזיט 3 זל.

לעטשניצע

פון דאקטוירים=ספעצ. און דענטיסטען=קאבינעט.
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערליכע קראנקהייטען	ד"ר ב. ראבינזאהן „ מ. וואלפסאן „ א. טענענבוים	פון 2½ 3½ און 7—8 „ 12—2 „ 4—6
כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר י. שרייבער „ א. פאמשאנסקי	פון 2½—4 און 7—8 „ 12—1 און 5—6
פרויען-קראנקהייטען און געבורטס-הילף	ד"ר ד. אלטערמאן „ מ. פעלדמאן פרוי ד"ר ח. זעלדאוויטש-קלאטשקא „ „ גוטמאוא זאנד טענענבוים	פון 11—1 „ 7½—5½ שבת, זונט. דינסט. דאנ. 3-5 זונט. מאנט. מיט. פרײט. 3-5
קינדער-קראנקהייטען	ד"ר מ. גוטענטאג „ ל. פאמיליער	פון 12—1 „ 4—6
נערווען-קראנק.	ד"ר מ. מאשלאנקא	פון 6—7 זונטאג 1—2½
אויגען-קראנקהייטען	ד"ר י. סטופאי „ ס. האלענדערסקא	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאז, האלז און אויערן-קראנק.	ד"ר מ. קלאטשקא „ באל. קאן	פון 11—1 און 7—8 „ 3½—5½
הויט- און ווענערישע קראנק.	ד"ר פ. ברוין „ י. סאלאווייטשיק	פון 12½—2½ „ 6—8
ציין- און מונד-קראנקהייטען	צאהן-ארצט מ. שעהעם „ מ. רעזניקאווא „ ב. משודנאווסקא „ ז. קאצענבאגען	פון 9 - 10½ און 8—9 „ 2½—5 „ 11—1½ „ 5½—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.
קווארק-לאמפען און גרופען-בעשטראהלונג.
ס'ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ-לאמפען עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע ציינער, קאראנעס, גאלד-בריקען און פלאמבען.
וויזיטען אין שטאדט. נאכט=דיזשור. געבורטס=הילף.

קינא MIMOZA

178 קילינסקי 178.

אנהויב פינקטליך 5 נאכמ., שבת 4 א זייגער נאכמ., זונטאג, 3 נאכמ.

דער נעכסטער פראגראם:
„סעכטער און שדוכים"

הײנט און פאלגענדע טעג!

„שײך פאזיר"

אין די הויפטראלען: CHARLES FARRELL i GRETA NISSEN אין די הויפטראלען:

„ריפעק און ראפעק"

פרעכטיגע קאמעדיע אין 7 אקטען.

גרויסער דאפעלטער פראגראם!

דראמע אין 9 אקטען

מראנישע געשיכטע פון 2 יונגע הערצער

אכטונג: מ'בעט אכט צו לייגען אויף די אריגינעלע צייכענס פון די פירמען „Tretorn" און „Kontinent"

ס'זענען אנגעקומען

באטען

אין לע סארטען.

34 TRETORN I L.S.M.	זל.
30 B.Z.A.	„
27 KONTINENT I R.S.	„
22 „ II Riga	„
22 PEPEGE I	זל.
19 „ II	„
22 GENTLEMAN I	„
19 „ II	„

שוואמען

גריכיש-אמעריק. פאר פאבריקן, אויטאמאבילן, קוטשן א. ז. וו.

לעדערלעך

זאמושענע צו פענסטער. צו אויטאס, צו מעבעל, צו זילבער פון 2 ביז 20 זל.

ווינטער-פאנטאפעל

פון איגענער אויסארבייטונג, שאבע- און רעזע-פאנטאפעל אין אלע סארטען עמפפעהלט

קאלאשען פון אלע פירמע צו פאבריקס-פרייזען!

J. TSAKUMAKIS, 7 Piotrkowska 7

טליתים-פאבריק

אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב-וואלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, ווי אויך טליתים-קטנים, הורט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, אויך גארטלען, שפאניעס און ציצית, צו בעקומען בילינגער ווי איבעראל

ביי א. ח. ציטרינאווסקי, קאמיעננא 1.

אין 2. טויער, פארטער. קומט און איבערצייגט אייך!

בעמ.: ס'ווערען אויך אנגענומען אלטע טליתים צום וואשען.

Starszy Felczer
M. RUBINSZTEIN

מיט לאנגיעהריגע פריוואט- און שפיטאל-פראקטיק האט זיך בעזעצט אין לאדז

Wschodnia 57, tel. 78-12

ערטיילט הילף אין אלע קראנקהייטס-פאלען.

ועפארמאציע-פילע

מיט דער מארקע נייםמליכער בעקאנט און יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, אטרעטיום, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון העמאראאידען, רייניגען דאס בלוט און פארמעגנגען צו אבסטרוקציע — א גינסטיג דורכרייניגונגס-מיטעל.

צונעבראוכען 1 אדער 2 פילען א נאכט.

פרייז פון א שאכטעל 1.35. אויסארבייטונג פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik). 644

בימשריפט-ביורא
האכבערג
פאנסקא 1
טעל. 36-77

ערלעדיגט אלע ארט געריכטליכע- און שטייער-אנגעלעגענהייטען אין אלע אמטען אויך אויף לאדזער וואיעוואדזשווע ריעל און פינקטליך.

בעמערקונג: וועגען פערשידענע שטייער-פראגען נעהם איך פערזענליך אן צווישען 5-6 נאכמיטאג.

געזעלש. צו פערשפרייטען פאך-בילדונג בײ יודישע פרויען אין לאדז

„ארבייט" („PRACA")

וואלטשאנסקא 21, טעל. 15-67

נעמט אן איינשרייבונגען אויף:

1) שניידעריי; 2) האנד-ארבייטען; 3) נייהען און וועש-צושניידען; 4) אנדולאציע; 5) קינסטלערישע מאשין-שטיקעריי; 6) מאניקיר. 4423

Dr. A. MAZUR
צוריקגעקעהרט.

ספעציאל-ארצט פאר אויערן, נאז און האלז-קראנקהייט ווי אויך שטום און שפראך-פעהלער האט זיך איבערצויגען אויף

ווסכאדניא 65, טעל. 66-01

(איינגאנג אויך דורך פיעטריקאווער 46).

עלטערן!

פאר 3 זלאטעס א וואך הערט געלערנט מיט קונ-דער האס לערנען אין פאלקס-שולען: חומש, רש"י נ"ך משניות, גמרא יהדות היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריות וועלכע צוזאמענשטעלען דורכ'ן געהאוסטען ארטאדאקסישען העברעאישען לעהרער י. ד. ראז-ענפעלד, פלאץ וואלנאשטשי 6 קווער אפ. רעכטס 2 שט.

ס'ווערען אויך אנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר און ווי ס'ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי.

א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! ערפאלג גאראנטירט!

אייזערנע—
קוכען

פון קופלעס און שאמאט פון פער-שידענע מיסטערן און סארטען אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט אויף בעקוועמע בעדינגונגען

M ELECHNOWICZ
1a ŻEROMSKIEGO (Gdańska) 1a

אויספיהרונג ערשטקלאסיגע! צוגענגליכע פרייזען!

אין דער 7-כל. שולע
פון ש. זשעלאנקא
ווסכאדניא 68/70 68/70

(דורכגאנג דורך פעטריקאווער 44/46)

ווערען אנגענומען שילער פון 6 יאהר אן און ווערען פארגעברייט אין אלע היגע מיטעל-שולען.

א ספעציעל געוויכט ווערט געלייגט אויף די העב-רעאישע שפראך און אויף אלע יודישע למודים. 898

Akuszerka i Masażystka
F. RUBINSZTAJN

מיט לאנגיעהריגע פריוואט- און שפיטאל-פראקטיק אין קראקאווער שפיטאל św. Łazarza, מיט א גע-ענדיגטען הידראפאטישען קורס אין סאנאטאריום פון ד"ר קופטשיק, האט זיך בעזעצט אין לאדז, ווסכאדניא 57, טעל. 78-12. נעמט-אן צו יעדער צייט.

LEKARZ DENTYSTĄ צאהן-ארצט
St. GELBERG

זאכאדניא 15, טעל. 31-08.

היילט גאנץ פערנאכלעסיגטע צייהן- און מונד-קראנקה. צאהן-ציהונג אהן שמערצען, היילט מיט ליכט-בעשטראה-לונג, ספעציעלער לאבאראטאריום פון קינסטליכע צייהן. נעהמט אן פון 9 פריה ביז 7 אוונד.

Dr.
J. POLAKOW

קינדער-קראנקהייטען
קאנסטאנטינער 37a
טעל. 39-75.

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן אין דער לעטשניצע אויף נייערס מארק (פעטריקא-ווער 294) פון 2 ביז 3½ נאכמ. און דערהיים פון 3½—5 נאכמ.

Dr. med.
BRAUN

וואוינט יעצט

6-טען שערפיען 1 (בענעדיקטא) טעל. 40-26.

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע נעמט אן פון 9—11 פריה און פון 5 ביז 8 אוונד.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927.
Zastępca: S. B. REDLIC, Łódź, Pomorska 19.

פעלץ-ווארע

אלעראַרט אין גרויסען אויסוואהל

צו צוגענגליכע פרייזען און גינסטיגע בעדינגונגען

B-cia F. i J. Pietruszka עמפפעהלען

זשעלאנא 2, טעל. 38-42
פיעטריקאווער 165, טעל. 17-75.

בעמערקונג: קירזשנער ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

שטרעבט איהר זיך אויסצוקורירען פון
רעוומאטיזם און פאדאגרע

ווייטאגן, שטעכענדע שמערצען אין די גלידער און געלענקען, געשוואלענע גלידער, פער-קריפעלטע הענד און פיס, ציקען, שטעכען, ציהען אין פערשידענע קערפער-טיילען און שוואכקייט אין די אויגען — דאס זענען די פאלגען פון רעוומאטישע און גיכטישע לײדען, וועלכע מוזען בעזייטיגט ווערען, ווייל אנדערש קען די קראנקהייט זיך פערגרעסערען.

איך לעג אייך פאר

א היילענדע טרינק-קור, וועלכע שניידעט אויס די וועקסעל-שטאף און שוימט מיט הארן-זוירע, דאס איז נישט קיין שום אויגערופענע אוניווערסאל אדער געהיים-מעדיצין, נור א פראדוקט, וואס די גוטע מוטער-נאטור האט פאר די קראנקע מענשהייט געשענקט.

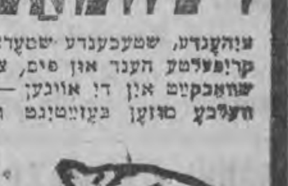

יעדען איינציגען א פראבע אומזיסט!

שרייבט מיר ואפארט און איהר דערהאלט גענצליך אומזיסט אין פראנקא א פראבע צוזאמען מיט ערקלערונגען דורך דער פערמיטלונג פון מיינע און אלע לענדער איינגעארדענטע לאגערן און דאמאלס וועט איהר זיך אליין איבערצייגען איבער דער אומשעדליכקייט פון דעם מיטעל ווי אויך איבער זיין שנעלער ווירקונג.

AUGUST MÄRZKE, Berlin-Wilmersdorf, Bruchsalerstr. № 5. Abt. 343

Dr. med.
W. EYCHNER

גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11.
טעל. 34-72
נעמט אן פון 6—8 אוונד.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפילים, טריפער און הויט-קראנקה. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע.

האט זיך איבערגעצויגען אויף אנדזשעיא 5

נעמט אן פון 10—1 מיטאג און פון 5—9 אין אוונד.

בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

26 פרייטאג
יב
תרפ"ט תשרי

אקטאבער

זון-אויפגאנג 6.21
זון-אונטערגאנג 4.22

ליכט-צינדען: 4,09

די נאכוועהען פונ'ם טעקסטיל-שטרייק

דער סכסוך אין דער „ווידזעווער מאנופאקטור". - „פראצא", דער קריסטליכער פעראיין און דער אפמאך.

(2) נעכטען איז ביים ארבייטס-אינספעקטאר פארגעקומען א קאנפערענץ צווישען די פערטרעטער פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור" מיט די ארבייטער פון דער שפינערי, ביי וועלכע די דירעקציע וויל רייסען די לוינען. די דירעקציע האט ערקלערט, אז זי קען נישט צאהלען די ארבייטער מיט 11 פראצ. טייערער, ווי די קאנקורענץ, כדי צו ליקווידירען דעם שטרייק האט דער ארבייטס-אינספעקטאר פארגעשלאגען צו רעדוצירען דעם גאנצען צעניק, וועלכער האט ביז 200 פאזיציעס. די דירעקציע איז מסכים אויף דעם פארשלאג און די טעג וועט פארקומען א נייע קאנפערענץ.

(2) אין „פראצא" איז פארגעקומען א רעלעגאטען פערזאמלונג, נאך א הייסען ויכוח איז בעשלאסען געווארען דעם אבמאך מיט די אינדוסטריעלער נישט אונטערצושרייבען. אלע רעדנער האבען בעשולדיגט דעם קלאסען-פעראיין, וואס סהאט זיך געאיילט צו פערענדיגען דעם שטרייק הגם נישט אלע מיטלען זענען אויסגעשעפט געווארען. דער קלאסען פעראיין איז מסכים. געווען אויף 35 פראצ. הוספה פאר די ארבייטער, וואס בערינגען 4 וועבשטולען, בעת אין איינע פאבריקען האבען זיי פאר'ן שטרייק בעקומען 40 פראצ.

ס'איז בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צום הויפט-ארבייטס-אינספעקטאר אין ווארשא, אז ער זאל נאכאמאל צוזאמענרופען א קאנפערענץ מיט די אינדוסטריעלער.

(—) ווי מיר דערוויסען זיך האט דער קריסטליכער פעראיין בעשלאסען נישט אונטערצושרייבען מיט די אינדוסטריעלער א נייע אפמאך, ווי די קלאסען-פעראיינען האבען אונטערגעשריבען.

אין דעם אפמאך, וועלכען די קריסטליכע פעראיינען וועלען אונטערשרייבען, מוז דייטליך אנגערקענט ווערען די אינסטיטוציע פון פאבריקס-דעלעגאטען. עס מוז איינמאל-פאר-אלעמאל אפגעשאפט ווערען די שטראף-טאבעלע א. ד. גל.

א קורצער, אבער וויכטיגער סך-הכל

דער יודישער פרויען-שוץ-פעראיין ביי דער ארבייט.

איינע פון די נוצליכסטע און בעשיידענסטע אינסטיטוציעס אין לאדז דער פרויען-שוץ-פעראיין טוט זיך שטיל און בעשיידען זיין וויכטיגע שווערע און נוצפולע ארבייט צו בעשיצען די שוואכע, העלפען די געפאלענע, ראטעווען די פערלאזענע פרויען.

אין דער היים פאר 30 רעדוואקסענע מעדלעך בעקומען די נישט-צוגערייטע צום פראקטישען לעבען — פאכבילדונג.

עס ארבייט טיכטיג דאס ארבייט-פערמיטלונגס-ביורא, וועלכעס האט געשאפען אין דעם לויפענדען יאהר ארבייט פאר 850 מעדלעך או נפרויען.

דאס שוץ- און אינפארמאציאנס-ביורא האט אין פערשידענע פאמיליען און עמיגראציאנס-אנגעלעגענהייטען ערטיילט 1223 אויסקונפטען און געשריבען 1210 פערשידענע בריף אין די פערשידענע פרויען-שוץ-פעראיינען אין אייראפא, אפריקע דרום און צפון-אמעריקע א. ד. ג.

די סעקציע פאר קולטור און אויפקלערונג האט אויך איינגעארדענט א רייהע פארלעזונגען וועגען די שטילע הופות, וואס פאר א געפאהר זיי זענען פאר דער יודישער פרוי.

די אונטערשטיצונגס-קאסע האט אין 86 פאלען ארויסגעגעבען געלד-אונטערשטיצונגען.

דער לאדזער פרויען-שוץ-פעראיין האט אויך אנטייל גענומען אין דעם אינטערנאציאנאלען קאנגרעס פון די פרויען-שוץ-פעראיינען אין לאנדאן און אין ברעסלוי.

א מיטגליד פון דער פערוואלטונג פון פרויען-שוץ-פעראיין זיצט שטענדיג ביי די פערזאמלונגען פון זיטען-פאליציי.

און די גרויסע ארבייט ליגט אויף די פלייצעס פון א פאר טיכטיגע, אבער אפפערוויליגע פרויען, וועלכע טוען אין דער שטיל זייער גרויסע ארבייט.

פון וואס איז ענטשטאנען די שרפה אויף זאכאדניא 47

(ב) די אויספארשונגס-מאכט, וועלכע איז באלד נאך דער שרפה, אויף זאכאדניא 47, צוגעטרעטען אויסצופארשען וועגען די סיבות פון דער שרפה האט פעסטגעשטעלט פאלגענדעס:

די שרפה האט אויסגעבראכען אויפ'ן דריטען שטאק אין דער האנרשוה פאבריק.

פארנאכט איז אין דער פאבריק געקומען אן עלעקטרא-מאנטער צורעכט צו מאכען די עלעקטרישע בעלייכטונג.

דער מאנטער האט צוזאמענגעשלאסען צוויי דראטען און זיי נישט איינגעוויקעלט אין קיין איזאליאציאנס טאשמע, אזוי ארום איז ענטשטאנען אין א פאר שעה ארום א קורץ-שלוס און פון דעם איז אויסגעבראכען די שרפה.

(ג) נעכטען איז אויפ'ן ארט פון דער שרפה אראפגעקומען א ספעציעלע קאמיסיע פעסטצושטעלען די סבות פון דער שרפה, אין דער קאמיסיע האבען זיך בעטייליגט פראקוראר שמיט, אויבער-קאמיסאר ווייער, קאמענדאנט גראהמאן און אן אינזשינער פון דער עלעקטראוניע. די קאמיסיע האט פעסטגעשטעלט, אז קיין קורץ-שלוס האט נישט געקענט פארקומען. ס'האט אויך נישט געקענט אויסברעכען קיין פייער פונ'ם אויווען, וואס געפינט זיך אויפ'ן 3 שטאק, ווייל שוין עטליכע טעג, ווי מ'האט דארט נישט געהייצט.

די באמבעס מעשה׃ אין מאגיסטראט

איז שטארק איבערגעטריבען און די אויספארשונג ווערט ליקווידירט.

די סענסאציאנעלע ידיעה וועגען די געפונענע באמבעס אין מאגיסטראט הערט נישט אויף צו זיין דער געשפרעך פון טאג. די אויספארשונג וועלכע ווערען געפיהרט ארום דעם ענין האט נאך קיין קלארע רעזולטאטען נישט געגעבען. ווי ס'שטעלט זיך איצט ארוים האבען די רוימערינס געפינען די באמבעס אין קאבינעט פון לייטער פון דער בוי אפטיילונג ה' מושינסקי און נאך א בעראטונג געלאזען זיי ליגען אויף זייער ארט און ערשט אויף מארגען ווען ס'איז געקומען ה' מושינסקי, איהם וועגען דעם מיטגעטיילט. ה' מושינסקי האט באלד וועגען דעם געפונענעם „אוצר" ראפארטירט דעם שטאט פרעזידענט. אויף דער אויספארשונג האט ה' מושינסקי ארויסגעזאגט זיין השערה, אז די באמבעס ליגען שוין פון א לענגערער צייט, ווייל די צייטונגען אין וועלכע זיי זענען געווען איינגעוויקעלט זענען פון אלטע דאטעס און פערשטויבט.

די באמבעס גופא שטאמען פון א מיליטערישער קוועלע און זענען נישט עלטער ווי פון 1927 י.

די אויספארשונגס-פאליציי האט ארורכגעפיהרט א רעוויזיע אין דער פריוואט-וואוינונג פון דער רוימערין אמאליא טשערעמושקין אין באלוט אויף רושיקא 2, בעת דער רעוויזיע איז גארנישט געפונען געווארען.

(ג) אין א געשפרעך מיט אונזער מיטארבייטער האט דער פראקוראר שמיט ערקלערט, אז די גאנצע געשיכטע מיט די באמבעס איז שטארק פערגרעבלאזען און די אויספארשונג וועלכע איז פון אויספארשונגס-אמט אריבערגעשיקט געווארען צום פראקוראטארענאמט, ווערט איצט אינגאנצען ליקווידירט.

א קארב מיט ווערטפולע זאכען

פון א לאדזער, ליכטענשטיין געפינט זיך אין דער ברעסלויער יודישער געמיינדע.

(—) אין דער קהלה-קאנצעלאריע איז אנגעקומען א בריף פון דער ברעסלויער יודישע געמיינדע וועגען פאלגענדען ענין:

בעת'ן אויסברוך פון דער מלחמה, האבען פיל היימלאזע און אינטערנירטע איבערגעלאזען זייערע זאכען אין דער ברעסלויער יודישע געמיינדע, צווישען פיל זאכען איז אויך איבערגעלאזען געווארען א שטרויערנער קארב, נאך וועלכען ס'האט זיך ביז איצט קיינער נישט געוואונדערט.

די ברעסלויער געמיינדע האט דעריבער בעשלאסען צו עפענען דעם קארב און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דארט געפינען זיך פיל ווערטפולע זאכען.

לויט די פאפירען און פאטאגראפיעס, וואס מ'האט געפונען אין קארב, ווייזט זיך ארויס, אז דער קארב געהער צו א געוויסען ארער א געוויסער ליכטענשטיין פון לאדז.

די ברעסלויער יודישע געמיינדע ווענדעט זיך דעריבער צו דער יודישער קהלה, אז מ'זאל אויפזוכען ליכטענשטיין, אז זאיהם מודיע זיין וועגען זיינע זאכען.

אויף א גרופען-פאטאגראפיע וואס איז מיטגעשיקט געווארען קיין לאדז געפינען זיך פראקאפ בהודאר אינוש. סאפאטשינסקי און אינוש. מענקעלם.

יודישער קאמער-טעאטער

לייטונג: מ. בראדערזאן.

הײנט, פרייטאג 1 פארשטעל.

אנהויב פינקטליך 9.45 אווענד

„ארט"

זאכאדניא 43

מארגען, שבת - 2 פארשטעלונגען: אנהויב 4 נאכמיטאג (פרייזען פון 75 גר. ביז 3 זל.) און 10 א זייגער אין אווענד

ווידערהאלונג פון יובילעאום-פראגראם

איין יאהר עקזיסטענץ

1) שאכטען
2) שאכנע יאכנע
3) ישובניקעס
4) טאנץ
5) שושנת יעקב
6) אלבאם
7) מאנאלאג
8) כלי-זמרים
9) זייגערל
10) פריילין מייטעל

די קאסע איז אפען פרייטאג פון 6 אווענד, שבת פון 1.30 נ"מ ביז 5 און פון 7 אווענד.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען.

(2) ל. פאזלאווסקי (פעטריקאווער 307) פ. האמבורג (גלובנא 50) ב. גלוכאווסקי (נארוטאוויטש 4) שטקאוויטש (קאפערניק 26) א. כארעמזא (מאדמארסקא 10) א. פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10).

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1908.

היינט דארפען זיך רעגיסטרירען אלע געבוירענע אין 1908 י. וועלכע וואוינען אין 5. פאליציי-קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען:

R. S. T. U.

די רעגיסטראציע קומט פאר אין לאקאל פון מיליטעריש-פאליציי-אישען ביורא ביים מאגיסטראט (פיעטרקאווער 212) און קומט פאר פון 8.15 ביז 1 א זייגער בייטאג.

ביים רעגיסטרירען זיך דארף מען מיטברענגען א פאס מיט א פאטאגראפיע, אדער אן אנדער דאקומענט, וואס בעשטעטיגט די אידענטישקייט פון דער פערזאן. פאר נישט מעלדען זיך צו דער רעגיסטראציע דראהט א שטראף.

פערזאנען מיט „קארטע-מאבילי" דארפען זיך אויך רעגיסטרירען.

קאנטראל-פערזאמלונגען פאר רעזערוויסטען.

(—) אויף גאווא-טארגאווא 18 דארפען זיך היינט מעלדען די געבוירענע אין 1900, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 2. 3. 5. 8. 9. און 11 פאליציי-קאמיסאריאט און זייערע נעמען הויבען זיך אן אויף L. – Ł.

מארגען – M.

אויף קאנסטאנטינער 62 דארפען זיך היינט מעלדען די געבוירענע אין י. 1903. וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2. 3. 5. 8. 9. און 11 פאליציי-קאמיסאריאטען אויף די בוכשטאבען M.

מארגען – N. O.

(—) היינט דארפען זיך שטעלען אויף לעשנא 9, די רעזערוויסטען פון 1888 י. וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 7-טען קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן אויף

M. N. O. P. R.

מארגען – S. T. U. W. Z.

אויף נאווא-צעגעלניאנא 51, דארפען זיך מעלדען די רעזערוויסטען פון 1900 י., וואס וואוינען אין 7-טען פאליציי-קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף

S. T. U. W. Z. Ż.

מארגען – פון 10 קאמיסאריאט אויף די בוכשטאבען:

A. B. C. D. E. F. G. H. Ch. I. J. K. L. Ł.

בע'גנב'עט א מיהל.

נעכטען ביינאכט האבען נישט-ענטדעקטע גנבים בעזוכט די ראמף-מיהל פון ה' ליפינסקי אין שארעק. די גנבים האבען אויפגעבראכען די קאסע און ארויסגענומען 6837 זלאטעס 13 דאלאר, א פריוואט-קאסעטקע פון דעם אינהאבער פון דער מיהל מיט פיל ציהרונג, א גאלדענעם זייגער מיט 14 בריליאנטען אוירינגלעך, פינגערלעך, עטליכע שנירלעך פערל א. ד. ג.

אין דער קאסע איז געווען די קאסעטקע פון דירעקטאר פון מיהל ה' יוסף בלאשטשיק, אין דער קאסעטקע זענען געווען 400 רוסישע רובל אין גאלד, 300 דייטשע מארק פערשידענע ציהרונג א. ד. ג.

די ערשטע אויספארשונג האט דערווייל פעסטגעשטעלט, אז אין דער גנבה האבען אנטייל גענומען 4 גנבים.

די ווייטערדיגע אויספארשונג איז אין גאנג.

פארלעזונג פון ד"ר ווילהעלם פאלעק.

זונטאג, 6 אווענט וועט אין דער שטעטישער גאלעריע (אין שענקעוויטש-פארק) דער בעקאנטער פערלעגנענט ליטעראטור-קענער און רעצענזענט ד"ר ווילהעלם פאלעק האלטען א פארלעזונג אויף דער טעמע „ראמען ראלאן און ראנטאן" די פארלעזונג האט ארויסגערופען א פערשטענדליכען אינטערעס צוליב דער פאפולאריטעט פונ'ם פרעלעגענט, בפרט וואס די פיעסע ווערט איצט אויפגעפיהרט אין פויליטען טעאטער.

געפונען קויהלן פלאסטען אין לאדז

(—) אויף וואולטשאנסקא 225 ווערען איצט אדורכגעפיהרט בוי ארבייטען. נעכטען האבען די ארבייטער, וואס בויערן א ברונעם רערפילט, אז זיי האבען זיך אנגעשטויסען אויף א שטיין, אזוי ווי דאס בויערן איז שוין געווען אויף א טיף פון 80 מעטער האבען זיי די ארבייט נישט געווארפען און געפרובט בויערן ווייטער און ווירקליך די שטיינער האבען זיך נאכגעגעבען, ווייל זיי זענען געווען עפּיס פון א ווייכער מאסע, ווען מ'האט ארויסגעצויגען א ביסעל פון די אויסגעבויערטע שטיינער האבען די ארבייטער בעמערקט, אז דאס זענען שטיקלעך קויהל, די ארבייטער האבען וועגען זייער ענטדעקונג באלד מיטגעטיילט דער לייטונג פון דער קראנקען־קאסע. בעת א פראוויזארישער בעטראכטונג פון די שטיקלעך קויהל איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דא געפינען טאקע ברוינע ערד־קויהלען, וואס קענען געברויכט ווערען.

אין די נאהענסטע טעג וועט קיין לאדז אראפּ־קומען א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע וועט אויס־פארשען גענוי וויפיל, וואו און וואס פאר א קויהלען ס'געפינען זיך דארט. פאר די לאדזער האט די פראגע א גוואלדיגע בעדייטונג. ווען ס'זאל זיך ווירקליך ארויסשטעלען, אז אין לאדז זענען דא קויהלען שיכטען וואלט זיך פאר דער היגער פראדוקציע גע־שאפען א מעגליכקייט צו פערבילינגען די אויסאר־בייטונגען, א חוץ דעם וואלט לאדז בעגליקט גע־ווארען מיט נאך אן אינדוסטריע, ס'וואלט זיך גע־שאפען א נייער מקור פאר ארבייט.

שוין מיט א צייט צוריק האט מע זאין דער געגענד פון קאלושקי געפונען פאסען קויהלען. די ראזיגע פאסען, וועלכע ציהען זיך פון קאלושקי איבער אזארקאוו צו קוטנא האט אבער נישט גע־לוינט צו עקספּלואטירען, ווייל די שיכטען זענען געווען צו דין. ווי מ'קען אויספיהרען פון די שטיקלעך געהערט דער סארט קויהלען צו דעם בעסטען סארט ברוינעט־קויהלען, וועלכע ברענען זיך לייכט ברענען גוט און לאזען איבער פיל אש.

—=:§:=—

רידזעווסקי'ס פסק בלייבט אין קראפט.

זו בעוואוסט, האט דער פערטיידיגער פון קאר־ווטשראז רידזעווסקי, וועלכער איז געווען בעשול־דיגט אין אנטיילנעהמען אין מארד אויפ'ן פרע־זידענט ציגארסקי, אנגעגעבען א קאסאציע אין העכסטען געריכט, אנווייזענדיג, אז דער טויט־אור־טייל אויף רידזעווסקי'ן פונ'ם לאדזער קרייז־גע־ריכט און דער פסק־דין פון דער צווייטער אינ־סטאנץ, וועלכע האט דעם טויט־אורטייל פערביטען אויף אייביגע קאטארגע בעז'עולה'ן רידזעווסקי'ן.

דאס העכסטע געריכט האט אבער נאר בע־שטעטיגט דעם פסק־דין פון דער צווייטער אינ־סטאנץ. רידזעווסקי איז אלזא ענטגילטיג פער'־משפט אויף אייביגע קאטארגע.

פערלענגערטע האנדעלס=צייט.

לויט אנ'ערלויבעניש פון סטאראסטא איז פער־לענגערט געווארען די האנדעלס־צייט, אין בודקעס און אין בוירען, ביז 9 אווענד.

וואהל־קאמיטעט פון סאציאליסטישע האנדווערקער און כאלופניקעס.

נעכטען איז געווארען אנגעגעבען א ליסטע פון סאציאליסטישע האנדווערקער און כאלופניקעס צו די קראנקען־קאסע וואהלען, וועלכע האט געקריגען דעם נומער 5. דאס זיץ־ארט פון וואהל־קאמיטעט איז אין האנדווערקער־פעראיין, אגראראווע 9. אלס ערשטע קאנדידאטען פיגורירען: יואל בער־קאוויטש, הערש גאלדבערג, ארוואקאט קאלעצקי, יחיאל בעאטום, גדליה רייס, העשל וויזענפעלד און אברהם קוטשינסקי.

ביי די סעזאן=ארבייטער.

(מ) ווי מיר דערוויסען זיך, וועלען די סעזאן־ארבייטער בעקומען אויסגעצאהלט צו 20 זלאטים א וואך אקאנטא, און עס וועלען זיי נישט אפגע־רעכענט ווערען די קאסטען פאר קויהלען, וואס זיי וועלען בעקומען ווינטער.

נאכדעם, ווי עס וועט זיך ענדיגען דער סעזאן פון זייער ארבייט, וועט מען זיי נאך ערלויבען צו ארבייטען 4 טעג, כדי זיי זאלען נישט ליידען קיין היזק פונ'ם גענעראל־שטרייק, וועלכען זיי האבען אוים סאלידאריטעט מיטגעהאלטען מיט די טעקס־טיל־ארבייטער.

קראנקען-קאסע-וואהלען.

וואהל=מיטינג פון סאציאליסטישען בלאק.

די פארבערייטונגס־ארבייט צו די וואהלען פון דער קראנקען־קאסע זענען שוין פערענדיגט. דער בלאק פון די סאציאליסטישע פארטייען און פראפ. פעראיינען איז שוין צוגעטרעטען צו זיין אגיטאציע־ארבייט. די וואך איז שוין אין די ארבייטער־קווארטאלען מאסענווייז פערשפרייט געווארען דער ערשטער אויפרוף פון בלאק. דער אויפרוף איז גלייכ־צייטיג ערשינען אין דריי שפראכען: יודיש, פויליש און דייטש.

שבת פארמיטאג קומט פאר אין פילהארמאניע זאל דער ערשטער גרויסער וואהל־מיטינג פון סאציאליסטישען בלאק. מיט רעדעס וועלען ארויס־טרעטען די ראטמענער ליכטענשטיין, מילמאן און מארגענטאלער, לאוניק פורטאל אויף פויליש און רעפ. צערבע אויף דייטש.

פון יודישען טעאטער.

אין יודישען טעאטער אין „פילהארמאניע" ווערט היינט אווענד געשפילט „דער ווילדער מענש". מארגען שבת בייטאג — „20 יאהר אונטער דער ערד". אין אווענד — „לעבעדיגע יתומים".

אין אלע פארשטעלונגען שפילט די הויפט־ראלע דער אמעריקאנער סטאר בעני ארלער. עס נעהמט אנטייל דער גאנצער אנסאמבל.

Dr. med. GRZEGORZ
Rosenberg
ספעציאל=ארצט פאר מאגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראנקהייטען
GDAŃSKA 44 גדאנסקא
Telefon 24-44.
נעמט אן פון 10^{30}—12^{30} ט. און פון 7 — 8^{30}, זונטאג פון 10—1

ליקווידירט דעם שטרייק אין אזארקאוו

(—) אין אזארקאוו איז ליקווידירט דער שטרייק אין די טעקסטיל־פאבריקען פון „שלאסער און פא־געל", וועלכע האבען נעכטען אנגעהויבען נארמאל צו ארבייטען. ביז איצט שטרייקען די ארבייטער נאר פון איין פאבריק, וועלכע בעשעפטיגט עטליכע הונ־דערט ארבייטער.

אין צוזאמענהאנג מיט די בלוטיגע געשעהע־נישען אויפ'ן אזארקאווער מארק האט די אויספאר־שונגס־מאכט אדורכגעפיהרט אנ'אויספארשונג און ארעסטירט עטליכע פערזאן פון די שטרייק־אנ־פיהרער.

פון פאלקס = אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

מארגען שבת קומען פאר 3 פארלעזונגען: 5 נאכמ. וועט אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ה' א. לובאשיצקי האלטען די צווייטע העבראישע פארלעזונג איבער יודישע געשיכטע; 7 אווענד וועט רעפ. ד"ר ראזענבלאט רעפערירען אין „בני־ציון" אויף זשגאווסקא 7, אויף ד. ט.: „פראבלעמען פון ארץ־ישראל־א'ויפבוי"; 8 אווענד וועט אין לאקאל פון צענטר. יוד. האנדווערקער־פערבאנד (פאלודניאווא 4) ה' דירעקטאר א. פערל־מאן האלטען א פארלעזונג איבער יודישע מוזיק; זונטאג ד. 28 ה. ח. קומט פאר אין דער ציוני־סטישער ארגאניזאציע די צווייטע העבראישע פארלעזונג פון ציקל: די געשיכטע פון דער העברע־אישער פאעזיע, טעמא: „שירת ימי הבינים". דער איינגאנג צו אלע פארלעזונגען איז פריי.

אין „ארט".

דאס יובילעאום=פראגראם.

דאס יובילעאום־פראגראם, וואס בעשטעהט פון א קראנץ בעסטע נומערן פון די פריהערדיגע פראגראמען, איז נעכטען אויפגענומען געווארען מיט אמת'ער בעגייסטערונג.

צו דער יובל־פארשטעלונג זענען געקומען פיל געסט פון ווארשא — שריפטשטעלער און קינסטלער. עס זענען אויך אנגעקומען א סך טעלעגראפישע בעגריסונגען.

נעגוי — אינ'ם זונטאג־נומער.

דאס יובילעאום־פראגראם געהט היינט און מארגען. פרטים אין די אנאנסען און אפישען.

קאנצערט=דירעקציע: אלפרעד שטרויס.

זאל פילהארמאניע.

דינסטאג, דעם 30 אקטאבער, 8,30 אווענד

נאר איין קאנצערט

— פון —

BRONISŁAW

GIMPEL

בעריהמטער פידעל-ווירטואז.

אין פראגראם: Händel, Głazunow, Corelli, Bloch, Debussy און אנדערע. M. de Feella, Wieniawski Schubert

ביים פארטעפיאן: Karol Gimpel

בילעטען שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע.

פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

מארגען, שבת, י"ג מרחשון (27/10) — 3 פארלעזונגען:

5 נאכמ. אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלנ. 4) 2-טע העבראישע פארלעזונג פון ה' א. לובאשיצקי איבער יודישע געשיכטע

7 אווענד „ „ „בני=ציון" (רזשגאווסקא 7) — רעפ. דר ראזענבלאט אויף ד. ט.: „פראבלעמען פון ארץ=ישראל=אויפבוי"

8 אווענד „ „ צענטר. יוד. האנדווערקער-פערבאנד (פאלודניאווא 4) דיר. א. פערלמאן איבער יודישע מוזיק. איינגאנג פריי!

די נאהענטסטע פארלעזונג:

זונטאג, ד. 28. ה.ח 8 אווענד אין דער ציוניסט. ארג. (צעג. 4)—ד"ר י. פרענקעל: „געשיכטע פון דער העבראישער פאעזיע" (2 טע פארלעזונג).

בראניסלאוו גימפעל אין לאדז.

דינסטאג, דעם 30 אקטאבער וועט אין זאל פון פילהארמאניע אויפטרעטען מיט א רעציטאל־קאנצערט דער בעריהמטער וויאלין־קינסטלער בראניסלאוו גימפעל, וועלכער האט פאריאהרען געהאט א קאלאסאלען ערפאלג אין לאדז.

דער 18־יאהריגער פידלער האט שוין אין זיין פריהען יוגענד דערגרייכט צו וועלט־רוהם. זעל־טען ווען עס ווערט אפילו א בעריהמטען קינסטלער געגעבען די מעגליכקייט צו שפילען אויפ'ן אינסטרו־מענט פון דעם וויאלין־גאון פאגאניני — וועגען דעם פרובען אפילו נישט חלומ'ן די בעריהמטע וועלט־קינסטלער, און דאס האט דערגרייכט דער יונגער גימפעל, —

פאר גימפלען איז ספעציעל אויפגע'חתמ'עט געווארען פאגאניני'ס פידעל. ביי דער אנוועזענהייט פון א נאטאריום און צוויי עדות־אדוואקאטען, האט מען געעפענט דעם פוטלאר און פון א גלעזער־נעם קלאש איז א פוירגענומען געווארען די היסטא־רישע פידעל און צוזאמען מיט דער אויפגעריסענער חתימה האט מען די פידעל איבערגעגעבען דעם יונגען קינסטלער.

גימפעל האט אלס אויסדרוק פון פערהערליכונג פאר פאגאנינין געשפילט אויף זיין קבר די 6־טע סאנעטע.

דער וואונדער־קינסטלער איז ספעציעל איינ־געלאדען געווארען צום פויפסט אויף א קאנצערט און דער פויפסט האט איהם בעשאנקען מיט מתנות.

מוסאליני האט איהם א קוש געטון אין שטערן בעת זיין קאנצערטירען אין רוים.

פון בעקאנטען איטאליענישען ריכטער, גאב־ריעל ד'אנונציא האט ער בעקומען זיין יונגער־פאטאגראף מיט פאלגענדער אויפשריפט — „פון וואונדער־קינד פון פאריגען דור, פאר'ן וואונדער־קינד פון היינטיגען דור".

בראניסלאוו גימפעל האט ווידער דורכגעמאכט א זיגרייכען טורנע איבער איירא פע. די גאנצע אויסלענדישע פרעסע איז פול מיט לויב־געזאנגען און שטעלט איהם אוועק אין איין רייה מיט די געצעהלטע וועלט־בעריהמטע וויאלין־מייסטער.

מיר גיבען דא איינינע ציטאטען פון דער אויס־לענדישער פרעסע:

„דער יונגער גימפעל בעזיצט א בליצענדע ווירטואזישע טעכניק און איז גובר אין זיין שפילען די שווערסטע אויפגאבען, וואס א וויאלין־קינסטלער האט בייצושטעהן".

„גימפעל איז א וואונדערליכע ערשיינונג אין דער מוזיקאלישער וועלט. קיין שום לעהרער האט איהם נישט געקאנט אויסלערנען די געטליכע קונסט, וואס איז בעהויכט מיט'ן כישוף פון דעם אונטער־בעוואוסטזיניגען טיפען לעבענס־אמת".

דאס פראגראם פון קאנצערט איז פולשטענדיג א נייער.

די סאציאליסטישע האנדווערקער און די קראנקען=קאסע=וואהלען.

אין צוזאמענהאנג מיט די פארשטעהענדע וואהלען אין דער קר.־קאסע, רופט דער האנטוו. פעראיין, אגראראווע 9, א גרויסע פערזאמלונג פון איהרע מיטגלידער אויף מארגען, שבת, ה. 27־טען ה. ח. 3 נאכמיטאג.

מעלדונגען.

פון דער ציוניסטישער ארבייטס=פארטיי „התאחדות", שענקעוויטש 35

די ציוניסטישע ארבייטס פארטיי „התאחדות" האט לעצטענס אנגעהויבען א גרויסע ווערבירונגס אקציע צווישען די ארבייטערשאפט. צו דעם צוועק ווערט פון צייט צו צייט איינגעארדענט פאלקס־פערזאמלונגען, אויף פערשידענע טעמעס, אזוי האט דער לעצטער רעפעראט א. ר. ט. „מיר און די יודישע ארבייטערשאפט" ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס, און געהאט אנ'אונערווארטעטען ער־פאלג. דעם זונטאג, ד. 28 אקטאבער 8 אווענד, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א גרויסע פאלקס־פערזאמלונג א.ר.ט.: בונדיזם, פועלי־ציוניזם און ארבייטס־ציוניזם" רעפערירען וועלען די ח"ח: דר' א. מארטאקאווער, מאג. פ. לוביאניקער, רעד. א. נויגאלדבערג און דיר. ש. ריגער. 2070

התאחדות „צעירי מזרחי", קילינסקי 44.

פרייטאג־צונאכטס פ' לך־לך, 7 א זייגער אין אווענד וועט לערנען חבר קלובסקי תנ"ך, פרק, ישעי' און חבר פשיטיק תלמוד מסכת שבת. עס ווערט געבעטען פינקטליך צו קומען. היער.

פון „החלוץ־המרכזי" אין לאדז.

שבת, דעם 27 ה. ח. פונקט 7 א זייגער אין אווענד קומט פאר אין איינענעם לאקאל דער לעצטער רעפעראט פון ח' מ. גרייבער פאר זיין פערלאזען פוילען א. ר. ט.: „אונזער ערציהונג און אונזער יוגענד". אלע חברים־ות ווערען אויפ־געפאדערט צו קומען פינקטליך.

8 2084 די פערוואלטונג.

העבראישע אווענד=קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

עס ווערען ווייטער אנגענומען איינשרייבונגען אין אלע גרופען (פאר אנפענגער און פארטגעשריט־טענע) פון די העבראישע אווענד־קורסען. עס ווערט אויך געעפענט א ספעציעלער העכערער קורס פון תנ"ך און ליטעראטור.

אינפארמאציעס ערטיילט דאס ציוניסטישע ביו־רא (צעגעלניאנא 4). 1602

שיך-געשעפט מ. יאקובאוויטש, לאדז, קאנסטאנטינער 30
עמפפעהל"ט אין א גרויסען אויסוואהל צום ווינטער=סעזאן 1928/29

פאנטאפעל
פריהמארגען, רייזע און ספארט. טעובען־פאנטאפעל פון קעמעל־האר און פון פילץ.

קאלאשען
אינלענדישע און אויסלענדישע. פאר דאמען, מענער און פאר קינדער.

באטען
P. P. G..
Kontinents RIGA,
פעטערבורגער און אנדערע.

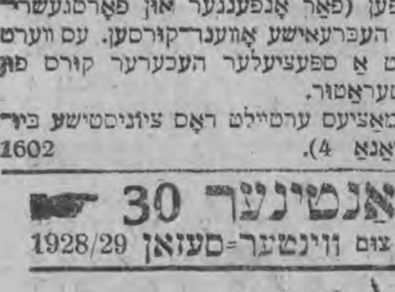

צו פאבריקס=פרייזען.

הורט- און דעטייל-פערקויף!

די עלטסטע פירמע אין לאדז!

BERNARD DOBRZYŃSKI S-cy

די עלטסטע פירמע אין לאדז!

הורט- און דעטייל-פערקויף!

PIOTRKOWSKA № 10, telefon 18-84

עמפפעהלט: זיידען-ווארען ווי אויך אויך זיידענע יוביצעס און קאפאטעס געלעגענהייטליך ביליג

אין אלע גאטונגען פלוש, אטלאס, וועלוועט א. אז. וו. האנד-געמאהלטע זיידענע טיכער און שאלען.

ספעציעלע טריקאטאזשעז-אפטיילונג דאמען-קאסטיומען, פולאווערס, קינדער-קאסטיומלעך, וועסטען, זיידענע רייטוזען א.אז.וו.

בעמערקונג: פערקויף אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען!!!

פאר מיטגלידער פון געזעלשאפטען, וועלכע געפינען זיך מיט אונז אין קאנטאקט ספעציעל-גינסטיגע בעדינגונגען. אינפארמאציעס ערטיילן מיר אליין, אדער די סעקרעטארן פון פעראיינען און געזעלשאפטן.

ערשטקלאסיגער הערן-שניידער אטעליר

A. Glatman, Łódź

Piotrkowska 121, tel. 43-41

נעהמט אן בעשטעלונגען לויט די נייעסטע מאדעלען פון אייגענע און אנפערטרויטע שטאפען. זארגפעלטיגע אויספערטיגונג. ספעציעלע קירזשנער-ארבייטען.

פעלץ - אויסארבייטונגען

פון אייגענע און אנפערטרויטע-ווארע עמפפעהלט צום ווינטער-סעזאן די ערשט-קלאסיגע קירזשנער-ווערקשטעל פון

מ. שאליט, פעטריקאווער 33

צוגענגליכע פרייזען און גוטע בעדינגונגען. 937

Tu 63-30

„POGOTOWIE KRAWIECKIE" KIERSZA

אפען פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

פרישט אויף
גארניטורען . צו — 3 זל.
קליידער . „ 2.80 „
פאלטענאס . „ — 3 „
איינשליסליך מיט אנעמען און אבשיקען.

פארבען, כעמיש וואשען, איבערווענדען, איבער-מאכען, רעפעראציעס און קינסטליך פערצערעווען

שניידער-אטעליער, כעמישע וועשעריי און פארבעריי
זשעראמסקא 91
(פראנט נעהעלב)

Śniegowce

KONTINENTS RIGA R. S. Gabardin		Zł. 28.—
„ „ T. „		„ 28.—
„ „ M. H. „		„ 26.
TRETORN Szwedzke L. S. M. „		„ 34.—
„ „ B. Z. A. „		„ 30.—
„ „ „ Trykot		„ 26.—
PEPEGE I Gabardin		„ 23.—

KALOSZE MĘSKIE

TRETORN Szwedzkie SS	Zł. 18.—
PEPEGE półzimowe	„ 11.30
„ zimowe	„ 12.30

PANTOFLE

domowe najnowsze fasony filcowe, skórzane i **KAMELHARNOWE** PO CENACH PRZYSTĘPNYCH poleca

M. THEMELIS

41 PIOTRKOWSKA 41

UAWGA: PROSZĘ ZWRACAĆ UWAGE NA LITERY OZNACZAJĄCE GATUNEK

א פאסטען מיט א גוטע פענסיע

קענען קריגען מענער און דאמען נאר דאן ווען איהר גייט עלעגאנט געקליידערט און די הויפט-זאך איז אויב דער היט איז אין ארדנונג, דעריבער רעקאמענדיר איך אייך אלע געערטע הערן און דאמען אויב איהר ווילט קויפען די נייעסטע מאדע היטען זאלט איהר אייך ווענדען נאר צו דער לאנג עקזיסטירענדער פירמע, וואס דארט קריגט מען א גרויסען אויסוואהל פון אלע סארטען מענער און דאמען היטען, גלייכצייטיג ווערט דארטען אנגענומען צום איבערפאסאנירען מענער און דאמען היטען פון גאר אלט אויף גענצליך ניי, רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליך ערלעדיקט. געדענקט דעם אדרעס: זגערזשער 20 אדער לוטאמירסקא 2, ביי

פערדער.

א שותף
מיט געלד צו א געוועלב אין צענטרום פון שטאט, געאייגנעט אויף יעטוועדע בראנזשע צו ערפאהרען אין אדמינ.

א קראפט-שפילעריין
צו שטרימפ ווערט פון זאפארט געזוכט. זיך צו ווענדען ביי זימער פאמארסקא 3.

א מיכטיג
יונגער
ווערט געבויכט ביי א. י. טייטעלבוים און קאמפ. פיעטריקאווער 9.

קוואל פיצירטע
געטרע-נייהערס
זיי אויך א מיידעל צו לייכטע ארבייט ווערען געזוכט פון זאפארט. צו מעלדען זיך פאמאר-סקא 3 וו. 12

א שעהן מעבלירט
צימער
פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט צו שלאפען אויף מאנאטליך צו צאהלען. מעלדען זיך פאלודניא-ווא 20 וו. 37.

א קוואליפיצירטער
וואכן-מענש
צו מענער בעשטעלט ווערט געזוכט ביי י. בערקשטיין פראנציסקאנער 56.

א לערן-יונגעל
ווי אויך מיידלעך וואס קענען נייען אויף א נייה-מאשין געבען באלדיגע צאהלונג ווערען געזוכט אין די גארדינען-פאבריק פאמארסקא 4. 2-טען הויף וו. 42

ס'ווערט געזוכט
א בייהער
אין א געהילף-רעב-מיווער צו א שטעפער. לוטאמירסקא 5.

אכטונג,
שטריקער-מייסטער!
איך נעהם אן ארבייט אויף לוין אויף 10-ער מאשינען 90 צענטימעטער צו ערפאהרען אין אדמינ.

א צימער
איז צו פערדינגען אויף פיעטריקאווער גאט צווישען צעגעלניאנא און זשעלאנא געאייגנעט אויף א פראצאוניא אדער אויף א געשעפט. צו ערפאהרען דזשעלנא 3 (נארוטאוויטשא) אין שיך-געשעפט.

א פעהיגער
יונגערמאן
זוכט וועלכע עס איז בעשעפטיגונגען, בעסטע רעפערענצען
דרעווגאווסקא 13 וו. 6

א לערן-
יונגעל
ווערט געזוכט ביים דאמען שניידער צימערמאן פיעטריקאווער 31

אבערלאך
קעלערס 3 פעדימדיגען אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען מיט א צוגענגליכען פרייז, ערפאהרען פאדרזעצנא 14 ביי גאלדרינג.

א פעהיגער
יונגערמאן
זוכט א פאסטען אין א געשעפט געגען קויציע צו ערפאהרען ביי בלאוואט פיעטריקאווער 33

אויף הערינג
אדער אויף אנדערע סחורות אי בעסטען האנדעלס-פונקט וויל איך איבערגעבען אין פאכט א פלאץ נעבען פלאץ קאשטשעלני 7, וואו א גרויסער קעלער. — צו ערפאהרען ביים ווירט
Stachlewski, Kościelna 3.

צו פערדינגען
א פלאץ
פון קויהלען מיט א גע-וועלב אויף זאוואדסקא (באלוט) 15 צו ערפאהרען אויפ'ן ארט.

א צימער
צום שלאפען פאר אייניגע אנשטענדיגע יונגעלייט ווערט געזוכט אפערטען אונטער „צימער" אין אדמינ.

Dr. med.
H. WEISHOFF
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען.
23 Zawadzka 23
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 4—5.30 נ"מ.

אכטונג
קאלאניאל-פירמעס
אנ'אגענט גוט איינגע-פיהרט אין דער בראנזשע זוכט אנצונעמען נאך עט-ליכע ארטיקלען. אפערטען אין אדמינ. אונטער „A B"

אונטערמאשינערס
ווי אויך האנד-נייהערס, לעכער-נייערס און א לערן-יונגעל ווערען געזוכט צו מענער-מאגאזין-ארבייט ערשטע סארט ביי
א. לעווקאוויטש
קאנסטאנטינער 18

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-און וועגערישע קראנקהייטען.
2 נאווראט 2
נעמט אן ביז 10 פריה, 1—2 און פון 4—8 אוו. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 [illegible]
צוריקגעקעהרט.

ווארנונג!

אזוי ווי איך האב אפגעשיקט מיט א שטומען טרעגער 5 טוץ שווארצע געמוזע לעדער פון דער פירמע

VERA KID

און איין לאק פון דער פירמע „סעטאן" און די סחורה איז אוועקגעקומען, ווארען איך אלע אויפקויפערס דאס לעדער נישט צו קויפען. אין געגענפאל, וועל איך דעם קויפער געריכטליך פערפאלגען. איך בעמערק דערביי, אז איך בין דער איינציגער פערטרעטער אויף פוילען פון דער אויבענדערמאנטער פירמע **Vera Kid.**

פאר אנווייזען, וואו די סחורה געפינט זיך וועל איך גוט בעלוינען.

זינדעל פיין
5 נאוואמיעסקא 5.

פעלץ-אויסארבייטונגען

פון אייגענע און אנפערטרויטע ווארען עמפפעהלט צום ווינטער-סעזאן די ערשטקלאסיגע

קירזשנער-ווערקשטעל
ל. שאליט, פיעטרקאווער 16
פאלודניאווא 3.
צוגענגליכע פרייזען!
און די בעקוועמסטע בעדינגונגען!

צו די ה"ה גנבים!

איך ערקלעהר פאר אומגילטיג פאלגענדע וועקסלען, וועלכע זענען ביי מיר גע'גנב'עט געווארען מיטוואך דעם 24 אקטאבער ד. י.

1) א וועקסעל אויף 300 זל. אויסשטעלער גוטמאן פיעטריקאווער 17, צאהלבאר דעם 25/1 1929.

2) א וועקסעל אויף 300 זל. אויסשטעלער א. מאקאווסקי צאהלבאר דעם 25/1 1929

3) א וועקסעל אויף 200 זל. אויסשט. א. מאקאווסקי ארדרע שמולעוויטש.

4) א וועקסעל אויף 100 זל. אויסשטעלער א. שווארץ ארדרע סקאוראווסקי צאהלבאר דעם 30/1 1929, כ'בעט די גנבים, אז זיי זאלען מיר אבשיקען צו

שלמה סטריכאריזש נאוואמיעסקא 4.

„PEPEGE"
קאלאשען און באטען
אין א גרויסען אויסוואהל
M. JOSKOWICZ, Łódź. Piotrkowska 9, tel. 77-63.

א פלאץ

80 איילען לאנג אין צענטרום פון שטאט. ענטשפרעכענד אויף צו בויען אנ'אפיצינע, אפצוגעבען געגען גע-וויסע בעדינגונגען. אפערטען אינטער „755" אין דער אדמיניסטראציע פון דער צייטונג. 198

פעלץ-ווארען

אלער ארט צו קאנקורענץ-פרייזען

צו בעקומען אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען ביי

37 גאלדוואסער, 37
צעגעלניאנא
(רוג פעטריקאווער)

בעמערקונג: קירזשנער ווערקשטעל אויפ'ן ארט. כ'נעהם אן פארשידענע ארבייט.

געדענקט איינמאל פאר אלעמאל!
נאר טעל. 36-69

Szybka Pomoc Krawiecka
ul. PIOTRKOWSKA 110 (אין הויף)

אויפפרישען אנ'אנצוג זל. 2.80 א קלייד 2,60 מיט'ן אפנעהמען און אפשיקען. פארבען, כעמיש-וואשען, רעפעראטורען, איבערארבייטונגען און קינסטליך-צערצווען. אלץ ווערט אויסגעפערטיגט אין א קורצער צייט. אויף יעדען טעלעפ. פערלאנג שיק איך ארויס שיק-יונגע

דער אנשטאלט איז טעטיג פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

וויכטיג פאר מחותנים!!!
דער ניי-רעמאנ-טירטער זאל „אייראפייסקי"
זגערזשער 17
ווערט אפגעגעבען אויף חתונות מיט אלע נויטיגע מכשירים א גאנצע וואך אומזיסט—שבת צו נאכט נאר 10 זל.
בעמערקונג: דער זאל איז פריי פון חילול שבת.

SPLENDID   היינט   SPLENDID

און פאלגענדע טעג!

די פרוי אויפ'ן מערטירער-וועג

דראַמע פון נישט ריכטיגען חשד, וועלכער האט אוועקגענומען די עהרע דער איידעלסטער פרוי און זי פעראורטיילט אויף פערטילינג

אין די הויפטראָלען:

Lili Damita, Włodz. Gajdarow i Vivian Gibson

מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאָווסקי.

אנהויב פון די סעאַנסען 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 אַ זייגער זענען די פרייזען פון אַלע פלעצער 50 גר. און 1 זל.

APOLLO

פערגרעסערטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון צ. קאַנטאָר

אַנהויב אין געוו. טעג 3 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאַג און יום-טוב 1 אַ זייגער. פרייזען אויפ'ן 1-טען סעאַנס פון 50 גר.

היינט און פאלגענדע טעג! ערעפנונגס-פראגראם אויפ'ן יאהר 1928/29!

דאס פרעכטיגסטע און גרעסטע מייסטערווערק פון דער איצטיגער צייט

דער איבריגער מענש

אין דער הויפטראָלע: **EMIL JANNINGS**

דער נעכסטער פראגראם: **KONRAD VEIDT** אין דער הויפּראָלע פונ'ם גרויסען פילם „דער מאַן מיט אפערגאַנגענהייט"

LUNA   **LUNA**

היינט ענדליך פרעמיערע!   די גרויסע שלאַגער-קאמע-דיע, וועגען וועלכער גאנץ לאדז וועט רעדען און זינגען   היינט ענדליך פרעמיערע!

„היינט טאנצט מאריעטא"

אין די הויפטראָלען אונזער בירגערין   מיטרייסענדע קאָמעדיע-מייסטערווערק פון בעריהמטען רעזשיסער פון Fryderyk Zelnik   אין די הויפטראָלען אונזער בירגערין

LYA MARA, FRED LERCHS i HARY HALM

אָיינגעלע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אין דער אויספיהרונג פון גרויסען סימפאָנישען אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' Teodor Ryder

אָנהויב 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת און זונטאַג 12 אַ זייגער מיטאָג.

CZARY

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמ. שבת און זונטאַג 1 נאָכמ. אויפ'ן 1-טען סעאַנס זענען אַלע פלעצער צו 50 גראשען

היינט און פאלגענדע טעג! די סענסאַציע פון די אויסל. עקראַנען! פילם, וועלכער האט זיך ערווארבען דעם גרעסטען נאמען אויף דער גאַנצער וועלט

„גיהנום פון א פערראטענעם מאן"

דראַמע געשאַפען אויפ'ן גרונד פון די איבערלעבענישען פון אַ דייטשען אָפיציר, וועלכער האָט זיך בעטייליגט אין דעם וועלט-קריג און איז אַריינגעפאַלען אין פראַנצויזישער געפאַנגענשאַפט.

רעזשי: RYSZARD OSWALD   אין די הויפּטראָלען:

Agnes Petersen-Możuchinowa, Agnes Esterhazy i Angelo Ferrari.

Grand-Kino

אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ה' קאַנטאָר.

היינט און פאלגענדע טעג!   גרויסע עפּאפּיי פון ליבע און אפּפערונג!   מעכטיגע דראַמע פון 12 אַקטען

פון ציקל: „מיר, די ערשטע בריגאַדע" אונטער'ן נאָמען:

וואַהנזיניגע (Szaleńcy)

אין די הויפּט-ראָלען: Irena Gawęcka, Marjan Czański, Dyr. Bol. Szczurkiewicz

בעמערקונג: דער דאָזיגער פּוילישער רעוואָלוציאָנס-פילם האָט געהאַט דעם גרעסטען ערפאָלג אין משך פון אַ רייהע וואָכען אין 2 גרעסטע קינאָ-טעאַטערס אין וואַרשאַ. אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאַג — 12 אַ זייגער.

---

2 CORSO ושעלאנא 2 — לעצטע 3 טעג!

Ken Maynard

דער בעסטער רייטער פון דער וועלט מיט זיין חיים פערדעל „TARZAN", אין בילד אונטער'ן נאָמען: „גרויסע אַטראַקציע" סענסאַציאָנעלע אוואַנטוריסטיש דראַמע אין 10 אַקטען.

אויסער'ן פראָגראַם: אַ פאַרס.

WODEWIL 1 גלובנא 1

„JAR" פון דעם מאסקווער „קעלנער רעסטאָראַן"

זיטען-לעבענס-דראַמע אין 12 אַקטען. אין די הויפּט-ראָלען: M. CZECHOW, W. MALINOWSKA, K. SAMBORSKI

אויסער'ן פראָגראַם: אַ פאַרס.

די פרייזען אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען פערקלענערט.

ODEON 2 פּושעיאַוו 2 — די לעצטע 3 טעג!

די לאַדזער ליבלינגע **HARRY LIEDTKE**, XENIA DESNI, Livio Pavanelli אין בילד אַ נאָמען:

„דאָס פאָלקס-מיידעל"

גרויסער ליבעס-פילם אין 10 אַקטען, וואָס אילוסטרירט די געשיכטע פון קייזער פראַנץ יאָזעף און זיין פאַוואָריטין.

מעבעל

בילינסטע פרייזען   בעקוועמסטע בעדינגונגען!

קויפען שלאַף-צימער, שפּייז-צימער, קאַבינעטען ווי אויך אַנצעל זאָל זיך ווענדען נאָר צו די איבערצייל בעקאַנטע סאָלידע פירמע

I. M. Terkeltaub 12, Narutowicza 12

w podwórzu, telefon 34-18.

ווער עס וויל

רייכער אויסוואַהל! גאַראַנטירטע אַרבייט!

„Świat dziecięcy"

אין גאָרטען ביים גימנאַזיום פון קלאַרא וואָלפסאָן, פּאַמאַרסקאַ 18

(פרעבעל-שולע) פאַר קינדער 4–7 יאָהר.

Dr. med. J. DYNENSON

קינדער-קראַנקהייטען

פּאָלודניאָווע 9, טעלעפאָן 23-70.

נעהמט אָן פון 3–5 נאָכמיטאָג.

ENGLISH

לעקציעס

פּריוואַט און גרופּענווייז

קאָרעספּאָנדענץ און איבערזעצונגען אין ענגליש, דייטש, פראַנצויזיש, פּויליש און רוסיש.

Markowicz,

Cegielniana 66.

קירזשנער

— און —

דאַמען שניידער וואָרקשטעל

מ. ברייטשטיין

זגערזשער 24.

עס ווערען אָנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע און אָנפּערטרויטע סחורות. צוגענגליכע פרייזען בעסטע בעדינגונגען.

שוינט אייער געלד!

צו וואָס זאָלט איהר אוועקוואַרפען אייערע אַלטע היטען, צו פאַר **2.50 זל.** ווערט איבערגעאַרבייט און איבערפאַסאָנירט אַלע אַרט מענער, און דאַמען-קאַפעלושען לויט די נייעסטע מאָדעלען און פאַסאָנען. פון גאָר אַלט ווערט געמאַכט בעגעלין ניי. גדענקט די אַדרעס: ש. וואָרצעל, פּאָלנאָצנאַ 20, (פראָנט געוועלב).

בעמערקונג: גלייכצייטיג בעקומט איהר אין גרויסען אויסוואַהל אַלע אַרט מענער און דאַמען קאַפעלושן צו זעהר בילינע פרייזען. קומט איבערצייגט אייך.

אַנאָנסען-פּרייז: פאַרן טעקסט — 15 גר. פרייטאַג און ערב יו"ט — 20 גר. אין דער ווייס 7 שפאַלטען

אין טעקסט — 40 . . . . . 60 — . . . . 4 .

נאָכן טעקסט — 1 . . . . . 15 — . . . . 7 .

[illegible] 50 [illegible] 100 [illegible] 10 [illegible]

אַבאָנעמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד מיט 30 פּראָצ. טייערער.

[illegible]

Wydawnictwo „Najer Folksblat", wydaje z odpowiedz. [illegible] Ch. J. [illegible] i D. [illegible]

Redaktor odpowiedzialny Ch. [illegible]

[illegible] „Najer Folksblat", Piotrkowska 2[illegible].